ГЛАС СОЮЗУ
ГОЛОС СОЮЗУ

Савез Русина и Украјинаца Србије и Црне Горе
Союз Руснацох и Українцох Сербиї и Чарней Гори
Союз русинів і українців Сербії і Чорногорії

Число 9

ГЛАС САВЕЗА

Савез Русина и Украјинаца Југославије основан је 12.маја 1990. године с намером да јавно определи и изрази националне и културне интересе Русина и Украјинаца Југославије.

Данас у СР Југославији постоје уз Савез, који заступа речју и делом, историјску упућеност и заједништво Русина и Украјинаца, овде и у Украјини и земљама средње Европе у којима су наше етничке територије, још две организације: Русинска матица која окупља Русине без Украјинаца и Друштво за украјински језик, књижевност и културу, „Просвета“, које окупља Украјинце без Русина.

„Глас Савеза“ изражава и описује становишта и дела његових чланова од 12. маја 1990. до данас. Излазиће повремено, према потреби, а најмање једном годишње.

Уреднишшво

ГЛАС СОЮЗУ

Союз Руснацох и Українцох Югославиї основани 12. мая 1990. року з намиру явно опредзелїц и виражиц национални и културни интереси Руснацох и Українцох Югославиї.

Нєшка у СР Югославиї попри Союзу котри заступа зоз словом и дїлом, историйну упуценосц и зєднїцтво Руснацох и Українцох, ту, як и у Україні и у жемох Стреднєй Европи у хторих нашо етнїчни териториї, ище два орґанизациї: Руска матка хтора зазберує Руснацох без Українцох и Дружтво за український язик, литературу и културу, „Просвита“, хторе зазберує Українцох без Руснацох.

„Глас Союзу“ виражує и описує становиска и дїла його членох од 12. мая 1990. по нєшка. Будзе виходзиц з часу на час, по потреби, а найменєй раз до рока.

Редакция

ГОЛОС СОЮЗУ

Союз русинів і українців Югославії засновано 12. травня 1990 року з метою публічно визначити і висловити національні і культурні інтереси русинів і українців Югославії.

Сьогодні в СР Югославії поряд з Союзом, який заступає словом і ділом, історичну направленість і взаємність русинів і українців Югославії, тут, а також і в Україні та в країнах Середньої Європи, в яких наші етнічні території, ще дві організації: Русинська матиця, яка згуртовує русинів без українців та Товариство української мови, літератури і культури, „Просвіта“ яке згуртовує українців без русинів.

„Голос Союзу“ висловює й описує позиції і діла його членів від 12 травня 1990 року до сьогодні. Буде публікуватись періодично, за потребою,принаймні один раз на рік.

Редакція

Нови Сад
2006

МИХАЙЛО КОВАЧ
1909 – 2005

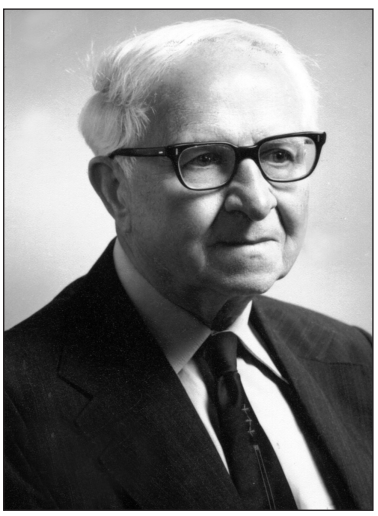

Дня 17. юния 2005. року, после нєполних 96 рокох живота и 68 рокох творчей роботи, преселєл ше до вичносци Михайло Ковач, наш найстарши и найугляднєйши писатель, публицист, педагоґ, учитель велїх ґенерацийох школярох и автор значного числа учебнїкох на руским и українским язику, драматурґ и всестрани културни дїяч. Автор є понад 15 книжкох своїх литературних творох и даскелїх преложених зоз українского на руски язик. Заступени є у шицких наших антолоґийох и зборнїкох поезиї и прози, обявених на руским, сербским, словацким, мадярским, румунским и українским язику. Написал и обявел осем драми за одроснутих и даскельо дзешатки скечи и єднодїйки за дзеци. Попри тим, у нашей периодики обявел тельо литературни роботи и публицистични написи же би ше з нїх могло зложиц даскельо книжки. Бул и єден зоз сновательох Союзу Руснацох и Українцох Югославиї, нєшка – Сербиї и Чарней Гори.

Михайло Ковач ше народзел 27. октобра 1909. року у Шидзе, як пияте по шоре спомедзи єденацецерих дзецох. Оцец му бул роботнїк на желєзнїци, а мац ґаздиня у обисцу и ховала дзеци.

Основну и гражданску школу Ковач закончел у Шидзе, а учительску у Крижевцох (1925–1929) як стипендист нашого Крижевского владичества. Як учитель спочатку службовал у валалох коло Шиду (Бапска–Новак, Маркушица и Антин), потим у Руским Керестуре (од 1931. по 1941. рок, и там од 1936. року бул и секретар РПНД-а, а од 1937. та по 1941. и главни и одвичателни редактор часопису за дзеци („Наша заградка”). Од 1941. року службовал у Привиней Глави и Бикич Долу, а 1953. року ше преселєл зоз фамилию до Нового Саду, дзе спочатку робел як учитель у тедишнєй рускей школи, а од 1966. та по пензионованє (1974) робел як новинар, лектор и редактор културней рубрики у Рускей редакциї Радио Нового Саду.

У рускей литератури ше зявел 1927. року зоз приповедку „Атаманов син”. Од 1929. року постава стаємни сотрудник „Руских новинох”, дзе обявел 12 приповедки, а у „Руским калаендаре” по 1941. рок обявел 14 приповедки, єдну драму и три писнї. Попри тим, обявел и вельке число писньочкох и кратких приповедкох за дзеци у „Нашей заградки”, подобнє як то у свой час робел и сербски поет Йован Йованович Змай, у часопису „Невен”.

Вєдно зоз покойним писательом и язикознавцом Миколом М. Кочишом Ковач єден з двох перших руских писательох приятих до членства Здруженя писательох Сербиї (1967) и автоматично постал и член Дружтва писательох Войводини, та и перши Руснак, вибрани за члена Управного одбору того дружтва.

За свою всестрану и пожертвовану роботу Михайло Ковач достал и вецей награди, припознаня и одликованя. Медзи нїма значнєйши: Награда за животне дїло Дружтва писательох Войводини, Награда „Невен” за животне дїло у обласци литератури за дзеци, „Искри култури” КПЗ Войводини, Награда „Гавриїл Костельник” за найлєпшу книжку (на два заводи) у виданю „Руского слова”, потим найпрестижнєйша награда за писательох зоз українскей дияспори „Володимир Виниченко” (котру додзелює фонд українскей култури зоз Києва), Грамота Предсидателя України и Орден за заслуги трецого ступня тиж зоз України.

На комеморативней схадзки у Студию „М” Радио Нового Саду о Ковачовим живоце и роботи бешедовали: писатель и публициста Дюра Латяк, академик проф. др Юлиян Тамаш и проф. Владимир Бесерминї.

На городским теметове у Новим Садзе Михайло Ковач поховани 20. юния 2005. року, випровадзени з боку велького числа жительох Нового Саду и Руснацох з Бачкей и Сриму. Ховали го священїки о. Роман Миз, о. Михайло Малацко и о. Ярослав Вовк. На хованю шпивали хлопи зоз хору Церкви св. Миколая з Руского Керестура, а над труну ше од Ковача одпитали Богдан Вислављски у мено Союзу Руснацох и Українцох Сербиї и Чарней Гори, Михал Рамач у мено руских писательох и писательох України, Иван Терлюк у мено Українцох з нашей жеми, Юрий Лисенко у мено Амбасади України у СЧГ и о. Роман Миз у мено Грекокатолїцкого еґзархата у СЧГ и Новосадскей грекокатолїцкей парохиї, чий Ковач бул вирни член.

Дю. Л.

Академик Юлиян Тамаш

ПАН ДУХА

Кед же шмерц вообще ма даякого смисла, вец єй шестра, глїбока старосц, ма милосердну улогу, олєгчац ю, бо глїбока старосц – або кед дахто волї чуц єден вик, длугоке паметанє Михайла Ковача – витрапя змучене и витрошене цело, та ше шмерц доживює як олєгчанє. Цело Михайла Ковача загасло, алє пламень Ковачового духа жиє и будзе жиц медзи нами и у нас. У остатнєй розгварки з нїм гварел ми, ганьбльїво, же ше чувствує нєлагодно кед стретнє млади швет, бо ше вше здогаднє же вон уж, так повесц, нєпристойно длуго жиє.

Треба то заслужиц, цешел го я, а Бог озда лєм найлєпше зна цо роби.

Кед живот як вода нєзатримовно вше себе находзи преход, драги духовного пламеня нєпредвидлїви. Гоч ше на хвильку пламени язичок затраци у лавиринтох швета, зна вон нєсподзивано и на нєпредвидлївим месце основа вибиц, поготов кед кончи улогу очисценя и нового народзованя. На дубу Михайла Ковача ище велї з нас огрею нє лєм руки, алє и душу, а його хижочка стара нас вежнє под свойо кридла, бо вона з найчистейшого нєба и зишла медзи нас. Бо, нєт векшого богатства од чесного худобства. Йому припада царство небесне, духовне паньство, як ясни доказ же зме ше нє збогацели праве прето же зме нїкого нє спреведли и окламали.

Пан духа, Михайло Ковач, ясно нам зохабел поручанє же, як писателє, о чим ше будземе кед нє о моралу, бо з нїм почина и закончує ше швет и живот. Ожвиреним зохабиме физичну монету, а стрибернїк з духом цо зме го себе приобрели оможлївює нам уходнїцу до вичносци. Тот стрибернїк духа єдине цо ми вон, Михайло Ковач, як тал зохабел и я му на нїм сердечно дзекуєм. То тота Сиверна гвизда до хторей зме обидвоме запатрени.

Дороги мой Учителю Михайло Ковачу, сами сце гварели же зме ше єден од другого и учели, нє лєм же зме ше почитовали. Мнє, ту пред Вашим отвореним гробом, треба повесц же кнїжка о Вашим животу и дїлу будзе пошвидко докончена кед ме ище дакус розум послужи, и мам грих, хтори явно припознавам, же сом у горучки практичних обовязкох, призабул на тоту важнєйшу, моралну, зробиц радосц чловекови за живота. Алє Ви и я знаме и тераз же за виправянє гришкох, окреме особних, и за Добре дїло, нїґда нє позно.

Пред Вашим отвореним гробом чувствуєм ше як Гарон хтори у чамцу, з веслом у рукох, на стояци, ма Вас превесц прейґ озера зоз смертну воду и увесц до вичносци. Ту зме. Мой чамец дотика побрежє и я Вас на кратко зохабим, скорей як ше ґу Вам конєчно придружим, крипкого духа по яким Вас паметаме за живота. Най Вас крипки дух послужи и у шмерци так, як цо нас будзе служиц у живоце.

Дзекуєм Вам и слава Вам!

И у вичносци Ваш **Юлиян Тамаш**

Владимир Бесерминї

ПОЧИТОВАНИ УЧИТЕЛЮ, МИЛИ КРАЯНУ

Кед гварим учитель, думам нє лєм на гевто найкрасше занїманє на швеце, алє и на Вашо вельке ученє шицких нас у обласци литератури, култури, справованя, людскосци, шицкого гевтого цо би чловек мал буц!

Кед гварим крян, нє думам лєм на нашо медзисобни здравканя з нагоди вельочислених сердечних стретнуцох, алє и на Вашо присуство у велїх крайох: од Долнього шору у Шидзе, прейґ Крижевцох, Мар-кушици, Бапскей, Идьошу, Руского Керестура, Би-кичу, Нового Саду, цалей Войводини и України, та заш по сримски винїци цо подмладзованє и животну енерґию Вам давали.

Давних шейдзешатих рокох прешлого вику, кед Вас дзияк бикички, бачи Страценски по Кирбаю вожел на парадним кочу до Шиду на гайзибанску штацию, толковали сце свойо розкошно розбавене „Шидянске ноктурно” и теди було шицко ясне: же у Вас Вашо худобенке, а таке чесне дзецинство – нїґда нє щезнє. Нє щезло воно анї, у приповедки „Хмари”, анї у писнї „Велька ноц на малей Маковици”, поготов нє у автобиоґрафийним дїлу „Длугока драга номадска”. И вше и вшадзи знали сце на свой скромни, алє упечатлїви способ подзековац шицким гевтим котри, видзаци у Вас талант и будуцу мудросц, помогли же би шицко тото пришло до вираженя од давного 1927. року по нєшка, а будзе тирвац покля лєм єст єдного єдиного Руснака. Руснака котри, як наисце прави номад, як и ви, преходзел велї Голго-ти, а заш лєм остал и обстал на тих наших мочарних и витровитих просторох, з добрей мири дзекуюци и таким дубом як цо ви. Та гоч це, глїбоко роздумуюци, написали писню „Я дуб червоточни”, свидоми преходносци и слабосци чловекового иснованя на тим швеце, ище сце так повесц до нєдавна ходзели зоз свою ташочку, зоз своїма дїлами, читаюци их и даваюци совити шицким гевтим котри то жадали. А на глави Вашей, як лїсточка на дубе, вше пирхали тоти препознатлїви били власци, власи глїбокей єшенї чловекового животного вику. И слава Богу же було так! Же сце нам тельо пожили! Смуток вше лєм смуток, боль вше лєм боль! Вше кед страциме дакого, поготов дакого такого велького, як цо були Ви, вични учителю! Алє, муши буц и потїха, потїха же зме Вас мали, познали, з вами сотрудзовали и у истим чаше жили, та же ище велї ґенерциї буду упивац вашу мудросц. Мудросц дуба моцного, черствого, до тей жеми глїбоко укоренєного и вичного, а заш лєм – тїлесно червоточного!

Мили наш учителю, почитовани краяну швета,
спочивайце у миру Божим!

Шицки вашо школяре, нащадки и любителє
Вашого красного слова!

Михал Рамач

СЛОВО ОДПИТОВАНЯ

Дороги учитель!

Зберали сце, як Ваша тельо раз ошпивана хижочка стара, родичох нашого поколєня. Зберали сце, крипели и зогривали нас. И керпели, бо було и єст за цо. И док лєм ше ту, коло Дунаю, будзе чуц руске слово, будзеце зберац нашо дзеци, унукох и праунукох. А кнїжки Вашо, учитель, давно ше розишли по швеце и там шведоча. О вас и онас.

Нє забудземе же сце – кед Вам уж нє дало стануц з посцелї – питали писацу машинку. Нє слухали анї руки. Написали сце лєм три букви: ПОЗ... Знаме же то був поздрав нам у смутку и благодарносци собраним. Знаме же нє був остатнї. Вше кед отвориме Вашо кнїжки, вше кед ше здогаднєме стретнуцох з Вами, будземе чуц Вашо цепли слова и Вашо драгокази.

Бог Вам дал предлужиц дїло Гавриїла Костельника. Дал Вам добри и мудри дзеци и нас, школярох котри нєшка обецую же доуча и тото цо нє сцигли. Цешиме ше же одходзице так як сце жили: цихи, благи, алє випросцени, чистей души и чистей совисци. Цо баржей дули витри, заоначенше сце ше випинали. Два шветово войни и даскельо тутейши. Телї мили одходзели, а Ви оставали и крачали, крачали, орали и зашевали. И радовали ше каждому заренку цо зишло. Глїбока бразда за Вами, Орачу на широкей рускей нїви – отадз по Карпати и Днїпро. Ваша гвизда нє спадла. Од нєшка вона ище яснєйше швици.

Здрави будзеце, Панучитель, же сце наш швицарнїк на тей гори страсцох и у тей долїни слизох. И наш мост до прадїдовщини, крипкейши од камених и желєзних.

Дорогий друже, невтомний задунайський козаче, мужнїй пане отамане! Вклоняються перед Тобою брати – українські письменики. Спасибі Тобі за дружнїй хліб-сіль, що його щедро ділив Ти з нами, за ясні зорі та тихі води до яких ведуть нас Твої книжки.

Земля Тобі пухом!

(Виповедзене над гробом Михайла Ковача, 20, юния 2005. року)

Штефан Гудак

ЖИВОТ И ДЇЛО ВЕЛИКАНА НАШЕЙ ПРОСВИТИ И КУЛТУРИ

На Филозофским факултету у Новим Садзе 12. априла 1989. року отримани наукови сход пошвецени литературному дїлу Михала Ковача. З тей нагоди о язичней димензиї Ковачовей творчосци сообщеня поднєсли: Михал Фейса, Юлиян Рамач, Евґения Барич, Олександер Дуличенко и Ксения Сеґеди. О литературней димензиї Ковачового дїла сообщеня поднєсли Ирина Гарди Ковачевич, Штефан Гудак, Владимир Ґарянски, Звонимир Няради, Стеван Константинович, Янко Рамач, Дюра Папгаргаї и Юлиян Тамаш.

Дакедишнї часопис „Творчосц”, виданє Дружтва за руски язик и литературу, потим у своїм 13. чишлє обяви на 128 бокох спомнути сообщеня и премені мено. Будзе то „Studia Ruthenica”, Нови Сад 1988–1989. То єдинствени случай у нашей литературно–видавателей пракси же литературне дїло єдного писателя було предмет єднодньового симпозиюма, и же роботи зоз того симпозиюма буду змист єдного цалого числа часопису. Вшелїяк же то и доказ же слово о позарядовому творительови и винїмково значному и богатому литературному дїлу.

Михал Ковач пожиє после того наукового сходу ище полни 16 роки, и будзе, так повесц, по остатнї час свойого живота вредно збогацовац свой литературни опус.

Писац о Ковачови значи войсц до широкого поля дїялносцох на яких вон у цеку свойого длугокого роботного животного вику робел цо, уж зоз природи ствари, подрозумює нєподполну вичерпносц, а з часци, и нєкомпетентносц. Кед ше го сце спатриц зоз обласци фаху у яким єден длугши час робел — образованє и воспитанє — треба повесц же вон бул, з оглядом на успихи яки у тей роботи посциговал, позарядова фиґура нашей педаґоґийней пракси, у котрей здобул мено — учитель — з яким го по конєц живота волали шицки людзе котри з нїм контактовали, чи то бул параст, ремесельнїк, його колеґа учитель, професор, доктор наукох, чи академик. Кед уж слово о професиї воспитно–образовней роботи зоз дзецми найнїзшого школского возросту, муши ше повесц же вон и автор вецей учебнїкох за основну школу на руским и українским язику, и же паралелно зоз педаґоґийну праксу ушорює перши часопис за дзеци на руским язику „Наша заградка”, котри ґенерацийом пред Другу шветову войну у прешлим вику (1937–1941) бул нєзаобиходна и, так повесц, єдина лектира. Йому ше и после Другей шветовей войни понука редакторство дзецинского часопису, алє вон, цо заш за його особу характеристичне, нє прилапює тоту роботу. Службеним особом свойо нєприлапйованє потолковал зоз нєможлївосцу же би так швидко трансформовал свой способ живота и свою животну филозофию.

За нашу культуру найинтересантнєйше його службованє у Руским Кереастуре, Бикичу и Новим Садзе. У Руским Керестуре Ковач ше уключує до роботи РНПД–а дзе, попри роботи у класи, вєдно зоз о. Онуфрийом Тимком , др. Силвестером Кишом, др Мафтейом Винайом и поетом и учительом Янком Фейсом, порушує, а сам волонтерски ушорює наш перши дзецински часопис „Наша заградка” (1936–1941). У нєдостаку сотруднїкох, вон, так повесц сам виполнює боки того часопису, хаснуюци часто вецей псевдоними (Яни Мальовани, Иринка Калїнова, Задунайов. Дїдо Заградкар). Источасно пише до „Руских новинох” и „Руского календара” и вєдно зоз др Мафтейом Винайом пририхтал и друковал перше антолоґийне виданє литератури на руским и українским язику „Руско–українски Алманах бачваньско–сримских писательох”, (Осиєк, 1936).

Кед почала Друга шветова война (1941), Бачка була окупирована з боку Мадярох, а Срим подпаднул под новоформовану Независну Державу Горватску (1941–1945), Ковач илеґално преходзи до Сриму и роби як општински службєнїк у Шидзе, учитель у Привиней Глави и Бикичу (1941—1952). У медзичаше бул мобилизовани до горватского войска и служи у Винковцох. У чаше свойого службованя и „войованя” (интендатска служба), Ковач интензивно роби на записованю нотного материялу руских народних писньох и концом войни придава назберани материял горватскому етномузикоґови и мелоґрафови др Винкови Жґанцови, котри их гармонизовал и видал у Заґребе 1946. року под назву „Pjesme jugoslavenskih Rusina“. То перши нотни запис руских народних писньох. О тим сам автор того виданя, котре М. Ковач „вифинансировал” у поживи зоз воєного маґазина, пише:

„Найвецей заслуги коло зазберованя русинских шпиванкох зоз наших крайох и коло видаваня того дїла ма русински народни учитель Михайло Ковач зоз Бикич Долу. У рижних местох, у хторих жию Русини, позберал вон 58 шпиванки... Други (Єст их вкупно 116, заув. Ш. Г.) позберал долу подписани (Др Винко Жґанец, заув. Ш. Г.) од рижних шпивачох у заґребскей греко-католїцкей семинарії.”

Под час свойого службованя у Бикичу орґанизує вибудов Дома култури у месце (1947) и формує КПД „Иван Котляревски”. У Бикичу попри школи робел и други роботи, бул кратши час кнїжководитель у месней земледїлскей задруги, режисер, дириґент и орґанизатор роботи у Доме култури.

Його роботу замерковали културни роботнїки у Новим Садзе та го поволали же би прешол на роботу зоз школскима дзецми у тим городу и помогнул у роботи КУД „Максим Горки”. Ту робел перше як учитель у руских оддзелєньох, а потим як учитель у школи „Петар Петрович Нєґош”. У Новим Садзе, спрам потреби, роби у КУД „Максим Горки” як секретар Дружтва, режисер, дириґент, библиотекар.

Руска редакция Радио Нового Саду була 1954. року утаргнута. Руски интелектуални роботнїки ше зоз тим нє мирели, поднїмали крочаї же би ше вона знова оформела, и на концу им то пошло од рук 1966. року. Михал Ковач єден зоз

членох першей новоформованей, после дванац рокох , Рускей редакциї Радио Нового Саду.

Зоз тим престава робота Михала Ковача у школстве, а почина його кариєра професийного новинара. У Рускей редакциї Радио Новго Саду Михал Ковач останє робиц по 1974. рок кед одходзи до порядней пензиї. З найвекшей часци провадзи обласц култури. Емисия „Културна панорама" котру ушорйовал по конєц роботного вику, була жвератко културного живота и културней активносци рускей народносци. Вон тоту емисию знал на свой способ компоновац и зробиц же би заинтересовала и заинтриґовала слухача. Видзело ше, же написи, котри вон писал и редаґовал, виходзели спод руки велького ремеселнїка писаного слова. Правда же Ковач до професийного новинарства вошол кед уж мал полни 57 роки, алє правда и то же його новинарска робота датирує од конца трицетих рокох прешлого вику, и же вон у чаше, скорей як постал професийни новинар, написал вецей стотки новински шлайфни, и тоту праксу убудовал до новей професийней роботи.

Як новинар Ковач нащивює шицки места у котрих жию Русини, як гевти у котрих вони векшина, так и гевти дзе су заступени у меншим чишлє. Тиж так нащивел и Русинох котри жию у других стредньоевропских державох, Мадярскей и Словацкей. О Русинох вон информує своїх слухачох и рихта материял за кнїжку, котру 1992. року обяви под назву „Дияспора". Тоту кнїжку би кажди Русин требал пречитац, пречитац зоз увагу. Кед би змисти тей кнїжки постали часц нашого знаня о себе, думам же бизме ше позбули велїх нєрационалносцох и блуканя у креированю розвойного концепта нашей народносци, приходзели до одредзених цильох по кратших драгох, онєможлївели же би нас водзели людзе котри намислом, алє упарто и барз гласно, креирую наш розвой, часто у погришним напряме и на свою и общу чкоду. Наш народ пове: „Цо єден дурни за кратки час напаратує, дзешецме мудри роками муша виправяц!". Кед слово о єдинки и дружтве, по Адлеру, кажда єдинка би мушела, насампредз, розришиц проблем одношеня медзи собу и остатком швета, як цо то вира, релиґия, одношеня єдинки и вселени. Треба у вязи зоз тим спомнуц парадоксални феномен, котри мож повесц на шлїдуюци способ: накельо при людскому єству у векшей мири присутне чувство инфериорносци, за котре „комлекс супериорносци" найчастейше лєм фиктивна и илузорна компензация – нательо його чувство припадносци заєднїци будзе баржей поколїсане. Буц єдинка заєднїци зоз подоцатим кореньом, лєбо прецизнєйше, зоз виками подоцатим кореньом, обєктивно патраци, барз нєподзековне, алє – з другого боку за людску природу котрей иманентне звладованє нєпредвидлївого, виволующе. Опредзелєнє „буц", лєбо „нє буц", очиглядно, дзешка под числом єден Адлерового психолоґийно-социолоґийного проблема людскей єдинки. Опредзелєнє „нє буц", у наших обставинох, нє вимага окремни усиловносци. Воно найчастейше у початней фази допомогнуте з боку, да швидко резултат – нїч. Процивне, медзитим, гоч у початней фази, а и познєйше по периодох, котри ше законито вше на другей ровнї зявюю, заш лєм, закончує зоз одредзеним резултатом. Г. Пикон у „Панорами сучасних идейох" на єдним месце гвари: „Ґенерация, котра дожила войну, инвазию, епидемию, лєбо гоч лєм єдну форму окремней тиранії, звичайно остава означена". Пред ґенерацию двацетого столїтия, котра дожила нє лєм єдну войну и нє лєм єдну форму окремней тиранії, ґенерацию зоз ранцами, опредзелєнє „буц" лєбо „нє буц" було тирвацо присутне, дараз аж и у еґзистенциялней форми, а Михал Ковач єден зоз ридких єй припаднїкох котри анї у єдней хвильки, находзаци ше на вецей заводи у барз нєвигодних ситуацийох, нє мал дилеми. Нє мал дилеми и зачувал твар.

Др Юлиян Тамаш перши медзи Русинами котри руску литературу спатрал у контексту других литературох, украïнскей, сербскей, горватскей... а зоз спознаньох о литератури, шмело бим повед, шветового уровня. Присуствовал сом його одбрани докторскей дисертациї под назву „Русинска књижевност" и можем повесц же Тамаш одлично бранєл свою роботу, парирующи брилянтно зоз одвитами на питаня, шокирующи присутних зоз одличним познаваньом украïнскей, сербскей, горватскей и шветовей литератури як и найновши досяги у обласци теориї литератури. Находзаци ше пред комисию, котрей був на чолє др Светозар Петрович, познати теоретичар литератури припознати у швецє, Тамаш дїйствовал як ровноправни партнер у розправи. Тото наводзим прето же др Юлиянови Тамашови, котри у медзичаше постал и академик, треба вериц аж и теди кед ше ми, котрим теория литератури нє на тельо блїзка, з нїм у дачим нє складаме. Тамаш, ище як маґистер, 1979. року у „Шветлосци" обявел роботу под назву „Литературна творчосц Михала Ковача" (ШВ, 1979, 1, 1–30) зоз котрей можеме превжац тедишнї його думки о Ковачовому приповедацкому и драмскому опусу.

О месту и улоги М. Ковача у литератури руского язика з тей нагоди, Тамаш пише:

„...Ковач наш найрижнороднєйши писатель, єден медзи найплоднєйшима и найдлужей присутнима у нашей литератури, вше у єй перших шорох по стандарно високим уметнїцким уровню творох, (Подц. Ш. Г.) дошлїднї у стано-вискох и кед був одрекани. Могол то зробиц лєм чловек хтори за себе уж на початку ришел велї проблеми з рускей историйней и дружтвеней стварносци зоз чиїх крижних драгох и нєшка ище нє зиходзиме, а хтори слабшим характером знаю принєсц чувство яловосци, даремносци и висиханя творчих моцох" (Ибид. 1.)

Тамашово заключенє о поезиї яку пише Михал Ковач шлїдующе:

„Ковач найжридловши кед шпива о преходносци. Теди є лирик. Медзитим, його поетски дар ширши и осцилує медзи безособну писню хтора пандан парнасизма, цо вимага окремну студию, и приповедку у стихох, цо нам дава за право повесц же вон нє преважно поет алє є писатель хтори у поезиї мири лирични, епски и драмски можлївосци як природу власного дару." (Ибид. 18)

Кед слово о приповедней прози, Тамаш, медзи иншим констатує:

„…треба мац на розуме же Ковач реалистични прозни писа тель, як цо ше за ного вше наглашовало, по тим же його твори вше полни животних реалийох, же маю прототип за свой швет у конкретним руским валалским стредку, у його способе живо та, обичайох и моралу, же му подоби маю психо–социялну мотивацию – алє значеня, уметніцки способ його орґанизованя и мет афизички квалитети текс та – нє реалистична у смислу класичного реализма." (Ибид. 19.)

Оценююци вкупну Ковачову литературну роботу, др Тамаш його приповедки дал предносц:

„Ковач зоз приповедками досягнул, по моїм думаню, верх можліївосцох власного литературного дару." (Ибид. 24.)

„Михал Ковач наш найплоднєйши драмски писа т ель, – пише др Юлиян Тамаш – Його медзивойново драмски твори (Тамаш дума на Ковачово драмски т ексти написани по Другу швето во войну, заув. Ш. Г.) мали углавним забавну функцию. Повойново тексти узретши. Ковачово комедиї то комедиї руских народох и маю єдно ширше дружтвене значенє як пререз през стан моралних и вредносних нормох руского стредку одредзеного часу... Визия швет а хтору ноша у себе тоти драми то визия зависносци чловека, подобох. од дуж т ва и природи. Подоби обовязково интелект уализовани, а з німа паную пориви. Социялна слика друж т ва яку даваю то источасно и критика того друж т ва... Амбиция же би ше приказал живо т, атмосфера одредзеного часу конкрет ного историйного и дружтвеного стредку приводзи до типизованя подобох... То драми ситуацийох а нє подобох, односно подобох кед же их детерминує ситуация, пориви, їх моц и морал стредку." (Ибид. 24, 25)

Поправдзе, период до Другей шветовей войни (1941) був у нас, Руснацох, период упознаваня, перше зоз сценску уметносцу, а потим и зоз твореньом драмскей литератури на руским язику. Перше драмске дїло, нам познате, написане на руским язику то „Єфтайова дзивка" котру написал Гавриїл Костельник 1924. року. Лєм дзешец роки пред тим у Коцуре одбавена „забава" на котрей виводзени и драмски тексти. Значи, сценска уметносц, робота драмских секцийох и театра и драмска литература у нас нє ма ище ані єдєн вик. за собу. То, нє значи же тедишня руска интелиґенция, то були найчастейше священїки, учителє и дзепоєден ридки представнїк других фахох, не знали за театер и за драмску литературу. У тей початковей фази драмскей уметносци требало, насампредз розвиц при Руснацох свидомосц же драмска уметносц – уметносц, озбильна робота, озбильна як и други роботи, а нє комендия. Добре же у нас перши драмски текст написал священїк и зоз змистом зоз релиґийного живота, бо за наш тедишнї руски швет паноцец и церква були найвисши авторитети после Бога и цара, та кед драмска творчосц вишла зоз потримовку священства и церкви, вец муши же лєм слово о озбильней ствари. Наводзим то пре просту причину же у нас ше нє могло, у тедишнї час, а нє мож то ище анї нєшка, раховац на постоянє интелектуалней театралней публики. У нас ше мушело раховац, кед слово о театралней публики, обични швет, медзи котрим доминовал параст.

Михал Ковач почал активно робиц у штвартей дециенї 20. вику и вон предлужел Костельниково драмске дїло на свой способ. У дзецинским часопису „Наша заградка" сам писал и друковал кратки драмски слички других авторох, и на тот способ давал учительом до рук материял же би починали роботу зоз дзецми. Источасно писал и за старших нєдошлєбодзуюци же би ше робота на писаню драмских дїлох, котру започал Костельник, загашела.

„Руске слово", котре теди мало шедзиско у Руским Керестуре, видало 1962. року „Зборнїк театралних фалатох „ Михала Ковача, у котрим видруковани шейсц драмски тексти за дзеци. Штерацец роки познєйше, у составе його собраних дїлох „Руске слово" видруковало вибрани драми под назву „На швитаню"

„Видзи ми ше – пише Юлиян Тамаш – *же драма з валалского живо та у двох дійох „Швет ла за цмим видкругом" у литературним и драматурґийним смислу найвреднєйша Ковачова драма."* (ШВ, 1979, 1, 28)

М. Ковач останє зазначени у литератури руского язика и як познати прекладач.

Олександер Д. Дуличенко у вязи з тоту дїялносцу М. Ковача пише:

„...Ковач, як познате, вельо прекладал на руски язик українских авторох. Одлично познаваюци украінски литературни язик, вон пред ставел рускому чи т ачови дїла таких українских класикох, як цо то И. Франко (Зборнїк „Вибрани твори", 1966), В. Стефаник и др. Остатня векша робо та такого характера був зборнїк „Закарпатски приповедки" (Вибор прози сучасних писа тельох Українскей ССР), 1979. року... (Studia Ruthenica, 41)

Кед за Тараса Шевченка, познати украінски писатель Борис Олїйник гварел, пред вецей дзешатками тисячи людзох у Харкове: „Шевченко – то украінска Библия", вец, почитуюци Шевченково значенє за украінски народ и числену украінску дияспору у швеце, я ше усудзуєм повесц: Ковач – то руска Библия. Украінци свойого великана вичитали по конєц и друковали. А ми?... Маюци у оглядзе нашу инертносц спрам роботи и дїлох наших великанох, виражуєм свойо обаванє же Ковачово дїло нє будзе по конєц преучене, и шицко гевто цо заслужує увагу нашей науки и култури, обнорадоване. Кед же ше мойо поцерпанє, нє дай Боже, витвори, то би була велька утрата за нашу литературу и културу вообще. Лєм тото цо друковане, лєбо вичитане и архивоване на сиґурним месце може буц зачуване, у процивним му грожи контейнер. Найшвиж-ши приклад нам за тото факт же нашо двоме найзначнєйши писателє, обидвоме покойни – Гавриїл Костельник и Михал Ковач ище вше нє маю свойо собрани дїла.

Микола Мушинка

РУСНАК З УКРАЇНСЬКИМ СЕРЦЕМ

До першої річниці смерті Михайла Ковача (1909-2005)

Після Гавриїла Костельника (1886-1948) найвизначнішим представником літератури русинів колишньої Югославії був Михайло Ковач – всебічно обдарований письменник – прозаїк, поет, драматург, перекладач, журналіст, а до того ще й культурно-громадський діяч. Його первісною професією була педагогіка. Хоч в 1966 р. він став професіональним журналістом – і в рідному Шиді, і в Руському Керестурі і в Новому Саді, і в усіх інших поселеннях русини називали його учителем – „нашим учителем". Здається, що це означення найліпше відповідало його натурі. Він і справді ціле життя був учителем в найширшому і найпозитивнішому значенні цього слова. Дітей навчав основам науки, селян – запроваджуванню нових методів у ґаздівство, інтелігенцію – залучуванню до освітньої роботи, журналістів – орудуванню пером, письменників – орієнтації і нав'язуванню на кращі зразки вітчизняної літератури. Все це робив не формою наказів чи менторування, а порадами і власним прикладом. Педагогічним „підручником" і „методичним посібником" для оточення М. Ковача була вся його творчість. Його книжки (а було їх видано майже двадцять; востаннє – збірне видання його творів у семи томах – 1990-2005) – це невичерпна криниця пізнання історії, життя і культури русинів колишньої Югославії.

Його оповідання та вірші немов списані з життя. В них є багато біографічного. Письменник покладав на папір те, що сам пережив – реальні історії з життя своїх краян, даючи їм художню форму. Навчаючи інших, він і сам ціле життя вчився. Читав все, до чого мав доступ, головним чином, літературу народів колишньої Югославії, але і світову літературу в перекладах на сербохорватську та українську мови. Та найближчою його серцю була українська література – класична і новочасна, яка найбільше вплинула на його творчість. Літературний доробок М. Ковача був своєрідним мостом, що зв'язував придунайських русинів з їх первісною батьківщиною – Закарпаттям („Горницею"), але й з цілою Україною. Михайло Ковач був безпосереднім продовжувачем творчості основоположника бачваноруської літератури Гавриїла Костельника, але й натхненим пропагатором української літератури серед своїх земляків. Його оповідання та вірші зазнали сильного впливу Тараса Шевченка, Івана Франка, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Осипа Федьковича, але й Максима Рильського та Олександра Олеся їх „героями" однак завжди були русини Бачки, Сриму і Славонії, між якими він народився, жив і працював.

* * *

Михайло Ковач народився 27 жовтня 1909 р. в м. Шид у Сримі в багаточленній родині залізнодорожнього робітника (одинадцять дітей, Михайло – п'ятий). В одному з пізніших віршів Михайло згадував, що батькові пропонували службу „вахтаря" в державній угорській адміністрації, бо він добре володів угорською мовою, але той категорично відмовився. Волів бути вільним робітником, ніж слугою, хоч і королівським: *„Служ би „вахтерскей" нє сцел ше прияц / гоч, гваря, добре знал по мадярски. / Роботнїк сцел буц, а слуга нїґда,/ нїґда навики, та гоч аж царски"*[1]. Щоб прогодувати багатодітну сім'ю батько поїхав на заробітки в Америку. Важко працював на металургійному заводі, однак додому повернувся з порожнім куфром і підірваним здоров'ям, яке остаточно втратив у Першій світовій війні. Умираючи, він тішив маму: *„Та цо мнє умрец, / кед ту ягод я син мой остава"*[2]. В Шиді Михайло закінчив основну і т.зв. „горожанську" школу (1917-1925). Виростав серед лемківських переселенців з Пряшівщини, головним чином, з Бардіївського округу: Ждиняків, Ящурів, Ревіляків, Мохнацьких, Баранів, Козаків, Сидорів тощо. За його далеко пізнішими підрахунками перші з них могли переселитися до Шида десь у 1840-50-х роках[3]. Говорили іншою мовою, ніж „старі приселені" в Руському Керестурі та Коцурі. М. Ковачу з дитинства закарбувалися в пам'яті їх вирази: *„Што же т ам порабяте?"* Одні одних дразнили приказкою: *„Луків коня лупив, а Венеція – коня з'їла"*[4].

Педагогічну освіту Михайло здобув у Крижевцях (1925-1929). Спочатку учителював у Сримі, від 1931 до 1941 р. – в Руському Керестурі у Бачці. Після окупації Бачки 1941 р. М. Ковач повернувся до Сриму, де працював службовцем міської адміністрації та учителем. В 1952 р. пере-

[1] Ковач М.: Мой швет. – Руски Керестур, 1964. – С. 92.

[2] Там же.

[3] Ковач М.: Капка по капку живот одцека. – Нови Сад, 1988. – С. 33. Це припущення М. Ковача на підставі метрик вінчаних в Шиді науково підтвердив Мирон Жирош у праці „Русини у Сримской Митровици" (Нови Сад, 2004. С. 94-96), засвідчивши у Шиді імена: Марія Ждиняк з Лукова, Дюра Ждиняк з Боглярки, Янко і Ержа Ящур з Лукова, Янко Рогаль з Лукова, Янко Лазор з Грабського, Михал Мохнацький з Боґлярки, Марія Лазор з Кривого, Янко Сидор з Венеції та ряд інших. М. Жирош довів, що перша хвиля переселенців з Бардіївського округу прибула в Сримську Митровицю та навколишні села наприкінці 40-х та на початку 50-х років 19 ст.

[4] Ковач М.: Капка по капку живот одцека – С. 34. Луків і Венеція села в Бардіївському окрузі, яких ділить лише річка. В 1943 р. вони були об'єднані в одну сільську общину.

селився в Новий Сад, який став постійним місцем його перебування. Тут він працював учителем (1952-1966) та редактором руської редакції Радіо Новий Сад. В 1974 р. він вийшов на пенсію, повністю присвятивши свої сили літературній творчості.

З першою дружиною – учителькою Магдалиною Дудаш, яка померла в молодому віці, мав дівчинку Анну. З другою – Оленою Петриґалою із Маковиці (Пряшівщина) мав четверо дітей: Івана, Марію, Ірину та Ольгу[5]. В її честь він назвав свою дачу недалеко Нового Саду *„Малою Маковицею”*. Ще за його життя ця дача стала легендою, бо в ній зустрічалася вся руська еліта. Сам М. Ковач присвятив їй кілька віршів.

* * *

М. Ковач увійшов у літературу оповіданням *„Атаманов син”*, опублікованим в газеті *„Руске новини”* 1927 року. Першого вірша – *„О єдному дїдови”* він опублікував у *„Рускому календарї”* на 1936 рік; першу драму – *„Хто толвай?”* (злодій) – в тому ж календарі 1931 року; першу публіцистичну статтю – *„Просвитни живот Руснацох у Югославії”* – там же у 1939 р. В цих двох періодичних виданнях появилася низка його літературних та фольклорних творів, головним чином, розважального характеру. Літературознавець Ю. Тамаш вбачає у творчості М. Ковача міжвоєнного періоду сліди містицизму[6]. В тому часі він заснував дитячий журнал „Наша загадка” і був його головним редактором. В 1936 році разом з Матієм Винаєм видав першу антологію руською та українською мовами – *„Руско-українски Альманах бачваньско-сримских писателєох”*.

Як секретар Руського народного просвітного дружтва в Руському Керестурі (1931-1941) він в другій половині березня 1939 року разом з місцевим парохом Михайлом Фіраком (редактором газети „Руски новини”) їздив до Белграду в справі біженців з Карпатської України, які після окупації Закарпаття угорськими військами опинились в Румунії. М. Фірак та М. Ковач в Белграді вели переговори про надання їм політичного притулку, а через пару днів на румунсько-югославському кордоні в Српській Црні прийняли групу 300-400 осіб, спровадили їх до Руського Керестура і розмістили в окремих хатах та в будинку Дружтва. Без будьякої допомоги зовні, керестурці протримали цю велику групу братів-українців з Карпат понад один місяць, поки її члени не пороз’їжджалися в західні країні: Німеччину, Францію, Англію, США та Чехословаччину. Були між ними визначні діячі української культури: міністр Юліян Ревай, письменник Іван Ірлявський, художники Микола Бутович та Сергій Єфремов, артисти театру „Нова сцена” в Хусті та інші.

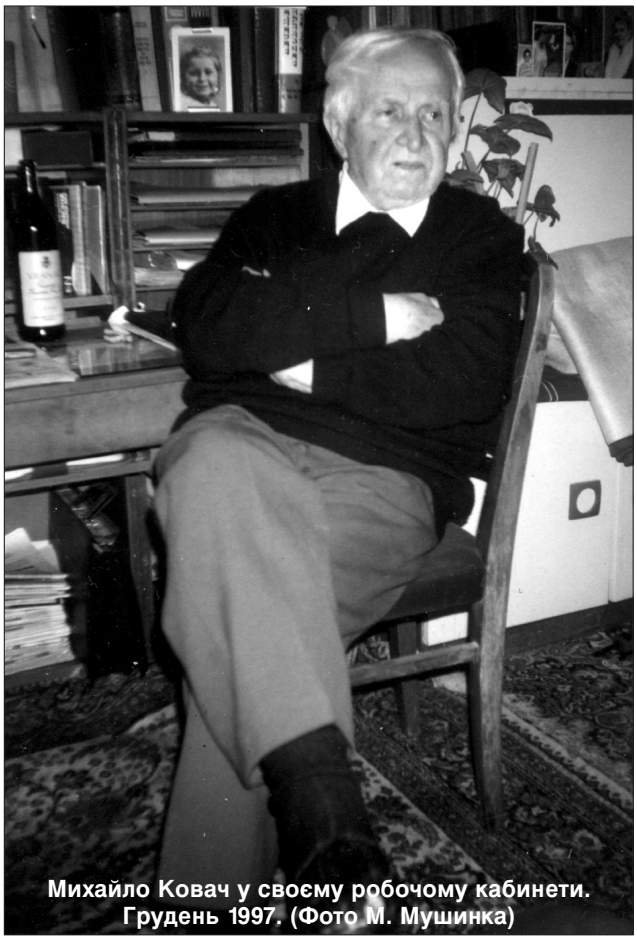

Михайло Ковач у своєму робочому кабинети. Грудень 1997. (Фото М. Мушинка)

Цей етап історії Карпатської України мало досліджений, а причетність до нього М. Ковача не відома зовсім. Справа в тому, що і Радянська Україна, і соціалістична Югославія, вважали Карпатську Україну 1938-39 років фашистською мінідержавою, створеною українськими буржуазними націоналістами з благословенням Гітлера. В нинішній незалежній Україні Карпатська Україна оцінюється як один з найвизначніших моментів боротьби за самостійність і незалежність України. Михайло Ковач через 48 років пригадав перебування закарпатців у Руському Керестурі у своїх спогадах *„Капка по капку живот одцека”*[7]. Правда, через майже півстоліття в його пам’яті багато чого стерлося, позабувалися імена, події та і так його спогади є важливим джерелом до вивчення останнього етапу історії Карпатської України.

Він пише, що частина біженців залишилася в Руському Керестурі на довше. Дружина керівника групи інженера Романюка стала учителькою в школі, Юрій Шерегуй заснував тут аматорський театр, з яким на сцені місцевого будинку культури поставив українською мовою дві оперети: „Запорізький скарб” В. Ванченка та „Сорочинський ярмарок” М. Старицького (за однойменною повістю М. Ґоґоля)[8].

---

[5] Тамаш Ю.: История рускей літератури. Нови Сад, 1997. – С. 535.

[6] Там же. – С. 120-121.

[7] Ковач М.: Горки хліб цудзини. В кн. Капка по капку живот одцека. Записки. – Нови Сад, 1988. – С. 73-78.

[8] Детальніше про це див.: Шерегій Ю.: Українски театрални представи, курси українских народних танцох и други импресиї у Бачки и Сриме 1939-1940 рок. Част. I: Мойо пребуванє в Руским Керестуре // Шветлосц V, 1967. – Ч. 1. – С. 61-70.

Перебування політичних емігрантів з Карпатської України в Руському Керестурі, співініціатором якого був М. Ковач, є найсвітлішою сторінкою зв'язків русинів Бачки зі своєю первісною батьківщиною – Закарпаттям.

Літературна творчість М. Ковача на повну міру розгорнулася лише після Другої світової війни, правда, з певними перебоями, бо письменник не завжди крокував з лінією комуністичної партії. Від 1952 року головною трибуною публікацій М. Ковача став новозаснований літературно-громадський журнал „Шветлосц". Майже в кожному числі цього журналу появлялися його вірші, оповідання, літературні есе, публіцистичні статті, драми тощо. В публіцистичних статтях він часто вказував на недостатнє рішення національного питання в Югославії. Після опублікування статті М. Ковача *„Ришме уж раз тот проблем отворено и темельно"* (фундаментально),[9] журнал „Шветлосц" було закрито, а М. Ковач на повних п'ять років змушений був замовчати. В дальших п'ятьох роках – від 1969 по 1964 рік єдиною трибуною його літературних публікацій був „Руски народни календар".

Недавно виявлені документи свідчать про те, що М. Ковач був під постійним оком органів безпеки. Та писати він не перестав ні в найнесприятливіших умовах.

Історичне значення для літератури колишньої Югославії має збірка віршів М. Ковача *„Мой швет "* з 1964 року, ґрунтовний вступ до якої написав літературний критик та соціолог Янко Сабадош. Він, між іншим, підкреслив: *„Наша лирска поезия ма у Михалови Ковачови представителя хтори забера найвизначнєйше место – як поет а хтори нє лєм предлуж ел робо ту на лирскей поезиї идуци ступаями хтори зробени пред нїм, алє хтори ма свою оригиналносц, и моци зос хторима ю видзвигнул и по змис ту и по фурми на ступень на хторим би без нього нє була... Творчосц Михала Ковача ше нє загашела теди кед ше то могло найлєгчейше случиц – на самими початку, як цо ше то збуло з вельким числом наших людзох хтори ше лапали до писаня, алє нє тримали пирко длуго у рукох. Його творчосц ше предлуж ела по нєшка, алє прейдзена драга його власна то и драга цалого руского народа у Бачки и Сриме, шицко тото цо ше збувало з нашима дїдами и нами у цеку глєданя свойого мес та на швеце, то та горчина цо ю носи зос собу чловек и народ хтори мушел глєдац простор за свойо обстоянє нє там дзе знїк, алє и дожите од малючка... Сила поетского виражованя яка посцигнута у писньох „Мой швет" дава до знаня же Михал Ковач ище нє поведал остатнє слово у своєй творчосци. „Мой швет" коруна у його лирскей поезиї, алє нє можеме вериц же його инспирациї вичерпани. Медзитим, гоч и нїч вецей нє напише, вон зос писнями у тей книжки и зос писнями хтори обявел пред тим зробел за лирску поезию югославянских Руснацох вецей як гоч хто од Г. Костельника по тераз"*[10].

Перша книжка поезій М. Ковача знайшла дуже позитивний відгук. Найвизначніший карпатознавець України Олекса Мишанич в центральному літературному журналі „Вітчизна" про неї писав: „Збірка *„Мой швет" це правдива енциклопедія життя бачванського-сримських українців. М. Ковач створив немов поетичний літопис двохсторічного шляху цієї невеличкої групи людей закинутих долею на чужину"*[11].

Успіх першої поетичної збірки заохотив М. Ковача до дальшої творчої праці. Після видання поетичної збірки *„Мой швет "* М. Ковач став найпопулярнішим письменником не лише серед русинів Бачки і Сриму, але й далеко за межами цієї території. В 1970 р. появилась друком збірка його оповідань *„Цихи води"*, в 1971 – *оповідання* для школярів *„Дзецински швет "* в 1972 – роман про другу світову війну *„Гриц Бандурик"* (у співавторстві зі Штефаном Гудаком), в 1977 – оповідання для дітей *„Перши радосци"* та *„Яни Мальовани"* (друге видання 1981 р.), в 1979 р. – вірші для дітей – *„Писнї Дїда Заградара"*, в 1982 р. – повість *„Цеглярня"*, в 1983 р. – збірка оповідань *„На окрайску"*, в 1985 р. – збірка віршів *„Швет ла вечарово"*, в 1987 р. – дальша збірка *„Глїбоки корені"*, в 1988 р. – його спогади *„Капка по капку живо т одцека"*, а в 1989 р. появилася перша книжка зібраних творів М. Ковача у семи томах *„Я дуб черво точни"* (досі видано шість томів). Кожна з тих книжок, як доводить кращий знавець і дослідник його творчості академік НАН України Юліан Тамаш, була важливим етапом в розвитку бачваноруської літератури.

Визначною є драматична творчість М. Ковача. Вже у міжвоєнному періоді на аматорських сценах Бачки і Сриму значною популярністю користалися його драми *„Янкова женїдба"*, *„Суд правди"* та *„Одборнїци"*. Після другої світової війни не менш успішними були його драми: *„На швит аню"* (1952), *„Ораче, ораче"* (1954), *„Чловек з народу"* (1960), *„Нїгда ше нє зна"* (1970), *„Швет ла за цемним виднокругом"* (1971) та *„Житнїково щесце"*. Всі вони увійшли до третього тому *„Вибраних творів"* М. Ковача (Новий Сад, 2003. – 270 с.).

Важливою, хоч досі майже зовсім не дослідженою є фольклористична діяльність М. Ковача. В Шиді та пізніших місцях свого перебування він записував народні пісні, які час від часу друкував у місцевій пресі. Деякі його вірші складені повністю в дусі народної поезії, так що їх важко відрізнити від народних пісень. Хорватський етномузиколог Вінко Жґанець понад п'ятдесят народних пісень з мелодіями, записаних М. Ковачем, залучив до свого збірника *„Rusinske pjesme"*[12].

---

[9] Шветлосц III. – 1954. – Ч. 4. – С. 105-119.

[10] Ковач М.: Мой швет. – Руски Керестур, 1964. – С. 7-10.

[11] Мишанич О.: „Гей там коло Дунаю... Нотатки про літературне життя югославських українців // Вітчизна, 1966. – Ч. 4. – С. 191.

[12] Žganec Vinko: Pjesme jugoslavenskih Rusina. Пісні югославянских русинів. Naklada autora. Zagreb, 1946. Друге видання: Rusinske pjesme. Русинські пісні: Союз русинів і українців Хорватської республіки: Загреб, 1996. – 152 с. (Далі посилання на друге видання).

У вступі до цієї збірки Вінко Жванець писав: *„Ця мала частина великого й братнього українського народу, зберегла у новій вітчизні свою високу народну культ уру, яка особливо проявляєсь у народних піснях і в народній музиці... Найбільше заслуг коло збирання русинських напівів в наших краях і коло видання цеї збірки має русинський народний учитель Михайло Ковач з Бікіч-Долу. У ріжних місцевостях, де живуть наші русини зібрав він 58 напівів цеї збірки”*[13]. Видавець другого видання „Русинських пісень” Гавриїл Такач через п’ятдесят років, до цієї характеристики додав: *„Книжка потрібна не тільки членам українських і русинських товариств та широкому колі українських і русинських читачів, а і численним з хорватського народу прихильникам і любителям української і русинської музики і фольклору, число яких перевищує і саме число українців і русинів у Хорватії... Повторне видання „Русинських пісень” є нагодою знову запропонувати її хорватським музичним працівникам* [14].

Олекса Мишанич (направо) та Микола Мушинка (на ліво) в гостях у письменника Михайла Ковача та його дружини Олени. Новй Сад 1997. (Фото М. Мушинка)

Та М. Ковач був не тільки записувачем половини пісень (тобто співавтором), але і співвидавцем книжки. Для її видання він в жовтні 1944 року вислав В. Жганцу 200.000 динарів, на які було закуплено папір і розпочато друк книжки[15].

Третім співавтором і співвидавцем цього цінного видання, як доводить Г. Такач, був Інокентій Тимко, парох загребської Греко-католицької церкви та диригент Кирило-Методіївського хору при ній. Оскільки „Русинські пісні”, вийшли вже в умовах комуністичної Югославії, його ім’я не вільно було згадати навіть у вступі упорядника. Чому? Бо сербські партизани маршала Тита зразу же після входу до Загреба його без суду розстріляли...[16].

Кілька віршів М. Ковача було покладено на музику і сьогодні вони сприймаються як народні пісні.

В жовтні 1966 р. після 12-річної перерви було відновлено видавання журналу „Шветлосц”. М. Ковач не увійшов до редколегії відновленого журналу, однак у програмовій статті головного редактора Дюри Папгаргая *„Над виднокругами моста дванацрочних літературних намаганьох”* ім’я Михайла Ковача серед письменників старшої генерації, запрошених до співпраці з відновленим журналом наведено на першому місці[17]. М. Ковач з вдячністю прийняв запрошення. Вже в наступному числі „Шветлосці” 1967 року він опублікував оповідання *„Кросна”* (с.27-32). В тому ж числі „Шветлосці” Янко Рац повідомив, що Михайла Ковача було прийнято до Спілки письменників Сербії. Автор пише: *„Велькосц того припознаня у тим, же то перши наш писатель котри прияти до Удруженя писательох СР Сербиї і котри з боку нашей югославянскей явносци достал тото велькe припознанє за свою діялносц на полю литератури”*[18].

З того часу майже в кожному числі „Шветлосці” появлялися оповідання, вірші та публіцистичні статті Михайла Ковача. Його твори потрапляли в усі антології бачвано-сримської руської літератури: *„Одгуки з ровніни”* (1961), *„Антоло-гия дзецинскей поезії”* (1964), *„Антология поезії бачванско-сримских руских писателох”* (1963), *„Слунечни роки”* (1969), *„Глібока бразда”* (1975), *„Там коло Дунаю”* (1976), *„Слід часу”* (1978), *„Розхід у рівнині”* (1981), *„Антология рускей поезії”* (1990), *„Антология рускей поезії Ошлєпени соловей”* (2005) та ін.

В перекладі українською мовою твори М. Ковача час від часу друкувалися і в часописах України: в „Закарпатській правді”, „Жовтні”, „Дзвоні”, „Вітчизні”, „Літературній Україні” та інших. Десять його віршів в оригіналі та паралельному перекладі українською літературною мовою Петра Скунця увійшли до антології руси-

---

[13] Там же. С. 15-16.
[14] Там же. С. 7-8.
[15] Гудак М.: Чловек то рика мутна. Ґу 60-рочніци родзеня Михала Ковача // Шветлосц VII. – 1969. – Ч. 4. – С. 280.
[16] Такач Г.: Уводне слово. В кн. Ђganec V.: Rusinske pjesme. – Zagreb, 1996. – С. 10.
[17] Шветлосц IV – 1966. – Ч. 1. – С. 4.
[18] Рац Я.: Припознанє Янкови Фейсови и Михалови Ковачови // Шветлосц V. 1967. – Ч. 5. – С. 72-73.

нів Югославії *„Ми тут не гості”*[19]. Статті про нього та рецензії його творів писали українські літературознавці: Олекса Мишанич, Іван Чендей, Юрій Балега, Олесь Лупій, Павло Чучка та інші.

Ім’я М. Ковача увійшло до „Української радянської енциклопедії”, „Українського радянського енциклопедичного словника”, „Української літературної енциклопедії” та інших довідників. В доповіді на IX Міжнародному з’їзді славістів у Києві 1983 р. Олекса Мишанич сказав про нього: *„Провідне місце в літературному житті югославських русинів займає Михайло Іванович Ковач (нар. 1909 р.). Талановитий поет , прозаїк, драматург, культ урно-освітній діяч і журналіст, він плідно працює в літературі ще з кінця 20-х років... М. Ковач – письменник-реаліст, він глибоко проникає у психологію селянина, малює життя села у всіх його проявах. Його письменницькій манері притаманні як глибоко ліричні, інколи навіть елегійні інтонації, так і весела життєрадісність, здоровий народний гумор... Поезія М. Ковача – це правдива і самобутня картина життя бачванського-сримських русинів. Автор створив своєрідний поетичний літопис двохсотрічного шляху своїх земляків, закинутих долею у новий край... М. Ковач, поет сучасний. Сучасний за своїм філософським баченням і сприйняттям світу. Разом з тим він і традиційний, пише просто, дохідливо, уникає всякої поетичної ш тучності, образної і асоціативної ускладненості... Високо талановита і самобутня літературна творчість М. Ковача дає всі підстави говорити про нього як про одного з основоположників літератури югославських русинів, який, спираючись на традиції української літератури, художньо відтворює життя свого народу, формує його культ уру і свідомість”*[20].

Незадовго перед смертю на моє запитання *„Яка з твоїх наукових праць або тем найближча твоєму серцю?*” О. Мишанич відповів: *„Найближчі і наймиліші моєму серцю численні публікації – статті, огляди, рецензії – про літературу бачванського-сримських (югославських) русинів. Ва жаю, що це молоде письменство і його провідні автори заслуговують на більшу увагу, аніж ми їм приділяємо”*[21]. Серед провідних авторів цієї літератури він на перше місце поставив М. Ковача.

М. Ковач у 60-80 роках був найактивнішим популяризатором української літератури в колишній Югославії. Твори українських письменників він перекладав не лише на бачвануруську, але й на сербохорватську мови. На сербську мову він переклав вірші Д. Павличка, І. Драча, Б. Олійника, М. Вінграновського, Р. Братуня та ін. Окремою книжкою в його перекладі вийшли „Вибрані твори” Івана Франка[22]. Із сербської на руську мову він переклав дев’ять віршів свого внука Івана Гнатюка[23].

Найбільшим здобутком М. Ковача на ділянці перекладу є його антологія *„Закарпатски приповедки”* (Новий Сад, 1979), що містить кращі оповідання О. Маркуша, Л. Дем’яна, Й. Жупана, Ф. Потушняка, М. Томчанія, П. Цибульського, Ю. Керекеша, П. Угляренка та І. Чендея в його перекладі та з його вступною статтею. Подібної антології до того часу не було навіть на Закарпатській Україні. Нею М. Ковач наблизив своїм землякам літературу „Горниці”, до якої вони завжди ставилися з певним пієтизмом.

Вірші та оповідання М. Ковача в перекладі словацькою мовою появлялися на сторінках словацької преси колишньої Югославії. Три його оповідання („Хмари”, „В лісі” та „Кросна”) потрапили до антології поезії русинів Югославії *„Sled rasu“* , укладеної Ю. Тамашем (Новий Сад, 1978), а посередництвом неї вони стали відомими і у Словаччині. Крім того, твори М. Ковача перекладалися румунською та угорською мовами і навіть мовою есперанто. Деякі з них Петро Трохановський переклав на лемківський діалект Польщі і залучив їх до своєї читанки як дитячу лектуру.

Влітку 1967 р. М. Ковач разом з письменником та мовознавцем Миколою Кочишем побував у 15-денному відрядженні в Україні – на запрошення Спілки письменників України: десять днів – у Києві, три у Львові, два – в Ужгороді. В кожному з тих міст в них були неповторні зустрічі. Скрізь їх приймали як найдорожчих гостей. Їх головним екскурсоводом за весь той час був Олекса Мишанич, який зустрів їх на залізничній станції в Києві і через два тижні попрощався з ними на кордоні в Чопі. В Києві гості відвідали Спілку письменників України, Софію, Лавру, галереї, цвинтарі, музеї, театри. З музеїв найбільше враження зробила на них садиба Івана Макаровича Гончара. Побували і на могилі Тараса Шевченка в Каневі. У Львові та Ужгороді вони виступали по радіо і телебаченні та мали зустрічі з тамтешньою інтелігенцією. М. Ковач цю подорож описав у репортажі *„Зоз драги по Україні”*, яка закінчується таким узагальненням: „Ми були у України и могли зме чуц и видзиц и осетиц (відчути – М. М.) *ЖЕНАС ПРИЯЛИ ЗА СВОЇХ, ЖЕ ЦЕНЯ ШИЦКО ТОТО ЦО МИ ТУ СТВОРЕЛИ, ЖЕ ШЕ РАДУЮ НАШИМ УСПИХОМ И ЖЕ СУ НАМ ЗРИХТАНИ ПОМОГНУЦ ТЕДИ КЕД МИ САМИ ЗАЖАДАМЕ ВИСЦ НА ШИРШИ ДРАГИ И КОЛЯЇ* (підкреслення М. Ковача). *Од Ивана Франка та Володимира Гнатюка та по нєшкайших науковоцох и фаховцох историкох и филологох ніхто нє гварел*

[19] Ми тут не гості. Антологія русинської та української поезії Югославії. Упорядкування Міхала Рамача. Переклад Петра Скунця. – „Карпати”: Ужгород, 1997. – С. 40-69.

[20] Мишанич О.: Проблеми виникнення нових слов’янських літератур. Про літературу бачванського-сримських русинів. – В зб-ку: IX Міжнародний з’їзд славістів: Слов’янські літератури: Доповіді. – Київ, 1983. – С. 236-255. Передрук Мишанич О.: З минулих літ. – Київ, 2004. – С. 23-48. Цитата зі с.39-41.

[21] Мишанич О.: З минулих літ. – Київ, 2004. – С. 242.

[22] Франко І.: Вибрані твори. – Нови Сад, 1966.

[23] Литературне слово. – 1991. – Ч. 12.

же тот язик яким ми бешедуєме треба одруциц а ище менєй и окреме тот ТУ НАШ... Ми ту иншак нє могли кед зме сцели и далєй исповац як припадніци руско-українскей народносци. Таки обс тавини були, вони ище потирваю и ніхто нікого нє будзе примушовац же би ше одрекол того язика на котрим го мац научела бешедовац"[24].

Правда, після повернення гостей додому деякі антиукраїнські діячі обвинуватили М. Ковача та М. Кочиша в „зраді" і „запроданстві". В своїх спогадах 1991 року, згадуючи цей епізод своєї автобіографії, М. Ковач писав: *„Пригадуєм себе 1967 рок кед зме зоз покойним нашим науковцом и писателем Миколом Кочишом нащивели Київ и други мес та на Україні як була огварка по тим, же то ми двоме були там „предац" тот наш „руски народ" Українцом"*[25].

В 1971 р. М. Ковач повторив свою подорож по Україні, їдучи поїздом майже по тому самому маршруті. Їздив вже до своїх давніх друзів, коло яких значно збільшилося. Києву, Львову, Ужгороду та Мукачівському замку він присвятив окремі вірші[26].

В червні 1976 р. М. Ковач разом з дружиною та дочкою вирушив у свою третю подорож в Україну, на цей раз в Ужгород, на запрошення свого друга Василя Керечанина та його дружини Ольги, які гостювали в нього минулого року. Протягом двох тижнів Ковачі відвідали 12 із 13 районів Закарпаття (не побували лише на Рахівщині). Для М. Ковача то була фантастична подорож, повна незабутніх вражень і милих несподіванок. Крім визначних установ й історичних пам'яток обласного центру, гості побували в Горянах, Мукачеві, Солотвині, Сваляві, Тур'ї Реметі, Перечині, Синевірі, Колочаві, Волівці, Хусті, Міжгір'ї, Нижньому Бистрому, Грушеві та інде. Деякими маршрутами їх супроводжував мовознавець Павло Чучка та інші. Велике враження зробили на них відвідини художника Федора Мануала та письменника Івана Чендея в їхніх квартирах.

Свою подорож М. Ковач в тому ж 1976 р. описав в обширному репортажу *„Верховина"*[27], який закінчується так: *„Ту у дакедишній колїски и моїх предкох я знова дожил и почувствовал чежку прешлосц власного народу, алє источано сом почувствовал и гордосц же, ниа, тот наш род, хторому нє єдна буря верх зламац сцела, верх зоз хторим ше спинал гу слунку, и вирвац коренє зоз хторим ше тримал тей жеми, же тот млади лєс карпатских схильовискох, накеди блїсло слунко ожил, зажелєнєл ше и розраста ше цо далєй вше ширше, вше ширше, а коренї до тей твардей жеми, до ище твардейшого каменя, пуща вше глїбше, вше глїбше"*[28].

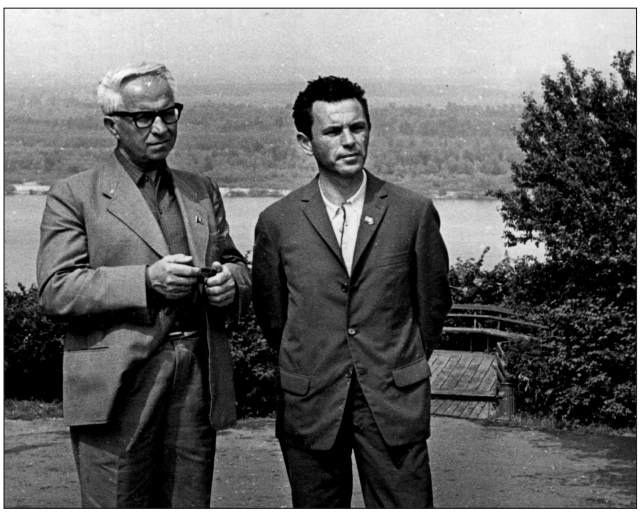

Канів на Дніпрі 26. 6. 1967. М. Ковач та М. Кочиш

Найвищим визнанням літературного доробку М. Ковача Україною було його обранням членом Національної спілки письменників України в 1992 р. М. Ковач був одним з перших письменників колишніх соціалістичних країн, удостоєним таким високим визнанням. Пізніше його було нагороджено орденом Президента України „За заслуги". Він є одним з перших лауреатів престижної Премії Володимира Винниченка.

Кілька разів він побував і в краї своєї дружини – на Пряшівщині. Тісні стосунки він утримував з письменником Михайлом Шмайдою та іншими. Статей про його подорожі на Пряшівщину в його літературному доробку я не знайшов.

Результатом подорожі Михайла Ковача до США в 1985 р. була серія його репортажів *„Америка зблізка"*, публікованих на сторінках Руского слова, пізніше в шостому томі його творів – *„Діаспора"*[29].

Михайло Ковач був автором букваря та кількадцятьох шкільних підручників для руських шкіл Сербії та Хорватії. Лише на сторінках „Руского слова" він опублікував понад 60 статей на педагогічні теми. В цій газеті він заснував і вів окрему рубрику *„Родителє, побешедуйме себе"*, в якій популярним стилем давав відповіді батькам на актуальні питання виховання дітей[30]. Можна без перебільшення сказати, що підручники і статті М. Ковача, писані рідною мовою населення, з використанням багаторічного педагогічного досвіду, зберегли русинів Бачки та Сриму від їх асиміляції. На жаль, педагогічна діяльність М. Ковача досі не вивчена. Її вивчення може дати конкретні відповіді на питання як запобігти денаціоналізації русинів-українців Карпатського регіону (Словаччини, Польщі, Румунії, Угорщини) в сучасності.

---

[24] Ковач М.: Дияспора. – Нови Сад, 1992. – С. 134.
[25] Там же. – С. 396.
[26] Ковач М.: Я дуб червоточни. – Нови Сад, 1989. – С. 36-43.
[27] Ковач М.: Дияспора. – Нови Сад, 1992.
[28] Там же. – С. 115.
[29] Там же. – С. 135-215.
[30] Гудак Ш.: Чловек то рика мутна. Гу 60-рочніци родзеня Михала Ковача // Шветлосц VII. – 1969. – Ч. 4. – С. 281.

З історичних праць М. Ковача найвизначнішою 140-сторінкова є монографія *„Дзелїдби и селїдби руского народу”*, завершена 1991 року[31]. Вона охоплює історію України і українців від найдавніших часів майже до наших днів, причому центром його уваги є найзахідніша гілка українського народу – закарпатські українці, до яких він зараховує і русинів Бачки, Сриму та Славонії (колишньої Югославії). В розділі *„Русини – интеґрална часц українского народу”*[32] (який автор висловив своє національне кредо) він, між іншим, написав: *„У тим нашим розпатраню дзелїдбох и селїдбох руского народу, у твореню и розпаданю руских держ авох, зєдиньованьох и розєдиньованьох, нє могли зме заобисц историю цалого того народу хторому и Русини припадаю... Циль нам був доказац и указац же Русини народ хтори ма свою традицию, свою историю, свою держ авносц. Циль нам тиж т ак був указац и доказац же Галичина руска жем, була и остала часц велькей України, а то же у єдним периодзе часу вона превжала улогу нашлїдніка держ авносци Киевского князовс тва, зазберовача руских ж емох, мож е лєм служиц як потвердзенє о єдносци того народу... Пробованя на силу загарт ушиц националнн чувс тва єдного народу хтори постал свидоми свойого кореня, окреме у терашніх часох на преходзе з XX до XXI вику, нєможливе... Шицким нам у традиції и як нашлїдство и руске мено и руска вира. Та чи треба ище окреме доказовац же хто зме и цо зме? Доказовац и указовац нє треба тим вонкашнїм нашим процивніком, алє сами себе мушине указовац и доказовац же на свойо место под слунком ми мушине патриц реално, трезбо и демократично”*[33].

Я з Учителем Михайлом Ковачем особисто познайомився в 1968 р. в Новому Саді. Відвідав я його разом з моїми друзями Олексою Мишаничем та Миколю Кочишем. Всіх нас дуже щиро привітала пані Олена, зрадівши, що її хату відвідав земляк від Бардієва. Виявилось, що її батько Константин Петриґала народився в с. Варадка Бардіївського округу. Вчився у Пряшеві та Ужгороді, а 1909 року приїхав за учителя до Руського Керестура і залишився тут до смерті. Його старші брати (її стриї) зісталися на „Горниці”. Найстарший Янко був учителем у Свиднику, Пряшеві та Седлицях, середній Петро закінчив медичний факультет в Будапешті і став лікарем на Закарпатті. В міжвоєнному періоді він був мером Мукачева. Третій брат Мирон був теж учителем – у Сваляві. В міжвоєнний період Ковачі часто їздили до рідні на „Горницю”. Війна їх взаємини обірвала.

„Вікендиця” Ковачів це – справжній музей. Всюди домашні килими, на меблях і стінах прекрасні вишивки, гарні картини, на деяких – рушники, в шафах і на полицях – українська кераміка і багато книжок. Господар із захопленням розповідав про свої враження з України, а господиня вгощала нас справжніми „маковицькими” пирогами.

В 1988 році я знов був гостем Ковачів на їх „Малій Маковиці”. На цей раз з Дюром Латяком і Мироном Жирошом[34].

Востаннє ми разом з О. Мишаничем відвідали М. Ковача під час т.зв. „подорожуючого семінару” на тему „Русини і українці на їхній Карпатській батьківщині та за кордоном”, який в часі від 18 до 26 березня 1991 р. поетапно відбувався в п’ятьох країнах: Україні (Ужгород), Польщі (Краків), Словаччині (Пряшів), Угорщині (Ніредьгаза) та Югославії (Новий Сад) за участі п’ятьох учасників IV Світового конгресу радянських та східноєвропейських студій у м. Гарроґейті в Англії (П. Р. Маґочі, О. Мишанич, О. Дуць-Файфер, Л. Медєші та М. Мушинка) та угорського карпатознавця І. Удварі. В усіх вищеназваних країнах після 1989 р. виник новий антиукраїнський рух, окреслений терміном „політичний русинізм”, який викликав жваві дискусії.

Оскільки одним з учасників цих дискусій був і я, навесні 1993 р. я звернувся до М. Ковача з проханням взяти участь в цій дискусії. Він надіслав мені доволі обширну статтю на цю тему *„До пит ання сепаратичних намагань частини української інтелігенції в діаспорі про повернення старої національної назви”*. Я її відредагував, наново переписав на машинці і вислав авторові для авторизації. Виправивши деякі дрібні помилки та друкарські описки (наприклад *„магічна земля”* на *„матічна земля”*) він повернув мені машинопис статті з власноручним підписом. Я дав його головному редакторові „Дуклі” Івану Яцканину, а той його опублікував без найменших змін[35]. Добре аргументована стаття М. Ковача була серйозним ударом русинському сепаратизмові саме тому, що її автор ціле життя писав літературною мовою югославських русинів, а все ж таки вважав себе українським письменником, а своєю „матічною країною” вважав Україну.

В той самий час я написав для „Дуклі” узагальнюючу статтю про русинів (руснаків) колишньої Югославії і попросив М. Ковача надіслати для її ілюстрації якесь своє оповідання. Він в 1994 р.

---

31 Там же. – С. 216-381.
32 Там же. – С. 370-375.
33 Там же.
34 Дивись спільне фото в кн. М. Мушинки „Колеса крутяться”. – Кн. І. Спогади. – Пряшів, 1998. – С. 95.
35 Ковач М.: Нове пробуджування русинів // Дукля 44. – 1995. Ч. 3. – С. 43-47.
36 Мушинка М.: Русини (руснаки) колишньої Югославії // Дукля 44. – 1995. – Ч. 3. – С. 39-42.
37 Мушинка М.: Патріарх української літератури в Югославії // Дукля 47. – 1999. – Ч. 3. – С. 38-40.
38 Ковач М.: Вікно до світу. – Там же. – С. 5-6.
39 Ковач М.: Тихі води. – Ужгород: „Гражда” – „Карпати”, 1999. – 188 стор.
40 Один з розділів цієї монографії див.: Тамаш Ю.: Паметанє Михайла Ковача // Шветлосц XLIII. – 2005. – Ч. 3. – С. 255-277.

надіслав мені не одне, а три оповідання українською літературною мовою: *„Вікно до світу”*, *„Барани”* („Бузок”) та *„Жаль”*. На жаль, моя стаття появилася в „Дуклі” без оповідань М. Ковача[36].

До 90-ліття з дня народження Михайла Ковача в 1999 році я написав про нього ювілейну статтю, до якої долучив три вище згадані оповідання, написані для „Дуклі” ще в 1994 році. З-за браку місця моя стаття[37] появилася в „Дуклі” лише з одним оповіданням М. Ковача[38].

В 1999 р. в Ужгороді було видано збірку новел та оповідань М. Ковача в перекладі І. М. Чендея та М. І. Чендея зі вступною статтею Ю. Тамаша *„Творчість М. Ковача в контексті югославської та української літератури”* (с. 3-8)[39]. Книжка містить 24 оповідання та новели М. Ковача. Нею Україна дала найстарішому письменникові русинів колишньої Югославії, заслужену пошану.

Презентація цієї книжки в Ужгородському Державному університеті 17 грудня 1999 р., в якій брав особисту участь М. Ковач та найвищі представники наукового та громадського життя Закарпаття, була достойним відзначенням 90-ліття з дня народження патріарха русько-української літератури в колишній Югославії на державному рівні. З добрим словом про ювіляра на цьому святі виступили теж представники Союзу русинів та українців Югославії Ю. Тамаш, Р. Мізь та кільканадцять представників різних установ та організацій України – від Національної Академії Наук України (О. Мишанич) по амбасадора України в Югославії (В. Фуркало).

Михайло Ковач дожився високого віку – 95 років. В останні роки його здоров’я значно підупадало, хоч він весь час слідкував за життям своїх краян та подіями в Україні. Дуже він переживав передчасну смерть єдиного сина Івана (1937-1992) – композитора і професора Музичної академії в Новому Саді. В урочистому вечорі, присвяченому 100-літтю видання першої книжки бачванорусською мовою „З мойого валала” Габора Костельника восени 2004 року він вже не міг взяти особисту участь, але своє зворушливе слово учасникам вечора вислав на магнітній плівці. Не дочекався він ні завершення видання семитомника своїх „Вибраних творів”, останній том, якого буде – ґрунтовна монографія проф. Юліяна Тамаша, академіка НАН України про життя і багатогранну діяльність Михайла Ковача[40].

Михайло Ковач умер у Новому Саді 17 червня 2005 року.

[36] Мушинка М.: Русини (руснаки) колишньої Югославії // Дукля 44. – 1995. – Ч. 3. – С. 39-42.

[37] Мушинка М.: Патріарх української літератури в Югославії // Дукля 47. – 1999. – Ч. 3. – С. 38-40.

[38] Ковач М.: Вікно до світу. – Там же. – С. 5-6.

[39] Ковач М.: Тихі води. – Ужгород: „Гражда” – „Карпати”, 1999. – 188 стор.

[40] Один з розділів цієї монографії див.: Тамаш Ю.: Паметанє Михайла Ковача // Шветлосц XLIII. – 2005. – Ч. 3. – С. 255-277.

Дюра Гарди

ПЕРШИ И ОСТАТНЇ ПРИХОД МИХАЙЛА КОВАЧА ДО КЕРЕСТУРА

Мал сом нагоду на вецей заводи нащивиц дом Михайла Ковача. До старого учителя бистрей глави, ишол сом зоз приятельом, нашим познатим писательом и новинаром Михалом Рамачом, хтори до Ковача частейше доходзел. Учителя вредзело обисц. Його здогадованя на „руски швет у славним чаше Гавриїла Костельника”, богате животне искуство, єдноставносц, сердечносц и щиросц вше мали моц виполнїц слухача.

У єдней такей нагоди, у маю 2003. року, чловек хтори за руски народ робел и творел цали живот, виприповедал нам медзи иншим анеґдоту о своїм першим приходу до Керестура. Збуло ше то концом лєта 1931. року кед од Министерства був премесцени як учитель службовац праве до Керестура. Михайло Ковач пред тим службовал у Бапскей, же би був управитель школи у Маркушици. Алє патрон руского националного препороду, владика Дионизий Няради нє мирел ше з тим же би його талантовани питомец закончел даґдзе у цудзим штредку, дзе би пил вино, оженєл ше и страцел вязу зоз своїм народом. Ша школовани є праве же би здобуте знанє врацел свойому народу. Так и було. На закладанє владики Нярадия, Михайло Ковач премесцени до Керестура.

На драги до Кули до валалу, вжал ме єден бачи, Керестурец, на коч – приповедал нам Михайло Ковач. – У бешеди сом гварел же сом учитель и же идзем на службу до керестурскей школи. Цо мож, и тото хтошка муши – мирно гварел чловек. Станул ми на концу на уходзе до валалу, бо там крупел. Кед сом ше питал кельо кошта превоз, одвитовал – Кельо даце.

Так випатрало перше стретнуце Михайла Ковача зоз Керестуром у хторим слїдующу деценію учел млади ґенерациї. Чувство подобне упечатком Гавриїла Костельника кед 1904. обявел першу кнїжку писньох по руски, а нашо людзе му одвитовали же им таке дацо нє потребне, ша вони народ нє пански, алє парастски. Народ керестурски, як и кажди народ обняти зоз свою бриґу як прежиц, нє ма часу думац на свойо слово и свойо кнїжки. На тото думали його предняки як цо були Костельник, владика Няради, паноцовеМихайло Мудри и Дюра Биндас, а ґу нїм станул и теди млади Ковач, шицки знаюци же нєт народа без историйних кореньох, власней школи, писма и кнїжки.

Стретнуце на хторим записана тота анеґдота було пририхтованє за Ковачов вечар у Керестуре. Михал Рамач и моя малєнкосц були револтовани кед вєшенї пред тим, вше ажурне „Руске слово” у

Керестуре орґанизовало промоцию Ковачовей кнїжки на хторей була празна сала. Ламачка знаце – одвитовал хтошка. И прето, зачала ше идея хтору запровадзели до живота керестурска найстарша и найважнєйша институция за остатнї 250 роки – Парохия св. Миколая на чолє з парохом Юлияном Рацом и Редакция християнского часопису „Дзвони” зоз редакторку Марчу Афичову. Памета ше добре же ше Михайло Ковач нїґда нє одрек християнскей вири и своєй церкви, у часох кед ше велї нови руски предняки того ганьбели, та и горше. И так, початком лєта 2003. року до остатнього места виполнєта цесна виронаучна сала привитала свойого учителя Михайла Ковача. Нє можем з тей нагоди начишлїц хто шицко участвовал у красней програми, бо ше обавам же дакого вихабим. Рецитаторе, музични точки, хор керестурского Дома култури чи Парохиї шпиваюци Ковачово писнї, велї бешеднїки, професоре и просвитни роботнїки, Керестурци з єдним словом, шицки вони на окремни способ виказали кельо им значни стари учитель и його дїло. А вон скромно як и вше, з єдну слизу у оку, задзековал ше и пречитал єдну свою писню з *Нашей заградки,* часопису хтори ушорйовал праве у Керестуре пред пол вика. Кед ше програма закончела, 94-рочного учителя обколєшели його школяре, андї у своєй осмей дециниї живота и почали ше вєдно з учительом здогадовац школских дньох. Мило було каждому хто бул на тим святочним сходзе пошвеценим писательови Михайлови Ковачови. Указало ше же то була остатня нащива Михайла Ковача Рускому Керестуру. Два роки познєйше придружи ше вон Костельникови, Нярадийови и другим своїм соборцом за ствар руского народу. А народ їх, предводзени зоз свою мацеру и главу Керестуром, и далєй стої на штред Бачки. У пригодних нагодох, зашпива *Хижочко стара* и *Дуба червоточного* як памятку, свидому чи нє, на свойого учителя.

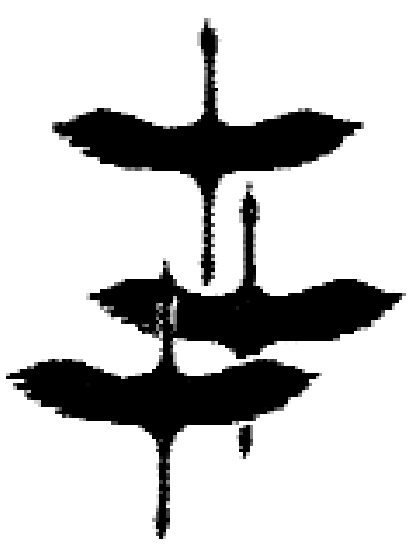

Мирон Жирош

МОЙО СОТРУДНЇЦТВО И ПРИЯТЕЛЬСТВО З МИХАЙЛОМ КОВАЧОМ

З Михайлом (Михалом) Ковачом, учительом и писательом, вяже ме коло штерацец рочне сотруднїцтво и приятельство. Нє були зме парняци по рокох, бо вон бул одо мнє старши 27 роки. Вон бул парняк мойого оца, обидвоме були народзени 1909. року. Робиц зме почали вєдно 1966. року у другим составе Рускей редакциї Радио Нового Саду после єденацрочного претаргнуца бешедних емисийох. Вон мал теди 57 роки живота, а я 30. Вон бул найстарши, я наймладши, а други члени редакциї були стредок медзи нами. То надпоминам прето же би ше знало, же зме уж теди були идейно формовани людзе, знали зме прецо зме пришли робиц тоту значну и одвичательну роботу, як зме до нєй сцигли и яки нас обовязки очекую. У роботи, у сполньованю своїх роботних задаткох перши два-три роки нє було значних подвоєносцох медзи нами. Роботи зме мали понад миру. Одвичательни зме були, сотрудзовали медзи собу, подпомагали ше, заменьовали на роботних задаткох же би ше порядньє и цо квалитетнєйше зробело емисиї у редакциї и же бизме цо вецей путовали по руских валалох и приношели цо векше число прилогох з привредного, комуналного и културного живота у наших местох.

У роботи зме ше швидко знашли. Шицки з нас були новинаре, дахто вецей, дахто менєй, а и робота (емисиї) були так подзелєни же аґроном Штефан Чакан водзел старосц о польопривредней проблематики, Михал Ковач о култури, Мария Горняк–Пушкаш о образованю и дзецох, а мнє у полним обсягу роботи остал дружтвено-политични живот, комуналне ушоренє и розуми ше, зоз шицкого другого покус, а окреме дружтвени живот у наших стредкох.

Радио вимагал живе слово, а нє лєм написани звит и информацию цо ше, дзе и кеди збуло, лєбо цо ше сце зробиц, цо догварене, цо ришене, а цо поробене. О шицким тим мал информовац новинар у наших емисийох без огляду чи то Емисия за валал, Културна панорама лєбо Радио новини, алє ше жадало же би о тим цо ше збува у явносци бешедовали людзе. Прето кед зме одходзели „на терен“ ишли зме зоз маґнетофонами. Записовали зме на маґнетофонски пантлїки розгварки з людзми, вияви, бешеди на схадзкох, проби рижних секцийох. Емисиї нам були дзечнє слухани и обновени емисиї барз швидко постали насущна потреба наших людзох по местох дзе жию.

Емисиї зме мали на Першей и Другей програми Радио Нового Саду. То источашнє значело же єдни емисиї можу слухац шицки слухаче по наших местох, та и велї слухаче у иножемстве – Словацкей, Польскей, Україні, о чим сциговали писма до Редакциї, а мали зме емисиї и на Другей

програми, дзе був посилач импулсох вельо слабши и зависно од конфигурациї терена, емисиї ше наприклад нє могли чуц у Шиду лєбо Петровцох, а добре ше чули у Дюрдьове и Новим Орахове, алє досц слабо у Керестуре и Коцуре. Тото шицко наглашуєм тиж з єдним цильом, бо єден час було намаганє руски емисиї зняц з Першей програми и преложиц их на Другу лєбо преложиц на локални радио станїци – та приходзело до нєпорозуменя Рускей редакциї и єй представителя з руководзацима структурами Радия, та и нєєдинственосци при членох редакциї.

* * *

Михайло Ковач у Рускей редакциї Радио Н. Саду робел осем роки од 1966 по 1974. рок, по одход до пензиї. Цали час редаґовал емисию Културна панорама, алє був и лектор, а ушорйовал и Радио новини. Вон формовал физиономию емисиї „Културна панорама“. Емисия була наша руска, а була и югославянска и войводянска. Часто була барз информативна, рижнородна, а вше мала нашо руске облєчиво лєбо лєм даєдну його часц. Знала слухача информовац о найзначнейшей театралней премиєри у Беоґрадзе, алє повесц и красне слово о правдивих дилетантох у Миклошевцох и здогаднуц слухачох на ентузиязм членох керестурскей дилетантскей секциї при виводзеню представи „Чловек з народу“ медзи двома войнами. До емисиї знал укомпоновац як серйозну українску музику, так и новокомпоновану з Ружи, алє и повесц предумане слово о вредносци тей и такей новей писнї и указац на вредносц гевтей дакедишнєй композициї цо ше емитує уж вецей дзешатки роки. Прилоги у емисиї були поучни, указовали и радзели цо треба робиц и як ше треба справовац же би ше посцигли жадани резултати.

Гоч у остатнїх рокох його роботи у Радию обставини при рускей народносци були „викомпликовани“ пре амбициї политикантох, а у преси, та и „Руским слове” ше зявйовали амбициозни и радикални написи з котрима ше знємирйовала руска явносц, а котри дорушовали питанє нашого идентитета, у емисиї „Културна панорама” Михал Ковач нє спаднул под вплїв провокаторох и анї з єдним написом нє дал нагоду нїкому же би, з пальцом лєбо виповедзенима словами и цитатами махал пояшнююци одкаль грожи знємирйованє и „українизованє” Руснацох. Михайло Ковач би нє був Михайло Ковач, писатель и публициста, кед би у таких обставинох остал цихо. Вон мал шмелосци вше свойо думанє явно повесц, алє го насампредз гуторел тим, за котрих думал же нє робя з полну одвичательносцу, кед дошлєбодзую таки написи котри стваряю лєм векши баламути. Його храбросц тим векша, бо знал же пре свойо погляди будзе обвиньовани и нападани. Длуго був цихо, а кед ше озвал, озвал ше осторожно и мудро. Написал писмо Редакциї „Руского слова“ 6. септембра 1973. року, на пейцох друкованих бокох. Стримац ше уж нє могол. У тим писме, медзи иншим, пише:

Циль того мойого писма Вам товарише коло Редакциї Руского слова барз єдноставни: кед уж нє даваце мес та у Ваших новинох тим котри за єдносц, за злогу, за збиванє до громадки же бизме цо вецей зробели на тим нашим кул турним полю, вец нє давайце мес та анї тим котри уноша медзи народ баламуту а вецка ище и крича: „Тримайце толвая“. Позната присловка, иншак, могла би ше и на Редакцию одношиц: Єднак винова ти и гевтот цо драбинку трима як и гевтот цо краднє. А я прешвечени же у Редакциї єст людзох котри нє за окраданє, значи за охудобньованє алє су за збогацованє духовного скарбу свойого народу.

Анї на писанє того писма я ше нє одлучел лєгко и зоз гнївом. Я тото писмо пишем прет о же чуствуєм моралну обовязку и як писа тель и як кул турнопросвитни роботнїк и як Ваш со труднїк же бим ше озвал, поведол тото цо думам и чувствуєм и голєм на тот способ знял зоз себе одвичательносц пред народом и историю кед ше подиї предлуж а розвивац т ак як ше вони у нас почали розвивац дзекуюци добрей часци и тому же велї нашо кул турни робо тнїци котри нє думаю так як авторе таких „замеркованьох“ цихо цо вельо раз мож е буц толковане и так ж е ше складаю зоз такима и подобнима „замеркованями“ котрим трибина „Руске слово“.

Тото писмо нє лєм же нє прилапене як добронамирне, алє процивно, пошвидшало явне обвиньованє М. Ковача з приношеньом Заключеньох оґранку СК „Руского слова“.

* * *

У Рускей редакциї Радио Н.Саду вон як найстарши (та озда и наймудрейши) так ше и справовал. На роботи був вше кед требало и нє лєм даскельо вистки прелекторовац, алє и теди кед ше правело окремни емисиї, з нагоди значних подиїйох, кед требали буц шицки на громади, и, найчастейше, обрабяц значни бешеди и дискусиї и „на живо“ их читац у студию. На питаня младших вше мал свой одвит и совит, алє нє провадзел чи так и поробене. Обовязки сполньовал без пригваряня, алє уж после поробеного лєм дзекеди ше запитал чи наисце требало так зробиц бо ше могло и иншак. Нє надношел ше над других и гоч дзекеди вискочела искра, такой ше постарал же би пламень нє бовкнул и нє виволал катастрофу. Красота було робиц и сотрудзовац з нїм.

Пракса була, же кажди пондзелок отримована роботна схадза Редакциї. Анализована робота у прешлим тижню, бешедоване о обявених прилогох, даєдни анализовани, наглашене цо у нїх добре поведзене, а цо требало ище наглашиц, виношени план яки ше рубрики сце обявиц у идуцим тижню, котри валали нащивиц. Розпорядок роботох правени мешац напредок, а на схадзки ше часточнє одредзовало хто з котрей обласци напише прилог и до котрей емисиї итд. М. Ковач осторожно провадзел, так ше мнє видзело, шицки емисиї и на схадзки, а частейше и у особних контактох кед лекторовал емисиї, лєбо кед зме вєдно путовали на авту на драгу до наших валалох, знал ше враціц на даєден прилог, прекоментаровац

го, наглашиц його добри боки, алє указац и на одредзени препущеня у рускей явносци коло даєдних питаньох. Написани прилоги були лєм нагода же би ше, наприклад, бешедовало о упартей и барз хасновитей роботи учительох у Петровцох лєбо Миклошевхох, о нєпредуманосци кед звалєни Руски дом у Шиду, а ище у бога будованє нового, о войованю Срімцох у НОБ и конєчно вельким ангажованю селянох и їх роботносци, алє и о нєдостаточней старосци о своїм и любови ґу власному културному благу.

Вше векше нашо роботне сотруднїцтво помали преросло и до приятельства, алє приятельства на дистанци. Було то, насампредз правдиве почитованє старшого искуснєйшого колеґу, алє зоз котрим ше пре роки нє могло бешедовац о шицким. О своїх планох у пририхтованю емисийох зме бешедовали на схадзкох, а о животних проблемох нашого народу, чи привредних, чи националних, чи културних, та и историйних темох зме вецей бешедовали на путованьох, а од часу кед сом го нагварел же би купел з нами порту у Фрушкей гори – и на тих портох зме 10 роки правели хижки за одпочивок и барз часто вєдно препровадзели викенди – то уж були часи кед зме анализовали общи нашо руски теми. Часто зме ше аж и збивали у обрабяню истей материї. Моя главна и основна тема була и остала виглєдованє кореньох и миґрациї. Годзини и годзини зме бешедовали о охабяню Керестура, пресельованю до Сриму, руским затрацованю у Сриме и Славониї, одходзеню до Америки... Мой приступ ґу тей теми був документарне спатранє прешлосци, а його литературне.

Интересовало го тото цо пишем и обявюєм у Календаре, Шветлосци, Маку... Интересантни його роздумованя и предкладаня у приказу после читаня „Леґендох з керестурского хотара“. Леґенди були у дзешец предлуженьох обявени у часопису Мак 1984. и 1985. року. (Тот текст ше тераз першираз обявює.)

Зоз вельким интересованьом пречитал сом материяли М. Жироша о прешлосци Керес тура, окреме о загадковим мочару – Медєшу.

И сам сом од малючка, та по нєшка, мал вше вельку охоту дознац цо вецей од старих людзох и зоз кнїжкох цо ше случовало у прешлосци. Кед тераз чита м тото цо Жирош пише, я себе покус и предруцуєм же и я як учитель у Р. Керес туре од 1931-1941 рок нє зробел вецей и на тим плану. Гевто мало цо людзе приповедали я запамет ал и „прет очел“ до писньох. Нє без причини и здогадованя на тоту прешлосц Керес тура. Я записал и драмски фалат „На швитаню“ хторому перши наслов я дал „Пред нашима дзверми велики мочар...“ думаюци на писню хтору народ шпивал. Так настали и писнї „Повинь“, „Колера“, „На Рискаши“ итд.

Зоз таку файту науково-литературней роботи у нас ше занїмало барз мале число людзох. На пальци їх пречитац: Гнатюк, Костельник, Тимко, Лабош, тераз Жирош. За Шандора Кузмяка я тераз дознал, а напевно же могло буц ище таких людзох хтори и кед зробели дацо, нє мали можлївосци заинтересовац явносц, лєбо просто чували як свойо благо „у прискринки“ своєй глави.

Оправданє за себе окреме глєдам у факт у же я пришол до Керес тура за учителя, а на – празне. Анї литература, анї помоци, анї потримовки од компетентних, нє дозволєли ми инше як старац ше о гевтим цо було найпотребнєйше.

Требало чекац, ниа телї роки же би и на тим полю дахто глїбше заорал. Лєм тото польо обробйовац то нє – писньочку написац, посплєтац ше и тот у сплєтанїну наволац – литературни твор. Наука нє церпи импровизациї, гоч часто муши до роботи укапчац и фантазию.

О самей тей ту роботи я нє мам цо вельо повесц. Тото шицко за мнє – нове. Я док був у Керес туре, та як през сон ше здогадуєм же було бешеди о якимшик ґрунчку под хторим – хто зна цо єст. Споминани був и „Ст ари теметов“ алє дзе вон був т очно, я нїґда нє дознал. О повиню муши же сом чит ал лєбо слухал, бо у моєй писнї так точно як и у тим материялу я пишем:

Вода вєшенї, вода през жиму,
вода вчас яри, по польох стала,

алє я був прешвечени же повинь пришла од Дуная бо далєй гварим:

Вода стред лєта бреги Дуная
знала розваляц и швет заляла...

(„Мой швет“ стр. 20.)

Интересантне за мнє було и зменьованє народох на тих просторох: Сарматох (Аланох), Аварох итд. За Сарматох сом вецей дознал кед зме у Бикичу зоз жеми виняли гарчок зоз дробним пенєжом Цара Константина на хторим було виписане „Sarmatia devicta” цо ми розтолковане же цар побиднїк Сарматох..

У материялу бешеда о „Бабином куту“. Я од малючка знал за тот „бабин кут“ и у Сриме (Шиду). Вон нам там був на право од руского теметова, а у Бикичу споза Рибаровей хижи (сиверовосточно од школи). Бикичанє ґуторели: „Идзе хмара од дїда Рибара“. Термин за тоту часц горизонту иснує и у сримских Сербох, прето думам же вон и у Керес туре превжати од Сербох у жридловей форми, нє „бабов“ алє „бабин кут“.

На такей файти роботох требало би у нас „заинтересовац“ ширше пасмо способних людзох бо материялу би ше, думам, нашло. Поведзме: врачанїни, зачитованя, вереня.

Вежнїме, поведзме, лєм найновши случай вязани праве за автора тей науково-литературней роботи.

У народу постої веренє же двойнятом источасно родзеним судзене же и умру прибліжно з єднаку шмерцу и то нєодлуга єдно за другим. Кед поровнаме найновши случай зоз траґичну шмерцу Якима Гардия брата авторовей покойней жени Гелени, вец аж єст и основи же „леґенда и стварносц“ вше маю даяку нїтку хтора их вя же и анї єден мудри чловек нє будзе одмаховац з главу и омалова жовац гевто цо искуство чловеково часто прет ворює до леґенди. Чи, поведзме, праве у спомнутим случаю нє фрапантни факт а. Шестра и брат траґично гиню. И у єдним и у другим случаю у питаню ребра, предня часц цела, аорт а... Шестра умера 13. новембра 1982. року, брат 3 роки познєйше 17.септембра 1985. року и знова прибліжно у истей часци дня коло 16 годзин.

Заключел бим тото мойо роздумованє о Жирошових „Леґендох зоз керес турского хотара“, же би добре було кед бизме нєодлуга могли и далєй достац подобни материял, поведзме о „Цеглярні“ дзе пренайдзени гроби сарматских воякох, бо кельо знам некрополи Сарматох пренайдзени у Банату, а за тот край нє знам же би даґдзе писало. Ище би лєпше було кед би Жирошови помогли людзе зоз Новосадского музею археолоґиї. Аж дзешка я и дакус оптимистично розположени вериц же познаваюци Жирошову упартосц и витирвалосц, йому ше уда найсц кед нє помоцнїкох алє голєм даскелїх нашлїднїкох, бо т о та робо та красна и благодарна.

Нови Сад, 29. IX 1985. року *Михал Ковач*

Уж кед М. Ковач був коло 15 роки у пензиї, а я пририхтовал и редаґовал емисию „Давно, давно то було“, даґдзе 1988. року прилапел мою поволанку нащивиц Мучень и даєдни валали Мадярскей Горнїци. Я уж у тот час був мученски жец, так же вон пришол на Вельку ноц праве же би видзел „руски обичаї“, а нащивели зме и валали Бараконь и Руску Ґадну. Був прещешлїви же видзел тоти краї. Обявел у „Новей думки” пригодну репортажу под насловом „Дзе же тота проста дражка“... котра познєйше унєшена и до його вибраних творох, до книжки Дияспора.

Кед ше и я сам як пензионер дал обявйовац книжки о Бачванско-сримских Руснацох, часто сом з нїм бешедовал о дзепоєдних своїх становискох. Коло дзепоєдних моїх заключеньох мал иншаки погляди, алє найчастейше, чи пре мою упартосц и прешвечлївосц фактох вельораз ше зложел зо мну. У даєдних нагодох, кед було слово наприклад о першей нашей интелиґенциї вон мнє прешвечел и указал ми на вецей прикладох на однародзованє и затрацованє рускей интелиґенциї, на свидомим нєдзбаню за свой народ и препущованю го власней судьби. У дальших дискусийох и розправох глєдали зме „вину за таки поступки велїх“ и на концу спознали же найскорей пре охабянє традицийного вихованя, або пре барз вчасне охабянє свойого родительского дому (на 10–12 роки) и нє врацанє вецей до свойого стредку, будуци руски интелектуални воспитани и образовани у цудзим, найскорей мадярским духу, постали страцени за свой народ.

Свойо рецензентске думанє о моїх перших двох томох Бачванско-сримских Руснацох, Михайло Ковач нє могол обявиц у НВУ „Руске слово“. Книжки видала Грекокатолїцка парохия св. Петра и Павла з Нового Саду 1997. и 1998. року, а средства за їх друкованє обезпечели спонзоре, предплатнїки и Фонд за отворене дружтво. У новинох „Руске слово” обявени лєм кратки приказ, преприповедани змист, а кед сцигнул до Редакциї приказ М. Ковача, врацени є авторови з обгрунтованьом же о тих книжкох пред пол рока з подобним насловом уж обявени текст. Найскорей же ше М. Ковач, як писатель и авторитативна особа пре таки поступок нашол понїжени и увредзени и послал ми до Мадярскей писмо и свой прилог котри му врацени.

Барз интересантни його констатациї о тих двох томох, та з тей нагоди, першираз обявює ше у цалосци.

ПИСАНИ ПАМЯТНЇК ЮГОСЛАВЯНСКИМ РУСНАЦОМ

(Ґу книжки М. Жироша „Бачванско-сримски Руснаци дома и у швеце“)

Памятнїки ше поставяю визначним людзом, як упатранє, опомнуце и почитованє. Народи дзвигаю тоти памятнїки зоз мармору, мет алу лєбо будинку. Вец ше зявя инши людзе, потирва време, а памятнїки ше поруйную, лєбо их просто зуб часу знїщи. Памятнїк, писани и медзи рамики улож ени, тирвацейши, бо вон остава у власносци того хто го чува од препаданя. Книжки М. Жироша, под назву „Бачванско.сримски Руснаци дома и у швеце“ єден од таких писаних памятнїкох подзвигнути Руснацом як вични памятнїк и опомнуце...

Нє верим же будзе барз вельо людзох хтори тот у книжку пречитаю од рамика по рамики, алє сом прешвечени же тота книжка будзе як жридло податкох о Руснацох, як енциклопедия, зоз хторей Руснак зосце вецей знац о самому себе, о народу хторому припада. Ту му и родословиє и история, и геоґрафия и драга по хторей блукал док нє дошол ту дзе є тераз. Ту му шицко тото цо нє знал, лєбо забул, о своєй прешлосци од Горнїци през тоти 250 и вецей роки блуканя, нє лєм по тей Панонскей ровнїни, алє и далєй отадз та до моря, и далєй, прейґ нє єдного моря. Ту му шицко, и накеди му дацо затреба книжка будзе вше при руки и прето думам же будзе тирвацейши памятнїк од велїх других.

Анї менша народносц („меншина“) у Югославиї, анї векша и обсяжнєйша скарбниця, хторей би я охабел мено „демоґрафска моноґрафия“ о тей меншини. Та ґоч вона и така велька и обсяжна, вона заж лєм єдна часц того малого периоду иснованя тей „малей меншини велького народу“ бо облапя час од 1745–1991. Селєнє теди лєм за нас почало, а розселюванє зоз 1991 ище анї нє закончело. Може ебуц чит анє тей книжки понукнє ище и нашлїднїкох же би ше так дошлїдно и темельно влапели преучованя цо було з тим нашим народом ище скорей тей селїдби. Я у моїм есею „Дзелїдби и селїдби“ (Дияспора ст. 216) писал о тим, а поведол би же автор тот есей и читал, бо, у його писнї „Руснаку, знай“ (Надія под цудзим нєбом“ 1997) то ясно обачліве. По тераз зме о тим начално бешедовали, писали, алє праве прет о требало би тим „нєвирним Томом“ розтолковац цо то за „Панонски Руснаци“, цо „Били Горвати“, за хторих єдни историчаре твердза же су предки Лемкох, а други же то предки терашнїх Горватох. У каждим случаю уж по тим кельо М. Жирош записал, ми ше подполно складаме цо ше дотика и „кореня“ и „конарох“ того народу хторому и сами припадаме.

У „резимеу“ о книжки поведзене шицко цо требало повесц, и я би ту нє мал цо докладац, виправяц лєбо аж негирац. Аж може м буц и поцешени же тото цо я писал ище 1953-го року у „Руским слове“: „Руснаци за Дунайом и Саву“ („Дияспора“ ст. 5, 1992) и у книжки „Мой швет“ (1964), був лєм початок того цо М. Жирош у тей едициї так на широко пояшнєл. У моєй книжки „Мой швет“, писнї: „Колера“, „Повинь“, „Гроб при драги“, „Руснакова мац“,

„На Рискаши“ о шицким тим, збито алє правдиво, поведли шицко тото цо Миронови Жирошови послуж ело як основа за розробйованє...

Автор книжки дал себе вельо труду, хтори тирвал, кед ше нє спреведам коло, лєбо и вецей як 25 роки же би, медзи иншим, наглашел як ми нєшка маме релативно барз вельке число учених людзох: дохторох, науковцох, академикох, владикох, професорох, учительох и другей интелигенциї. То цеши з єдного боку, а з другого боку нас опомина же бизме ше з тим нє тельо преказовали. Цеши же ше нєшка вецей нє мушиме „ганьбиц“ же нас дахто з домашніх будзе з иронию подценьовац, же – хто зме. З другого боку нашо стари своїх синох нє радо посилали на високи школи, бо знали же їх зоз школованьом и страца. Давали их Швабом най науча ремесло оцово лєм лєпше, т а гоч буду и вецей знац, дома останю. Так ше чувала у громади и тота наша руска „меншина“. Часи иншаки и ту нє могло ше иншак справовац...

Медзитим, книжка М. Жироша у хторей начит ани шицки тоти визначнєйши людзе, мала и ту цил „на шерцо“ им поставиц обовязку хтору маю и т аки учени людзе, оддлужиц ше власним родительом и власному народу, чувац и зачувац од природней асимилациї власни дзеци.

Книжка М. Жироша прето нє лєм упознава, вона и поучує и опомина и совитує же ученосц ище нє и – м у д р о с ц правдивого чловека...

28. XII 1998. *М. Ковач*

* * *

Пияти том з проєкта „Бачванско сримски Руснаци дома и у швеце”, односно штири книжки-хроніки обявени у нім „Жем керестурска мочарна“ „Руснак – американски мен“, „Живот без надиї“, „Мой Циглашор“, М. Ковач зоз сцерпезлївосцу препатрел и пречитал и дал свойо чловече, колеґиялне, приятельске и фахове думанє. Тот приказ обявени у Литературним слове „Руского слова“ априла мешаца 2003. року. Напис дорушел и оценьовал и скорейшу мою творчосц.

У нашим остатнім особним стретнуцу мая мешаца 2004. року, кед сом му подаровал IV том „Бачванско-сримских Руснацох”, бо пияти вишол скорей IV, запатраюци ше до книжки и єй змисту, оценюци єй обсяг, барз ше позитивно и похвално виражел о обявеним напису у Християнским и Руским календаре за 2004. рок о сарачови Штефанови Митьови и його майсторскей фамилиї. „Таки спатраня барз драгоцини, вони правдива наша прешлосц. Кажде чловече дїло треба спатриц и оценїц. Барз добре же и у тей книжки єст вельо таки написи“.

НА МАЛЕЙ МАКОВИЦИ

У Фрушкей гори нєдалєко од Сримскей Каменїци на Горнїх прирвох од 1968. року, роками зме Михал Ковач, Дюра Латяк, Штефан Гудак, Михал Рамач, Йовґен Папдюрдес и я будовали хижочки за одпочивок. Було то на верху єдного грунка на надморскей висини дацо висшей од тристо метери. Купели зме гольт жеми, ґеодети вимерали парцели, ми тоту голу жем дали преорац, засадзели украсни и овоцово древка и дали ше до будованя. Зоз доставаньом дозволох зме нє понагляли, бо то требало плациц...

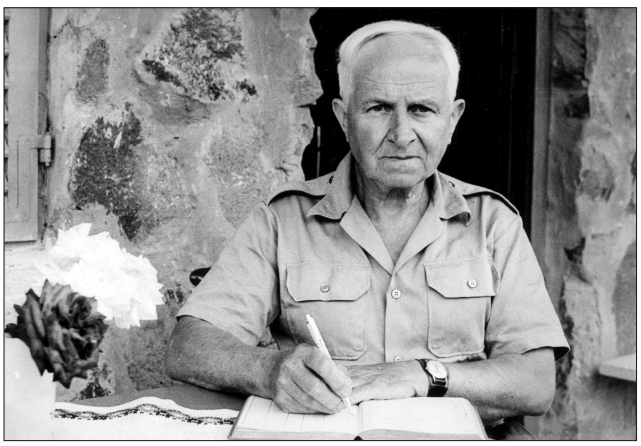

Михайло Ковач, Маковица 1981

У тедишнїм чаше ше приношели якишик урбанистични плани, реґулована будовательна, винїцарска, рекреативна, та и други зони и нам одвичателна инспекция забранєла будовательни роботи. И нє лєм то, алє аж пробовали подняц мири же би ше тото звалєло цо було уж направене. Пришло до вимаганя будователних дозволох, алє тераз констатоване же ше на тей часци нє шме нїч будовац. Нє будовали лєм ми, алє було вельо розпочати будови, а вельо и закончени, алє лєм нам у тей часци Фрушкей гори грожели. Так ше и ми охладзели, престали з будованьом, а уствари пробовали зме зробиц дацо же би нє препадало уж зробене.

Щесце було у тим же древка росли, край ше препородзовал, а наш руски грунок, з руйнованима мурисками здогадовал на дакедишнї тверднї, та го учитель Ковач наволал Маковица, односно Мала Маковица, алудираюци на Маковицки (Зборовски) замок у Чехословацкей з чийого подруча ше после 1850. року приселєли Русини до Бачкей и Сриму.

Тота „Мала Маковица”, зоз законченима хижками аж после 10 рокох. алє з високима стеблами берйозкох, рижних ядловцох, дафинох и других украсних черякох, та велького числа овоцових древкох: шлївкох, грушкох, вишньох, черешньох, яблоньох, бишалмох и малких винїчкох зоз столнима сортами грозна – постала правдиве место одпочивку, алє и вше векших обовязкох шицко тото допатрац и отримовац. У лєтнїм чаше, на пригодни швета, та и вєшенї було и госцох, веселого друженя...

Михайло Ковач, уж як пензионер, а вше у роботи и литературней и тей цо тото место од нього вимагало, аж ше з часу на час вецей днї и преселєл на „Малу Маковицу”. Бул прави „хозяїн” на котрого зме ше спатрали у сполньованю и своїх обовязнох. Водзел рахунку кеди треба древка пирскац, з котрима препаратами, кеди желєняву зашац, цибулю и цеснок виняц, овоц оберац, алє кеди и палєнку упечиц, коло древкох поорац...

Вше знал цо и кеди треба поробиц, а тайна його точносци була у направеним планє цо ма кеди робиц. То чудо, яки мал режим живота, з яку

одредзеносцу робел. Тидзень напредок себе правел план цо ма зробиц, а кажди дзень вечар оперативни план цо ма зробиц ютредзень. Наприклад, єдну годзину копал коло древкох, порихтал себе фриштик, фриштиковал, робел 2–3 годзини интелектуалну роботу: писал, редаґовал написане, пририхтал полудзенок, пополадню знова кошел з косу, врацал ше нука, писал лєбо читал дацо. На обичним шпоргету при огню варел и рихтал себе заградкову юшку, варива, рижни дювечи, кромплї на густо, кромплї на лупу... Варел посни алє смачни єдла, дзекеди и славни борщ. Червеней цвекли ше вше добре зродзело, та борщ мушели и други коштовац. Вечарами зме ше сходзели на „прадки", поприповедац, прекоментаровац подїї, новосци.

З часу на час на Маковицу приходзели як домашнї так и иножемни госци, колегове з Радия, приятелє з даєдного валалу, та и госци єдному, другому лєбо трецому з иножемства. На тей Маковици пребували, як значни културни дїяче: новинаре, писателє, учителє, професоре, ґлумци, так и познанїки и приятелє з наших местох з котрима зме ше стретали у каждодньовей роботи. А понеже ми були, най так повем свойо и госци котри приходзели були госци шицких. Були ту Ростислав Братунь, пистель з Львова, етнограф Микола Мушинка, з Прешова, науковец Олекса Мишанич з Києва, професор Павле Чучка з Ужгороду, новинаре Микола Гиряк, Александер Товт з Прешова, писатель Иван Чендей з Ужгороду и велї, велї други приятелє з нашей жеми. У одредзених нагодох знало ше и рибов паприґаш увариц, баранче лєбо коще на рожню упечиц, роштиль пририхтац.

Найвирнєйши „Малей Маковици", овиковичел ю у своїх писньох и приповедкох, як и єй амбиєнт и красоту под час пририхтованя радио и телевизийних прилогох, репортажох и филмох, цо зоз нїм направени, зачувал праве Михайло Ковач. З нагоди обявених кнїжкох лєбо приятих наградох, значних подїйох, ту дзечнє приходзели новинаре и вше на тим грунку, а на „Малей Маковици", зробели свою роботу.

На своєй рускей жеми, а у Сриме, єдиней своєй ґрунтовней власносци М. Ковач у полней физичней и духовней активносци, и верим, у задовольстве, препровадзел коло трицец пейц роки свойого живота. Физична активносц, швижи воздух, мир и цихосц, алє и при музики и слуханих емисийох з радия вон себе створел творчи амбиєт и творел, провадзел творчосц других и реаґовал на події у явносци... Як сом слухал, одходзел на свою „Маковицу" и у 95. року живота, кед мал з ким пойсц на авту. Найблїзши сушеди Михал Рамач, новинар и Штефан Гудак, писатель дзечнє сполньовали його жаданє. Кед вони одходзели и поволали го – вше був готови пойсц. „Маковица" му предлужела живот, часто знал повесц. Кед би єй нє було, верел, а и я так верим, жє би нє було анї його длугорочней творчей дїялносци, физичней крепкосци и духовней швижосци. Остал приклад велїм з нас по своїх становискох и триманю, поучних словох, дїлу, роботней и животней дисциплини.

Владимир Кочиш

УЧИТЕЛЬОВА РУСКА ЛАДА

З нашим учительом Михалом Ковачом стретал сом ше у велїх нагодох и то праве теди кед то було и потребне. Єдно зоз перших стретнуцох було праве у Дюрдьове кед сом у просторийох Куд „Тарас Шев-ченко" а з нагоди шейдзешат рочнїци од учительо-вого народзеня и пририхтал святочну програму.

У даскелїх нагодох зме ше стретали у 1966. и 1967. року, же би конєчно 1969. року, кед вєдно зоз Миколом М. Кочишом учитель пришол на мой перши пририхтани вечар, йому на чесц. Був то рецитал вибору зоз його поезиї и монологи зоз драмских текстох. И нєшка чувам тото число „Руского слова" дзе о тим писали новинаре. У часу мойого пребуваня у войску, посилал сом у вецей нагодох прилоги и писнї до Културней панорами Радио Нового Саду, котру теди учитель почал ушорйовац. И тераз ше з окремну радосцу чувствуєм кед ше здогаднєм як сом нєсцерпезлїво обчековал чуц його глас на радию а и сами прилоги зоз моїм подписом зоз єдного старого транзистора у касарнї у Шабцу.

Тих седемдзешатих рокох, случовали ше рижни нємили події у животох наших визначних културних дїячох, та так медзи нїма було вельо того цо самому учительови наношело вельки болї од власного народу котрому вон служел цали свой живот. У тим часу нашо стретнуца були ридши, а я сам вше кед ше ми указала нагода, потримовал його опредзелєнє и становиска, поготов кед ше робело о медзинародним сотруднїцтве зоз Україну.

У часу означованя його 9О-тей рочнїци од народзеня знова сам пририхтовал рижни програми и промоциї виданьох його собраних дїлох у виданю „Руского слова", та так медзи иншим през рижни сренуца, драга нас одведла и до Шиду, дзе у просторийох КУД „Дюра Киш" був вечар пошвецени нашому учительови.

Кед зме ше позно вноци врацали до Новиго Саду, през рижни теми нашей розгварки учитель у вецей нагодох розпочинал бешеду же „Ти Кочишов таки же мож з тобу приповедац вельо того цо тото нашо руске, зачуване, чувство у народзе, обичне, нє лєм интелектуалне алє гевто парастке, а шицки ми отамаль и рушели до живота. Мнє уж живот поталь приведол же часто думам цо будзе зоз тим шицким цо сом написал а цо нє будзе друковане за мойого живота. А живот тот мой, шицок станул до єдней РУСКЕЙ ЛАДИ. Гвари ми моя, премонїц би нам тепихи, меблї и цо ци я знам, а я мам бриґу дзе ше подзеє тота лада. Любел бим кед би шицки тоти мойо писаня були и после мойого живота доступни тим котри буду жадац пречитац цо я то шицко през живот написал. Думал сом себе же би найлєпше було кед

би ше тота лада нашла на нашей новосадскей парохиї. Ту би могла буц доступна шицким. Та так хто цо вежнє пречитац, записац до єдней теки мено, же би нє забул враціц, и же би ше исте нє затрацело. Церква заш лєм найдлужей зачува тото цо нашо руске... Верим же би ше паноцец Миз, зложел зоз тим моїм роздумованьом. Паноцец и так ма найвекшу библиотеку од нас шицких та так би ше там нашло места и за мою РУСКУ ЛАДУ".

Так то през живот, тих цо жили по власним вибору и опредзелєню, цо служели фамелиї и свойому Рускому роду на чесц о потїху, як и шицким нам цо зме знали вредновац тоти дїла и животни подняца, нє чувствовац зависц и суєту, алє пробовац предлужовац и очувац тото цо нас шицких ту на тих просторох очувало и представяло наш идентитет другим народом у окруженю. Щиро ше наздавам же тота учительова РУСКА ЛАДА, дзекуюци його фамелиї, дзецом, будзе єдного дня доступна шицким тим цо почитовали и почитую його животну творчосц.

Михайло Ковач

БАРАНИ

– Пане провкаторе*, поможіть, бо умру від жалю великого, – каже вже не молода жінка, вся у чорному, по-селянськи одягнена, відчинивши двері у адвокатську канцелярію навіть не поздорвкавшися.

Адвокат, людина ще молода, а вже з добрячою лисиною, сидить за столом спокійно, дивлячися байдуже на майбутнього клієнта. Причина такої байдужості полягає в тому, що він знає своїх русинів. Русин рідко коли шукає пораду у адвоката своєї національності, коли йдеться про сварку чи будь яку кривду зроблену йому з боку рідного брата або сусіда-русина. На такий випадок русин шукає поміч інде, між адвокатами іншої національності. У кого уряд, у того правда, а ворона вороні око не виколе; вона шукає своєї жертви на іншому місці. Русина-адвоката, будь він не знаю який здібний фахівець, русин вважає вороною своєї зграї. Тому русини звертаються за порадою до своєї людини лиш тоді, коли вони жертви чужої зграї, яка урядує у верхах, на високих щабелях уряду. Тому адвокат і тепер, не хвилюючись дуже, показує жінці крісло й каже лагідно:

– Заходьте, нино, спокійно... Сідайте і кажіть, яка вас біда знайшла, коли хочете вмирати? Таж вам, бачу, до смерті ще далеко...

– Ага, далеко... Може б я й була далеко коли б не оця моя біда...

– Яка біда?

– А така біда, пане, що мій син, одинокий син, хоче мене живу до могили покласти.

– Значить, про сина мова?

– Мова про хату, пане, про хату... Воно й про сина, але більше про розбійника, який влізь до моєї хати як їжак до борсукової нори.

– А цей розбійник, має бути іншої віри, га?

– Нема у того ніякої віри. Колоніст десь там з кінця світа, приблуда тай тілько..

Це вже стає цікавішим. Тому адвокат бере олівець, папірець і починає серйозно:

– Давайте, нино, все по черзі. Розкажіть про сина, про розбійника та про яку хату тут мова?

– Про яку хату? Мою хату! Нашу хату... Мій небіжчик продав там на селі батьківську, коли став на службу тут у місті, а цей приблуда з білого світа хоче мене вигнати з моєї хати, не дає діждати мені спокійного кінця...

– Ви знову про кінець, а мені треба початок, розумієте, початок...

– Та коли початок, тоді можу вам казати одверто: мій власний син продав мене разом із хатою чужому чоловікові.

– Давайте, жінко, перше про сина...

– Мирослава?

– Коли вашому синові ім'я Мирослав, тоді про Мирослава. Він у вас одинокий?

– Одинокий!

Жінка на хвилину пригадує своє минуле, забуває про свою біду й каже якось соромливо:

– Я хотіла бодай ще одну дівчинку, а покійник каже: „Досить! І цей один завдасть тобі забагато мороки!" Мов би знав, що лишить мене із тим одним, ще коли малому було дванадцять років...

– Добре, далі, про сина... Чи вгадав ваш муж?

– Вгадав ще й як! Вдався син на батька. Кілько разів я мусила сваритися із сусідами, це сам Бог знає, а які псоти цей хлопець зробив й інакше, це мабуть і сам Бог не знає... Коли я ще за життя покійника пробувала поскаржитись батькові на сина, він мені:

– Жінко, місто це не село. Тобі забагалося бути міщанкою, тепер маєш... В селі усі всіх знають. Там церква, там селянська чесність, там природа, а тут хата на хаті, чоловік на чоловікові, мов маку у маковій голівці... Чи не казав я тобі правду, га, та тепер мовчи!

– І ви мовчали?

– А що мені було робити, коли у мужа була якась погана натура, ще як прийшов додому на підпитку?...За провини хлопця завжди була винна я.

– А як було після смерті мужа?

– Коли муж помер, хлопець вже від дванадцятого року вважав себе господарем хати. Бити не було сили, бо хлопець вдався на батька – здоровий і міцний, мов козлюк безрогий.

– А тепер дальше... Що було далі з сином?

* провкатор – (діал.) адвокат

– Далі було те, що, як тільки під носом у нього наросла мохотка, він привів до хати дівчиско підстрижене, у короткій суконьці з очима мов у котика, чи ліпше – кізьки, та каже весело:

– Бачиш, мамцю, це моя майбутня жінка...

„Яка жінка, це ж баранок безрогий і кізька, – думаю собі, а голосно кажу: – „Ти ще студент, а ця твоя „майбутня жінка" ще дитина. Яка із неї жінка?..."

– Не турбуйся, мамо, – каже знову мій син лагідно. – Вона лиш так виглядає, але років має стільки як і я. А що до студіювання, – чорт з ним... Батько цієї моєї дівчинки має лиш її одиноку, як ти мене. Він каже, що маємо місця досить там у нього, а я, – каже – буду йому за сина...

– Та ви, жінко, все про сина, а я й досі ще не знаю, яка вам поміч потрібна від мене? Кажіть коротко і конкретно, чого вам треба, бо в мене час дорогий...

– Коли коротко, тоді коротко: Мій син одружився із тою жінкою.

Побули у її батька, а тоді одного дня син знову до мене:

– Мамо, ми із батьком, тобто, свекром та моєю Вірочкою, надумали взяти квартиру у центрі міста. Він дав грошей половину, а половину дав я, та й купили собі квартиру, щоб ми були самі...

– А ти звідки взяв гроші? – питаю я, бо знаю, що він ніяких грошей від мене не одержав...

– Від хати, від хати. Я продав оцю нашу хату, бо купця я знайшов доброго...

– А я? Що я? – питаю. – Та ж це моя хата!

– Наша! – каже знову спокійно син. – Твоя й моя. Ти моя мама, я тебе візьму до нас, – каже він весело.

– До кого то „до нас"? – питаю, а уся тремчу.

– До нашого нового помешкання...

– Нікуди я із своєї хати не йду, – кажу я. – Мені тут добре, а поки живу, воно моє...

– Було, мамо, а тепер воно вже не твоє...

– Ти продав мою частину й мене, сине? – плачу я.

– Вас я не продав. Вам буде у нас добре. Будете мати спокій, як у Бога за дверима...

– Буду я мати спокій, коли помру, а до того часу смертельного, я із хати не йду, щоб ти, мій сину, знав... – Кажу й плачу від жалю. Що цей мій син ще тоді говорив я вже не пам'ятаю, бо мені було дуже сумно, тяжко, коли-м, чула що він без мене вирішив мою долю. Я сама лишила село тому, що у нас землі не було, а хотіла-м сина поставити паном.

– І поставили, – ні? – Питає з усмішкою адвокат. – Тай, що було далі? На сина хочете скаргу скласти? Чи що?

– Пораду, пане, порада мені потрібна тепер!

– А ви де тепер мешкаєте? У сина чи там у старій хаті?

– У хаті, де ж би мала я бути? Мешкаю разом із тим проклятим бараном. Чорним бараном, який мене хоче вигнати з моєї власної хати.

– Значить ви хочете скласти скаргу не на сина, а на того вашого „чорного барана"?

– А як же! Приходить він до мене та й каже: „Тітко, даю вам місяць часу, щоб ви мені випорожнили оцю вашу частину хати...". Чорт тобі тітка, а не я! – кажу я йому. – А із хати мене можна буде лиш винести у труні. Це зробити може лиш Бог, а ти не Бог...

– А він?

– Добре, – каже цей баран, – правда, я не Бог, я тільки Боголюб, коли хочете знати, та все таки я маю більшу надію на міліцію...

– І, що ж? Міліція була? – тратячи терпець, питає адвокат.

– Була й казала, що це не їхня справа, викидати жильця без рішення суду.

– Правда! – притакає і пан адвокат. – Вам треба звернутися до суду.

– І суд був! – каже спокійно жінка.

– Ну, і що каже суддя?

– Каже так як треба, що викидати мене, ніхто не має права, із моєї частини, доки я цього не схочу, а цей колоніст і мій син нехай полагодять між собою справу...

– Тобто білий баранок і чорний баран, так?

– Правда, пане, притакує жінка. Але й мій син не баранок вже. Він теж баран та ще й рогатий. Він казав на суді, що мене хоче взяти до себе, а я не хочу...

– Та, тоді, на якого дідька я вам потрібен?

– Думаю, ви, наша руська віра, краще зрозумієте мене, ніж там той. Тому я до вас за порадою прийшла...

– Яку пораду ви хочете від мене. Син вас хоче взяти до себе, а ви хочете померти у своїй хаті. Колоніст не хоче, щоб ви там чекали на заклик від Бога, коли син має гарну квартиру, до якої вас хоче взяти. Ось моя порада: вам треба лишати свою хату там на периферії й переселитися до міського центра, між панів...

– Легко вам, пане, насміхатися над бідною селянкою. Два рази я покидала своє гніздо. Перший раз, коли мене мама віддала за мого небіжчика. Вдруге, коли й він продав батьківську хату, і заради сина ми переселилися в місто. Тепер ви радите мені в третій раз покинути своє гніздо. Гніздо, яке ми не купували, а із моїм Василем його самі будували. Тому воно для мене інакше, як оці що їх другі будували... Я, пане, переселювалася, коли треба було, як бузок летіла за зграєю, а тепер я вже стара для літання...

– Правда! – задумався адвокат. – Є й такі бузьки, які не приєднуються до останнього вирію... А вам раджу, нино, лишайтеся на старому гнізді...

– Дякую вам, пане, це я хотіла чути! – і пішла вдоволена, забувши і заплатити за пораду...

Писано для "Дуклі" 7. XI. 94.

ПОДІЇ У 2005. РОКУ
ПОДІЇ У 2005 РОЦІ

СВЯТОЧНО ОЗНАЧЕНА ПЕТНАЦРОЧНЇЦА СОЮЗУ РУСНАЦОХ И УКРАНЇЦОХ СЕРБИЇ И ЧАРНЕЙ ГОРИ

У 2005. року, 4. юния, у Студию „М” Радио Нового Саду у Новим Садзе Союз Руснацох и Українцох Сербиї и Чарней Гори на святочни спосб означел петнацрочнїцу свойого иснованя и дїйствованя.

Святочносц ше одвивала по пригодним сценарию Дюри Латяка, а водзела ю Анамария Рамачова на трох язикох (по сербски, украïнски, и по руски).

На початку святочней академиї подпредсидатель Союзу Богдан Вислависки привитал госцох зоз Украïни, Польскей и Горватскей, пана Ивана Щербу предсидателя СФУЛО, секретарку Стелу Мирончено и членох Андрия Талпаша и Степана Майковича, та Штефана Гладика предсидателя Здруженя лемковских орґанизацийох и Петра Вирхнянского члена Управи того здруженя зоз Польскей и Гавриїла Такача секретара Союзу Русинох и Українцох Горватскей.

Звит о петнацрочней активносци Союзу поднєс актуални предсидатель Симеон Сакач, а вец слово достал перши предсидатель по снованю Союзу академик проф. др Юлиян Тамаш, а вец по хронологґийним порядку потерашнї предсидателє о. мр Роман Миз и др Мария Сакач, як и секретар Владимир Кочиш.

Окремну увагу прицагло писмо доаєна медзи рускима писателями Михайла Ковача, котре – пре глїбоку старосц и хороту – послал тому святочному сходу пре нєможлївосц буц присутни на нїм. У нїм вон спозорює на потребу чуваня нашей традицийней култури и националного идентитета за будуци поколєня.

Петнацрочни ювилей Союзу винчовали и госци зоз Украïни, Польскей и Горватскей, зоз Апостолского еґзархата у СЧГ, потим пречитани и винчованки од Дружтва „Україна-Світ”, Союзу Українцох-Руснацох Словацкей, Українцох Босни и Герцеґовини и од Владимира Костелника з Рускего Керестура. После того предсидатель Националного совиту Руснацох Славко Орос тиж повинчовал ювилей и виражел надїю же Совит и надалєй будзе успишно сотрудзовац зоз Союзом.

Потим подзелєни грамоти найзаслужнєйшим активистом Союзу и орґанизацийом зоз нашей жеми и иножемства зоз котрима Союз активно сотрудзовал у прейдзених 15 рокох, а вец отримана и културно-уметнїцка програма у котрей участвовали Дзивоцка ґрупа РКПД з Нового Саду под руководительством Мирослава Папа и Дзецинска шпивацка ґрупа КУД „Иван Сенюк” зоз Кули под руководительством диригента Надїї Воротняк, котра мала и соло точку зоз провадзеньом бандури

Дю. Л.

ЗНАЧНЄЙШИ ПОДЇЇ ПРЕЗ 15 РОКИ

Почало 1990. року зошицким нормално.

Відсвяткували ми у Прняворі 100-річніцю поселення українців в Боснію. Відбулося урочисте засідання Виконавчої ради Союзу. Гостями були: владика Славомир Микловш, а із України поети Дмитро Павличко, Ростислав Братунь та Роман Лубківський.

Делегацию Союзу приял др Драґутин Зеленович, член Предсидательства СФРЮ. У делегациї були представнїки зоз шицких трох републикох – Сербиї, Горватскей и Босни и Герцеговини.

У Новим Садзе подписана перша догварка о сотруднїцтве Союзу зоз Товариством „Україна“ з Києва.

Основане перше мишане подприємство за постредованє, заступанє и вонкашню тарґовину „Ю Импекс“ д.о.о. зоз п.о. за тарґовину з Україну.

Поднєшена вимога ґенералному директорови РТВ Нови Сад о уводзеню радио и ТВ емисийох на українским язиу.

У 1991. року почала акция помоци дзецом Чернобила у котрей участвовали скоро шицки нашо места – прияли дзеци на одпочивок.

Од 18. по 26. марец 1991. року у Ужгороде бул наукови семинар Традициї регионалних културох „Ураїнци-Русини у Карпатох и у дияспори”. На семинару читали реферати: Олекса Мишанич, Микола Мушинка, Олена Дуц-Файфер, Иштван Удвари, Любомир Медєши и Павло Маґочи. Др Ю. Тамаш написал реферат „О природних и штучних язичних, литературних и културних традицийох и статусу русинскей традициї“, а мр Янко Рамач на тему „Руски дияспори на крижних драгох“. Павло Маґочи нє допущел Ю. Тамашови пречитац його реферат.

24. марца 1991. року у Беоґрадзе основане Сербско-українске дружтво, чийо снованє помогли и члени Союзу, а до орґанох Дружтва вибрани и Є.Кулеба и др Ю. Тамаш.

У Тернополю (Україна) од 28. по 31. май и 1. юния 1991. року одбула ше наукова конференция з нагоди 120-рочнїци народзеня познатого етноґрафа Володимира Гнатюка. Реферати поднєсли: Ю.Тамаш. о. Роман Миз, Владимир Костельник, Дюра Латяк и Микола Цап, а у мено Союзу присуствовали: Дюра Латяк, Микола Цап и С. Сакач

Од 18. по 24. юний 1991. року з помоцу Союзу на поволанку КПД „Дюра Киш“ зоз Шиду госцовал 50 членни дзецински хор РТВ України з Києва.

На студиранє у України прияти Анастазия Бесерминї з Вербасу на Конзерваторий у Львове и Стефан Семянїв з Сримскей Митровици до городу Ривне студирац хореографию.

Союз спонзоровал госцованє КУД „Жатва“ зоз Коцура на фестивалу „Лемкивска ватра“ у валалє Ждиня (Польска).

Од 26. авґуста по 1. септембер 1991. року у Ужгородзе була наукова конфереция „Українски Карпати: етнос, история, култура“ на котрей з рефератами участвовали: др Ю.Тамаш, мр Янко Рамач, Владимир Хромиш, Мирон Жирош, о. Роман Миз, Микола Цап, Янко Олеяр и Иван Терлюк.

Союз, 12. 12. 1991. року, предложел Союзу писательох України же би приял за своїх членох писательох Михайла Ковача и др Ю.Тамаша, цо ше и зисцело.

Под конєц 1991. року почала война у Горватскей.

У новинох „Литературна Україна“ од 26. 12. 1991. року обявена „Виява Ради Товариства „Україна“, у котрей Рада виражела свою застараносц пре страданє Руснацох и Українцох у войни, и наздаванє же война престанє и же боки у конфликту найду драгу ґу миру.

У войни Руснаци за 250 роки, а Українци за 100 роки нє дожили таку траґедию да их виганяю зоз власних хижох, зробени етноцид.

Дня 21. марца 1992. року Союз послал телеграму Влади Републики Сербиї и влади САО Баранї, Восточней Славониї и Заходного Сриму пре гроженє зоз висельованьом, а уж другого дня 22. марца примушуюцо виселєни 115 особи зоз Петровцох. О висельованю зоз Петровцох информовани амбасадор ЗАД Зимерман котри пренєсол протест Бориславови Йовичови, а информовал о висельованю и Цедрика Торнберия, представнїка ЗН у Сараєве.

Дня 31. марца 1992. року Союз послал писану вимогу за застановйованє депортациї и то: Предсидательству СФРЮ, Предсидательови Сербиї, Влади САО Бараня, Восточна Славония и Заходни Срим у Ердуту и Сербско-українскому дружтву у Беоґрадзе.

Дня 1. априла 1992. року Союз глєдал од Предсидателя и Влади України же би интервеновали и вжали до защити Руснацох и Українцох Югославиї так исто при медзинародних орґанох.

Дня 3. априла 1992. року у Секторе за цивилну охрану ЮНА у Беоґрадзе прията делеґация Союзу котра вимагала же би нє вишло войско ЮНА зоз Миклошевцох и Петровцох док одвичательносц нє превежнє войско Зєдинєних нацийох.

Дня 15. априла 1992. року делеґацию Союзу приял министер правди Сербиї и троме посланїки Скупштини Сербиї прияли протест пре депортацию и гроженє.

Дня 23. априла 1992. року Союз послал писмо на английским язику ґенералови Сатиш Намбиярови у котрим глєдана защита Руснацох и Українцох.

Дня 29. 04. 1992. року амбасадор Росийскей Федерациї Ґенадий Шикин приял делеґацию Союзу котра глєдала защиту, а Україну представял др Вадим Примаченко. Шикин поднєсол протест Бориславови Йовичови котри обецал же вецей нє будзе висельованя, алє було. 18. мая 1992. року вигнати 105 особи з Миклошевцох.

Такой 19. мая 1992. року Союз найенерґичнєйше протестовал процив предлужованя ґеноциду над Русинами и Українцами, протест послати: Командантови УНПРОФОРА Сатишови Намбиярови, Предсидательови Предсидатель-

ства СФРЮ Борисови Йовичови, Председательови Републики Сербиї, Влади Републики Сербиї, Влади САО Країни Бараня, Восточна Славония и Заходни Срим-Ердут и амбасади Росийскей Федерациї

Дня 6. авґуста 1992. року Союз послал вимогу за застановйованє ґеноциду и оможлївйованє врацаня депортованим Русином и Українцом до Петровцох, Миклошевцох и Вуковару (29) и то: Председательови СР Югославиї Добрицови Чосичови, Влади СР Югославиї и представнїцтву УНПРОФОРА у Београдзе.

У другей половки августа 1992. року на Шветовим форуме Українцох у Києве делеґация Союзу предложела и вошло до заключеньох Форуму же би Українци и їх орґанизациї у швеце прейґ своїх державних орґанох превжали миру за охрану Русинох и Українцох бувшей Югославиї од ґеноциду и етноциду прейґ ЗН, КЕБС, Европскей економскей заєднїци и других медзинародних орґанизацийох.

З нагоди приманя делеґациї учаснїкох Форуму з боку председателя України Леонида Кравчука, председатель Союзу др Юлиян Тамаш придал писане обрацанє Союзу зоз списками вигнатих и глєдал же би ше и пан Кравчук особнє завжал за охрану наших людзох.

Тиж глєдане же би, кед би то було потребне, Україна прияла наших вибеженцох.

Союз интервеновал прейґ председателя Союзней влади Милана Панича у септембре 1992. року, же би ше зопарло висельованє Українцох зоз валалох Козарац и Тернополє при Приєдору у Босни. Дзекуюци тей интервенциї депортованє нє окончене.

У шицких тих интервенцийох назначене и то же зруйновани грекокатоліцки церкви у Пряворе и Дубрави у Босни, же очкодовани церкви у Вуковаре и Петровцох, же окраднута и демолирована церква у Миклошевцох, та же нашо паноцове зоз Вуковару, Петровцох, Миклошевцох и аж и зоз Бачинцох мушели напущиц свойо парохиї.

По плану Товариство Україна требала прияц трох студентох на стипендованє, а пре войново подиї прияла штернац студентох. На дворочне постдипломске студиранє линґвистики на Ужгородским универзитету прията и Оксана Тимко з Нового Саду.

Дня 06. 09. 1992.року почали емисиї на українским язику на Радио Новим Садзе „Українськи обрії“. Редактор емисийох о. Роман Миз.

На початку януара 1993. року Союз послал писану вимогу председательови СРЮ Добрицови Чосич, председательови Републики Сербскей Країни Ґоранови Хаджичови и Комисиї КЕБС-у же би ше застановело насилства, злодїйства и висельованє.

Михал Рамач, новинар, поет, писатель и прекладатель, бул як новинар мешац днї госц новинских редакцийох у Львове и Києве. З нагоди госцованя у Києве прияти є до членства Союзу писательох України.

Уж ше указали резултати студираня у Українї: Анастазия Бесерминї и Вира Вовкова на семинару у Руским Керестуре робели як наставнїки, Владимир Надь режирал у Руским Керестуре єднодїйку „Гладни“ од Юрия Шереґия, Мирко Ґаднянски режирал документарни филм з нагоди 70-рочнїци СД „Русин“ у Руским Керестуре, Анастазия Бесерминї 1993. року вибрана за найкрасши женски глас.

У юлию 1993. року на поволанку Товариства „Україна“, 10 члени Союзу були госци у круизу по Днїпру Київ-Одеса и назад. З тей нагоди Библиотеки дияспори у Києве подаровали тринац нашо кнїжки.

У Беоґрадзе 1993. року отворени Конзулат України у Югославиї. Ґенерални конзул др Вадим Примаченко ше у вецей нагодох стретнул з представнїками Союзу.

Представнїки Союзу участвовали на медзинародних наукових конференцийох у Києве, Тернополю, Ужгородзе и Пряшове.

На другей медзинародней конференциї у Ужгородзе „Култура українских Карпатох: традиция и сучасносц“ участвовали: мр Янко Рамач, Дюра Латяк, о. Роман Миз, Янко Олеяр, Паплацко Велимир, Наталия Стаценко, Йобадь-Жирош Мария, Мирон Жирош и Микола Цап.

Делеґация Союзу др Ю.Тамаш и Славомир Олеяр у новембру 1993. року участвовала на Шветовим конґресу шлєбодних Українцох, у Торонту у Канади, познєйше СКУ. Союз прияти до членства СКУ у котрим 130 члени зоз цалого швета.

У децембру 1993. року Председатель СРЮ Зоран Лилич приял делеґацию Союзу.

На Скупштини Союзу у юлию 1994. року по штирирочним мандату место др Ю. Тамаша за председателя Союзу вибрани о. Роман Миз.

Дня 26. юния 1994. року основана Секция Союзу у Коцуре, за предидателя вибрани Микола Цап.

У Вербаше 30. юлия 1994. року основана Младежска Секция Союзу. На снованю Секциї бешедовал председатель Союзу о. Роман Миз о значеню и традициї схадзкох и орґанизациї младих Руснацох и Українцих. За председателя вибрана Таня Мацевко, за заменїкох Ана Мария Рамач и Серґей Тамаш, за секретара Мелания Дудаш, а за членох председательства Мария Комбиль, Анастазия Бесерминї, Вира Вовк, Игор Сакач и Оксана Тимко.

У Новим Садзе 9. марца 1994. року основане Сербско-Українске дружтво, чийо снованє помогли и учланєли ше до ньго и члени Союзу. За председателя вибрани Средоє Лалич.

У Музею Войводини у Новим Садзе секретар Союзу Симеон Сакач отримал преподаванє а тему: „Бойки прадїдовщина Сербох на Карпатох“.

На першу схадзку Орґанизацийного одбора за пририхтованє означованя и преслави 250-рочнїци од приселєня Руснацох до тих крайох, з боку Союзу делеґовани др Юлиян Тамаш и мр Янко Рамач.

За школярох у Кули, котри уча український язик, Союз глєдал од Ґенералного конзулату

України у Беоґрадзе 100 буквари и 100 читанки. Тоти кніжки достати и придати школи у Кули.

Дїялносц Союзу у 1995. року була у знаку преславйованя 250-рочніци приселєня Руснацох до тих крайох.

Дня 27. 01.1995. року основана Секция Союзу у Вербаше, за предсидательку вибрана Амалия Бордаш.

Зоз писмом од 28. августа 1995. року Союз информовани же є єдногласно прияти за члена СКУ (Свїтового Конґресу Українцох).

На закладанє предсидателя Союзу о. Романа Миза у новембру 1995. року видруковани членски кніжочки Союзу и подзелєни членом.

Понеже владика Славомир Микловш забранєл паноцом и парохийом же би були члени дружтвених орґанизацийох место о. Романа Миза вибрани др Ю. Тамаш.

На схадзки Вивершней ради Союзу 03. 02. 1996. року основана Комисия за економску дїялносц.

У Вербаше 19. 10. 1996. року основана Секция правнїкох и адвокатох Союзу.

У Коцуре 14. 12. 1996. року була схадзка Главней ради Союзу, на котрей, медзи иншим, прилапени и Становиска Союзу под назву: „Руснаци и Українци дакеди, нєшка и у перспективи“.

Подписани Контракт зоз фирму „ЕУРОСЕЛЕКТА“ Нови Сад о сотрудніцтве и финансийней помоци Союзу од тарґовини з Україну.

У виданю Союзу друкована кніжка „Хроніка Руского Керестура“ др Гавриїла Костельника, за друкованє пририхтал др Янко Рамач, а финансовал Фонд за отворене дружтво у Новим Садзе.

У Вербаше 23. 03. 1997. року поставена памятна таблїчка священїкови Георгийови Дюрови) Биндасовому, сновательови РНПД и народному преднякови.

Секция у Коцуре орґанизовала святочну академию на чесц 70-рочніци од снованя Союзу руских школярох, а потим и святочну академию за нагоди 100-рочніци науковей експедициї етнографа Володимира Гнатюка.

Секция у Вербаше орґанизовала святочну академию з нагоди 90-рочніци народзеня о. Онуфрия Тимка. Участвовали церковни хори зоз Вербасу, Руского Керестура, Коцура и Дюрдьова.

На другим Шветовим форуму Українцох у авґусту 1997. року у Києве участвовали: др Ю. Тамаш, др Я. Рамач, о. Роман Миз, С. Сакач , М. Шанта и Федор Колєсар котри на рижни теми виступали у секцийох Форуму.

Дня 19. 12. 1997. року амбасадор України др Вадим Примаченко придал 100 буквари школи „20 октобер“ у Вербаше, за котри ше остарал Союз.

З нагоди дня нєзависносци України Федор Колєсар орґанизовал виставу фотоґрафийох Василя Пилипюка од 24. 08. по 3. 09. 1998. року у Новим Садзе, котра мала потераз найвекше число нащивительох на таких виставох.

У Шидзе 14. 11. 1998. року святочно означена 180-рочніца рускей школи. У мено Союзу на святочносци присуствовали Федор Колєсар, Симеон Сакач и Михайло Биндас.

Дня 15. януара 1999. року друкована друга кніжка у виданю Союзу, фототипне виданє писньох за дзеци „Пупче“ Янка Фейси. Кніжка подзелєна наставнїком котри викладаю руски язик у шицких наших местох. На тот способ означена 70-рочніца першого виданя кніжки.

Дня 23. фебруара 1999. року Секция Союзу у Новим Садзе вєдно зоз РКПД орґанизовала святочну академию з нагоди 185-рочніци народзеня найвизначнєйшого українского поети и маляра Тараса Шевченка.

Секция Союзу у Новим Садзе, вєдно зоз РКПД, дня 23. марца 1999. року орґанизовала промоцию кніжки поезиї Владимира Кочиша.

Кед почало бомбардованє Югославиї 24. марца 1999. року Союз ше оглашел два раз, и то: 26. 03. и 01. 04. 1999. року.

З нагоди 80-рочніци снованя РНПД у Новим Садзе Союз орґанизовал святочну академию, виставу у музею Войводини и концерт КПД „Тарас Шевченко“ зоз Дюрдьова и РКПД з Нового Саду.

Дня 15. октобра 1999. року у Беоґрадзе, на поволанку амбасадора др Володимира Фуркала, була делеґация Союзу на стретнуцу з роботнїками амбасади.

Дня 26. октобра 1999. року Секция Союзу и РКПД Нови Сад пририхтали литературно-музични вечар на чесц писателя Михайла Ковача з нагоди 90-рочніци його народзеня.

У Ужгородзе друкована кніжка Михайла Ковача „Цихи води“, котру на украïнски язик преложели Иван и Михайло Чендей.

Дня 14. мая 2000. року у Новим Садзе була святочна академия з нагоди 10-рочніци снованя Союзу.

Од 14. фебруара по 12. юний 2000. року на Филозофским факултету у Новим Садзе Союз орґанизовал курс українского язика. Преподавала др Людмила Попович.

И з помоцу членох Союзу основане Академске Дружтво Руснацох-Українцох (АДРУ), котре отримало Скупштину 27. мая 2000. року у Новим Садзе.

На святочним ювилею „100-рочніца Українцох Горватскей“ од 15. по 17. септембер 2000. року у Славонским Броду були др Мария Сакач, Микола Киндїр и о. Роман Миз.

Члени Секциї правнїкох Симеон Сакач и Федор Колєсар були на скупштинох СКУЮ на Ялти, у Львове и у Ирпиню при Києве. З нагоди пребуваня у Ирпиню 2000. року, Федор Колєсар нащивел министра вонкашнїх дїлох України Анатолия Зленка у Києве, з тей нагоди догварена и помоц України у мазуту и паперу.

На вимогу Союзу од 16. 10. 2000. року уведзени на ТВ Н. Сад емисиї на українским язику „Українська панорама“.

Подписани контракти за помоц Влади України 50 тони паперу и 100 тони мазуту и помоц сцигла до Вербасу 19. априла 2001. року, а на приєму помоци був присутни и амбасадор України др Владимир Фуркало, як и з боку Союзу Федор Колєсар.

З ришеньом Предсидательства СФУЛО дня 17. мая 2002. року Союз прияти за полноправного члена СФУЛО.

Як нас информовал Секретарият ЕКУ з Лондону, дня 29. мая 2002. року Союз прияти за полноправного члена Европского Конґресу Українцох.

Семинар за младих бул у Руским Керестуре 19. по 25. 08. 2002. року, участвовали 54 млади з наших местох, бул пошвецени Богданови Лепкому и Дюрови Биндасовому. Ораґанизаторе Семинара були Александра Дудаш, Анамария Рамач и Борис Варґа.

На шестей схадзки Шветового конґресу українских юристох (СКУЮ) у Києве 18-19. 10. 2002. року участвовал Симеон Сакач, котри вибрани до Руководзацей Ради Конґресу, а до Контролней комисиї вибрани Боґдан Вислявски.

На електорскей скупштини 2. 11. 2002. року у Новим Садзе до Руского националного совиту од 18 членох вибрани члени Союзу: инж Дюра Папуґа, Рафаїл Русковски, др Янко Рамач, инж Звонко Гнатко, Микола Шанта и Звонко Сабо.

На вимогу Союзу, дня 17. 12. 2002. року у Новим Садзе було стретнуце з амбасадором Україні паном Анатолийом Шостаком, на котрим були и його сотрудніки Ана Тертична и Сергий Дрозд.

У януару и фебруару 2003. року, по договарки зоз Товариством „Україна-Світ“ Кочиш Владимир бул на усовершованю у театрох Ужгорода и Мукачева.

У марцу 2003. року предсидатель СКУ Аскольд Лозинський нащивел Сербию и мал розгварку зоз представителями Союзу о актуалних питаньох сотрудніцтва.

Дня 27. 03. 2003. рокуСоюз послал винчованку з нагоди 70-рочніци народзеня нашому велькому приятельови Олексови Мишаничови.

З нагоди 250-рочніци образованя на руским язику на централней преслави у Руским Керестуре 24. 05. 2003. року участвовали и представителє Союзу, а у Комисиї за фотомоноґрафию бул и Симеон Сакач.

Союзом дуже успішно було прганізовано засідання Європейської частини президії СФУЛО у Новому Саді 25-27. 08. 2003, року.

Од 18. по 24. 08. 2003. року бул Семинар за младих у Фекетичу, котри орґанизовани вєдно зоз Греко-католіцку парохию у Новим Садзе, участвовали 82 млади Руснаци и Українци.

На иницияцию Союзу у Львове повторно видрукована книжка „Полеженє Русинів у Боснї“од Йосифа Гродского Ч.Св.В.В., котра першираз друкована у Львове 1909. року.

На барз добре нащивеним филмским вечару пошвеценим Голодомору у Україні 1932/33 року, у Новим Садзе 14. 12. 2003. року, бешедовали др Янко Рамач и др Янко Сабадош. На вечару бул особнє и амбасадор Україні Руслан Демченко зоз супругу.

Еґзарх за Сербию и Чарну Гору кир Георгий (Дюра) Джуджар приял делеґацию Союзу у Руским Керестуре дня 03. 04. 2004. року.

У Форумі „Українські діти світу“ від 26 по 30 червня 2004 року у Києві брали участь дитячий хор „Шкорванчок“ 10 дітей з Руського Керестура та Н. Воротняк, А. Ключковська, О. Сем’янова, О. Саламун та Д. Музичка.

А. Дудаш

АКТИВНОСЦИ СОЮЗУ РУСНАЦОХ И УКРАЇНЦОХ СЧГ У ПРЕДХОДНИМ ПЕРИОДЗЕ

БОГАТИ ЗМИСТ И ДОБРИ РЕЗУЛТАТИ 15. РОЧНЕЙ РОБОТИ

„Мушим припознац же кед єдна институция як цо Союз Руснацох и Українцох СЧГ постої и успишно роби 15 роки, то дацо значи и заслужує увагу” – гварел Тамаш Корхец, покраїнски секретар за управу, предписаня и национални меншини на приєме делеґациї тей орґанизациї, хтори отримани 29. септембра 2005. року.

То лєм потвердзенє же кед єдна орґанизация існує телї роки и єй робота дава одредзени резултати, то ше нє може оспориц. Тото цо водзело Союз през тот период и унапрямовало його роботу, то ясна идея, базована на историйних податкох же Руснаци маю свою матичну державу Україну зоз хтору розвиваю сотрудніцтво на шицких планох. Матична жем тото сотрудніцтво прилапела и, спрам своїх моцох, реализовала одредзену помоц. Прето на стретнуцу Союзовей делеґациї зоз Тамашом Корхецом, председатель Союзу Симеон Сакач уручел писмо покраїнскому секретарови хторе тота орґанизация послала председательови Републики Сербиї Борисови Тадичови, у хторим ше реаґує на вияву покраїнского посланїка др Дюри Мученского, з нагоди приєму при председательови Тадичови же „Руснаци нє маю матичну державу”. У рамикох того стретнуца бешедоване и о актуалних проблемох зоз хторима ше Союз стрета у остатнїм периодзе. То, насампредз, нєфинансованє Союзу Руснацох и Українцох з боку националних совитох рускей и українскей националней меншини. Остатнї час векшина союзових проєктох ше елеґантно заобиходзи при розподзельованю финансийних средствох. Українски национални совит ше анї нє одволує на було яки вимоги Союзу.

Семинар за младих, єден з найважнєйших Союзових проєктох, того року отримани у интернату Польопривредней школи у Футоґу од 25. по 28. авґуст, а отворел го Петро Видїкант, член Городскей ради задлужени за образованє, чий кабинет бул и єден з покровительох Семинара. З оглядом же помоц Националного совиту Руснацох виостала, Семинар финансийно помогнул и Покраїнски секретарият за управу, предписаня и национални меншини. Же би ше зачувал континуитет, свойо доприношенє Семинару дали и преподаваче, нашо фаховци, хтори учашнїком нєсебично пренєсли знанє, нє глєдаюци нїяке материялне надополнєнє. Медзи нїма були др Янко Рамач, мр Дюра Гарди, проф. Таня Салонтаї, проф. Анамария Рамач, уметнїк Силвестер Макаї и чесна шестра Йосафата. Шицки учашнїки були задовольни и, без огляду же их того року було менєй як предходних, ученє през друженє им хасновало, а у

хвильких розваги на вилєту на Беґечскей долїни и економиї Польопривредней школи вони витворели контакти за цали живот. Же би така за Союз значна подія нє остала нєпризначена постарали ше „Руске слово”, „Граждански новини” и новосадска телевизия „Аполо”.

Як и каждого року Союз посила на безплатне школованє наших студентох на Україну, и то у фахох як цо журналистика, театрална уметносц, украïнски язик и литература, фолклористика, история, педаґоґия и подобова уметносц . Остатня дїялносц на тим планє буду постдипломски студиї на Києвским националним институту „Иван Карпенко Карий” у України, нашого єдиного фахового театралного режисера Владимира Надя-Ачима, хтори пре отверанє Катедри за ґлуму на язикох националних меншинох, а спрам Болоньскей декларациї, як потенцийни преподавач муши мац титулу магистра, односно доктора наукох.

Того року ювилейно преславена 15-рочнїца Союзу 4. юния у „Студию М” зоз святочну академию на хторей були госци зоз Словацкей, України, Польскей, Горватскей, як и визначни госци зоз орґанизацийох у нашей жеми зоз хторима Союз сотрудзує. З тей нагоди уручени припознаня шицким заслужним за потерашню роботу Союзу и видруковане святочне число глашнїка „Глас Союзу”, а председатель Скупштини городу Нового Саду Зоран Вучевич приял делеґацию Союзу и госцох зоз иножемства.

Пре велї контакти хтори Союз витворює зоз орґанизациями у иножемстве, Союз Руснацох и Українцох того року участвовал на велїх културних манифестацийох як цо то: „Петровски дзвон” и „Миклошевске лєто” у Горватскей, „Лемкивска ватра” у Ждинї у Польскей и фестивал „Швето култури Русинох-Українцох Словацкей” у Свиднїку у Словацкей на хторих делеґация Союзу витворела важни контакти зоз визначнима представителями подобних орґанизацийох и политичарами. На иницияцию Союзу Руснацох и Українцох зоз делеґацию тей орґанизациї на фестивалє „Лемкивска ватра” були и аматере КПД „Карпати” зоз Вербасу и КУД „Бранково коло” зоз Сримских Карловцох хтори там мали замерковани наступ.

На поволанку городоначальнїка Перечина, городу у України, Ивана Погориляка делеґация Союзу нащивела тот город 20. авґуста, а през креативни розгварки унапредзене сотруднїцтво, так же перши крочай був госцованє фолклорного ансамбала КУД „Петро Кузмяк” зоз Нового Орахова на фестивалє „Ужанска ватра збера товаришох”, дзе мали наступ.

Медзинародни фестивал украïнского гумору и сатири „Карпатски словоблуд”, хтори отримани у Ужгородзе 09. и 10. юлия будзе запаметани по цикавим наступу секретара Союзу, режисера и писателя Владимира Кочиша, а на Ґала концерту присутних нашмеял подпредседатель Союзу Богдан Вирославски хтори пречитал афоризми войводянских авторох.

На поволанку Медзинародного дзецинского фестивала „Швет дзецинского мистецтва” орґанизаторе контактовали Союз Руснацох и Українцох, а на тот Фестивал Союз послал петнацецеро дзеци зоз наших местох и то: 10 Руснацох и 5 Українцох, дзе вони репрезентативно представели свойо роботи, державу и народносц.

У рамикох Ювилея 15-рочнїци Союз Руснацох и Українцох орґанизовал екскурзию до Закарпатскей обласци України на хтору ше рушело 4. авґуста, а шицки заинтересовани ше могли упознац зоз своїм завичайом, културу, историю и обисц значнєйши городи.

Союз Руснацох и Українцох ше може похвалїц и зоз тим же того року основана Секция у Беоґрадзе котра чишлї 15 нових членох, а председатель єй Янко Тиркайла. Очекує ше же тота секция будзе робиц так успишно як и шицки други Союзово секциї у наших местох.

Тота нєвладова орґанизация була и иницияцор поставяня памятней плочи на друкарню хтору основало РНПД 1936. року у Руским Керестуре. Так у рамикох манифестациї „Костельникова єшень” 6. новембра 2004. року поставена памятна таблїчка владикови др Дионизийови Нярадийови и о. Михайло-ви Мудрого, а преподаваня о нїх отримали др Янко Рамач и о. Михайло Малацко. Памятна таблїчка поставена и оцови Стефанови Питкови на парохиї у Индії 12. юния 2005. року, а пошвецели ю парох у Сримскей Митровици о. Михайло Режак и индїйски парох о. Михайло Дудка.

Зоз шицкого начишлєного видно же у чаше за нами, плани хтори предложени на Рочней скупштини отриманей 19. фебруара 2005. року у Вербаше и реализовани. Означена 15-рочнїца роботи Союзу, отримани Семинар за младих, подписана договарка о сотруднїцтве зоз Дружтвом „Україна швет” зоз Києва, витворене сотруднїцтво зоз Союзом Руснацох и Українцох Горватскей, послани нашо студенти на безплатне студиранє до України, реализовани одход до України, Словацкей и Польскей на фестивали и отримани порядни схадзки секцийох як и програми пошвецени рочнїцом наших преднякох.

Скупштини Союзу Руснацох и Українцох присуствовали визначни госци зоз Републики Словацкей, Горватскей, України, представнїки украïнскей Амбасади у Беоґрадзе як и представнїки општини Вербас хтора була домашня на тей схадзки и подпредседатель Националного совоту Руснацох Звонко Сабо. Схадзки присуствовали и вельочислени члени Союзу и АДРУ, як и представителє церкви. Окончователь длужносци амбасадора України у Беоґрадзе пан Юрий Лисенко з тей нагоди придал председательови Союзу Симеонови Сакачови Плакету Державного комитета України за медзинационални одношеня як припознанє за витирвалу и длугорочну активносц.

ЗАПОЧАТЕ И ВИТВОРЕНЕ

Союз каждого року у своєй порядней дЇялносци ма и велї програми и преподаваня, як и означованє рочнЇїцох и ювилейох наших визначних людзох. Так у септембру, з оглядом же ше до першей класи до Дюрдьова того року уписало 11 дзеци, секретар

Союзу Владимир Кочиш им додзелєл кнїжки и теки и на тот способ означек 40-рочнїцу литературней творчосци, а Мелания Римар спред дзецинского часопису „Заградка” додзелєла нотеси и пенкала и на тот способ им усадзене заренко любови спрам руского язика. 29. марца 2005. року у РКПД отримана здравствена трибина „Рак на перши” хтору отримал др Микола Новта. У 2005. року означена и 15-рочнїца КУД „Карпати” зоз Вербасу, а у просторийох РКПД у Новим Садзе отримани концерт оркестра Нестора Пушкаша.

Єден з планох по конєц рока то видруковац кнїжку „Україна у пламеню” Александра Довженка за хтору Союз обезпечел векшу часц средствох.

ПЕСТРИ ЗМИСТ 2004. РОКУ

28. децембра 2004. року означена 90-рочнїца од народзеня учителя Якима Олеяра, а концом 2004. року у Беоґрадзе у Французкей церкви Владимир Кочиш отримал преподаванє о литературней и драмскей творчисци; у РКПД у Новим Садзе отримана трибина о информованю при Руснацох; у Беоґрадзе з нагоди „Костельниковей єшенї” пририхтана програма на хторей виступела тамбурова орхестра Нестора Пушкаша и Димитрий Цап грал на ґитари, а поезию читали Гелена Гафич-Стойков, Владимир Кочиш, академик Микола Мушинка зоз Словацкей и други. У РКПД у Новим Садзе преславени Ювилей 75-рочнїца од народзеня предсидателя Союзу Симеона Сакача, а у Французкей церкви у Беоґрадзе отримана пригодна преслава з нагоди першей служби Божей у Беоґрадзе. У РКПД у Новим Садзе отримана трибина на тему информованє и Национални совит.

О. Дудаш

АКТИВНОСТІ СОЮЗУ РУСИНІВ І УКРАЇНЦІВ СіЧГ У МИНУЛОМУ ПЕРІОДІ

БАГАТИЙ ЗМІСТ І ПОЗИТИВНІ РЕЗУЛЬТАТІ 15-ти РІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

„Мусимо визнати, якщо одна організація як то Союз русинів і українців СіЧГ, їснує та успишно працує 15 років,– то це щось значить і заслуговує увагу” – говорив Тамаш Корхец, крайовий секретар з питань національних меншин і регламентів під час прийому делегації цієї організації 29 вересня 2005 року.

То тільки підтверджує, що, коли одна організація існує стільки років, а її робота дає відповідні результати, тоді це не можливо оспорити. Те, що водило Союз через цей період і що скерувало його роботу, була ясна ідея згідно історичних даних, що русини мають свою матичну державу Україну, з якою розвивають співпрацю на всіх планах. Матична країна цю співпрацю підхопила і по своїм силам надала відповідну допомогу. Тому під час зустрічі союзівської делегації із Тамашем Корхецом голова Союзу Сімеон Сакач вручив листа крайовому секретарю, посланого цією організацією Голови Республіки Сербії Борису Тадичу, в якому реагується на заяву крйового делегата др. Дюри Мученського з нагоди прийому представників Русинської національної ради Тадичем, що „... русини не мають матичної держави...„ В рамках тієї зустрічі було мови й про актуальні проблеми, з якими Союз зустрічається в останньому періоді. Це, передусім, нефінансування діяльності Союзу русинів і українців з боку національних рад русинської та української національних меншостей. Останній час більшість проектів Союзу елеґантно ігноруються при розподіленні фінансових засобів. Українська національна рада навіть не відповідає на будь-які прохання Союзу.

Цього року в інтернаті сільскогосподарської школи у Футогу з 25 по 28 серпня проводився Семінар для молоді, який відкрив Петро Видікант, член міської ради відповідальний за освіту, водночас і один від покровителів семінару. З приводу того, що від русинської національної ради не було фінансової підтримки, фінансову допомогу одержано й від Крайового секретаріату з питань національних меншин, правління та регламенти. Для збереження відповідного рівня свій внесок Семінару привнесли наші викладачі, передаючи учасниками знання і не вимагаючи ніякої компенсації. Серед них були: др Янко Рамач, мгр Дюра Гарді, проф. Таня Салонтаї, Проф. Анамарії Рамач, митець Сільвестер Макаї та монахиня сестра Йосафата. Всі учасники були задоволені не зважаючи на те, що цього року їх було значно менше від попередниіх років. А під час розваг на екскурзії в Беґечкій долині та практичних занять на ділянці сільскогосподарської школи в них зав´язалася дружба на ціле життя. Щоб така подія, значна для Союзу, не пройшла непоміченою постаралися газети „Руське слово”, „Громадські новини” та новосадське телебачення „Аполо”.

Кожного року Союз посилає на безоплатне навчання наших студентів до України на факультети журналістики, театрального мистецтва. Останньою ініціативою в цьому плані буде направлення в аспірантуру Київського Національного інституту ім. Івана Карпенка-Карого в Україні нашого єдиного професійного режисераВладимира Надя-Ачіма, який, згідно Болоньській декларації, коли було відкрито театральну кафедру на мовах національних меншин, як потенційний викладач мусить мати титул магістра, тобто доктора наук.

Завдяки багатьом контактам здійсненим з організаціями закордоном, Союз русинів і українців цього року брав участь у таких заходах в галузі культури, як то: „Петровський дзвін” та „Міклошевське літо” В Хорватії, „Лемківська ватра” В Ждині

(Польща), фастибаль „Свято культури русинів-українців Словаччини" у Свіднику, де делегація Союзу мала важливі контакти з визначними представниками подібних організацій та політичними діячами. За ініціятивою Союзу русинів и українців з делегацією цієї організаціїї на фестивалї „Лемківська ватра" були й аматори кпт „Карпати" з Вербасу та КМТ „Бранково коло" із сремських Карловців, які там мали домовлений виступ.

В рамках ювілейного відзначення 15-ти років, Союзом русинів і українців організовано екскурсію по місцях Закарпатської області України, на яку було вирушено 4-го серпня, а всі зацікавлені змогли ознайомитись із своїми звичаяма, культурою, історією та побувати у визначніших містах.

На запрошення мера міста Перечин в Україні пана Івана Погориляка делегація Союзу відвідала це місто 20 серпня, а через креативні розмови укріпили співпрацю, так що першим кроком в цьому стала участь фольклорного ансамблю КМТ ім. Петра Кузм´яка з Нового Орахова у фестивалі „Ужанська ватра збирає друзів", в якому мали свій виступ.

На міжнародному фестивалі українського гукору та сатири „Карпатський словоблуд„ в Ужгороді 9-го і 10-го липня взяв участь секретар Союзу, режисер і письменик Владимир Кочиш, а на Гала концерті виступив заступник голови Союзу Богдан Віславський й прочитав афоризми воєводинських авторів.

На запрошення Міжнародного фестивалю „Світ дитячого мистецтва" В Києві організатори контактували із Союзом русинів і українців та на цей фестиваль який проходив 2-9 липня 2005 року, Союз направив 15 дітей з наших місцевостей (10-русинських і 5 українських дітей), де вони репрезентативно представляли свої роботи, країну і народність.

Свою 15-ту річницю Союз цього року урочисто відзначив 4 червня в „Студії-М" Радіо Нового Саду. На святочній академії були гості із Словаччини, співпрацює, також члени Союзу. З цієї нагоди було вручено визнання всім, хто спричинився й дипоміг діяльності Союзу, а також надруковано святковий номер видання „Голос Союзу", а голова Скупщини міста Нового Саду Зоран Вучевич прийняв делегацію Союз і гостей з-за кордонння.

Союз русинів і українців може ще похвалитися тим, що цього року засновано секцію в Белграді, яка нараховує 15 нових членів, а голова її Янко Тиркайло. Є надія, що секція буде працювати успішно, як і всі інші філії Союзу в наших осередках.

З усього вище наведеного видно, що за пройдений час плани, намічені на річних зборах 19 лютого 2005 року, які відбулася у Вербасі, реализовані. Відзначено 15-ту річницю дїяльності Союзу, проведено Семінар для молоді, підписано Угоду про співпрацю з товариством „Україна-Світ" з Києва, відновлена співпраця з Союзом русинів і українців Хорватії, направлено на безоплатне навчання наших дтудентів до Україні, реалізована поіздки до України, Словаччини і Польщі на фестивалі, а також отримувались чергові збори в секціях й проводились програми, присвячені річницям нашим визначним людям.

На річних Зборах Союзу русинів і українців у Вербасі були визначні гості з Республіки Словаччини, Хорватії, України, представники із Посольства України в Белграді, а також із общини Вербас. На цих зборах були: заступник голови русинської національної Ради Звонко Сабо, члени Союзу та АДРУ і представники церкви. Виконуючий обов´язки Посла України в Белграді Юрій Лисенко на цих Зборах вручив голові Союзу Сімеону Сакачу Почесну Грамоту державного комітету України з питань міжнародних відносин і медаль за тривалу багаторічну діяльність.

Ця неурядова організація була ініціатором поставлення пам´ятної дошки на будинок друкарні, заснованої РКПТ у 1936 році В Руському Керестурі, яка в рамках маніфестації „Костельникова осінь" 6 листопада 2004 року була поставлена з посвятою владиці др Діонізію Няраді та оцю Михайлу Мудрому. А з принагідним словом виступили др Янко Рамач та о. Михайло Малацко. Меморіальна дошка поставлена й о. Стефану Пітці на парафіяльній церкві у Інджії 12 червня 2005 року, яку посвятили домашній священик о. Петро Дутка та із Сремської Митровиці о. Михайло Режак.

Кожного року Союз в рамках своєї діальності організовує різні вечори зустрічі та лекції, а також відзначення річниц і ювилеїв наших визначних людей. Так 29 березня 2005 року в новосадському РКПТ доктор Микола Новта прочитав лекцію „Рак груді". 10 лютого відзначено 15-ту річницю КМТ „Карпати" з Вербасу, 1 лютого там же відбувся концерт оркестру народних інструментів під керівництвом Нестора Пушкаша з Дюрдьова, 28 грудня 2004 року відзначено 90 років з дня народження вчителя Якіма Олеяра, 5 грудня 2004 року в Белграді на парафії католицької Церкви Владимир Кочиш представив свою літературну і драматичну творчість, 30 листопада 2004 року в РКПТ в Новому Саді пройшла трибуна з питань засобів інформування для русинів. 25 листопада в Белграді в рамках „Костельникової осені" з принагідною програмою виступили оркестер Нестора Пушкаша, гітарист Димитрий Цап, а в літературній частині – поетеса Гелена Гафіч-Стойков, Владимир Кочиш та академік Микола Мушинка із Словаччини. 23 листопада 2004 року у Новому Саді в РКПТ відзначено ювілей голови Союзу Сімеона Сакача з нагоді 75 років з дня народження. 7 листопада 2004 року в Бельграді грекокатолицька парафія відзначила в католицькій церкві проведення першої літургії для наших людей. 30 жовтня 2004 року у Новому Саді пройшла трибуна: „Інформування та Національна рада".

Одним із планів Союзу на кінець року є друкування книжки Олександра Довженка „Україна у вогні", на що Союз забезпечив значну частину фінансів.

А. Дудаш

ПОШВЕЦЕНА ПАМЯТНА ТАБЛЇЧКА о. СТЕФАНОВИ ПИТКОВИ

НА ЧЕСЦ, СЛАВУ И ВИЧНУ ПАМЯТ

З нагоди 15-рочнїци Союзу Руснацох и Українцох Сербиї и Чарней Гори, внєдзелю после Служби Божей, у грекокатолїцкей церкви у Индії одкрита и пошвецена памятна таблїчка о. Стефанови Питкови.

Памятну таблїчку пошвецели индїйски парох о. Михайло Дудка и парох у Сримскей Митровици о. Михайло Режак. Пред делеґацию Союзу, вельочисленима парохиянами зоз Индії, Сримскей Митровици, Руми, Нового Саду и Београду, як и пред членами фамелиї о. Питки, индїйски парох гварел же є подзековни Союзу Руснацох и Українцох же тирвацо зазначели роботу о. Питки и зоз тим му указали чесц и же почитую його роботу. Вон ше окреме закладал же би ше грекокатолїцку церкву у Индії збудовало. О. Режак наглашел же цо о. Питка зробел за живота за индїйских парохиянох и за їх духовни живот.

З тей нагоди Владимир Кочиш, секретар Союзу Руснацох и Українцох, пречитал биоґрафию о. Стефана Питки, а на концу делеґация Союзу пошла на гроб одац почесц о. Питкови.

На тей святочносци були присутни и уметнїки хтори направели памятну таблїчку – Силвестер Макаї, хтори ю креативно обдумал и Янко Микита, хтори ю вилял зоз месингу.

Зоз пошвецаня памятней таблїчки о. Стефанови Питкови

СКУПШТИНА СОЮЗУ РУСНАЦОХ И УКРАЇНЦОХ СЧГ

(Запинїк)

19.02.2005. рок ВЕРБАС

СТРЕТНУЦЕ У ОПШТИНИ ВЕРБАС

Рочна скупштина Союзу Руснацох и Українцох Сербиї и Чарней Гори отримана 19.02.2005. року у Вербаше.

Скорей самей Скупштини у Општини Вербас делеґацию Союзу и госцох приял городоначальнїк Лаинович, заменїк Игор Бечич, член Оштинскей ради задлужени за културу Мирослав Алексич и портпарол Глушак. Од госцох ту були представнїци Амбасади України Анатолий Старостенко, Юрий Лисенко, госци зоз Словацкей Иван Лаба, Михал Ивенко; Иван Лукач, Йосиф Курищак зоз України и Ґабриєл Такач зоз Горватскей, як и предсидатель КУД „Карпати”. Присутних привитал пан Лаинович.

Богдан Вислављски привитал општинских членох и назначел же културне сотруднїцтво зоз державу и Руснацами и Українцами, хтори жию у дияспори у Польскей, ЗАД-у, Канади... барз добре. Вон спомнул же Союз РУСЧГ член медзинародних орґанизацийох.

Лисенко гварел же одношенє медзи Україну и Сербию добре, окреме у 2004. року. Од значних подїйох видвоєл нащиву Министра вонкашнїх дїлох України, стретнуце зоз лидерами у Сербиї, а политичне и економске сотруднїцтво тиж успишне. Вон наглашел же старанє о меншинох єден од приоритетох за Україну. Вон гварел же Україна задовольна яке Сербия ма одношенє спрам Руснацох и Українцох. Констатовал же пременки у України допринєшу новим перспективом у европскей интеґрациї, а намаганє Сербиї и України же би вошли до Европскей униї ище єден план за сотруднїцтво. „Меншини мост медзи державами прето же розумя обидва язики и обидва держави и можу оможливиц успоставянє вязох” – гварел Лисенко.

Иван Лаба привитал присутних и гварел же одношеня Словацкей и Сербиї добри, а тиж и одношеня Руснацох и Українцох у тих жемох. Найвекше сотруднїцтво медзи тима державами меншини остварую прейг фестивалох як цо „Маковицка струна”, фестивал у Свиднїку... хторе ше состої у розменьованю як фолклорних так и музичних ансамблох. Народна писня ше преноши на нови поколєня. Национална култура єден од значних мостох. Сербия млада держава и уж ма Закон о националних меншинох, а Словацка нє ма. Лаба придал словнїк Лаиновичови. Лаинович гварел же Закон о националних меншинох добри, алє кед ше нє спроводзи у пракси вец нїч нє вредзи. „Жвератко каждого правного порядку то однос спрам националних меншинох” – гварел Лаинович.

Такач наглашел же Горватска тиж направела позитивни крочай и же витворене регионалне сотруднїцтво.

Шанта гварел же Руснаци у Вербаше вше мали условия за роботу и ту вше тадицийно добре сотруднїцтво.

Алексич наглашел же Општина порушала видаванє часописа „Траґ" („Шлїд"). Такой у першим чишлє буду представени руски и українски писателє як цо Ґарянски, Тамаш, Шанта. Тиж Општина жада видац и преклад Костелнїковей книжки „Идилски венєц"

Бечич наглашел же потребне змоцнїц шицки форми сотруднїцтва матичних жемох и Националних совитох.

СКУПШТИНА СОЮЗУ РУСНАЦОХ И УКРАЇНЦОХ СЧГ

Схадзку отворел Владимир Папуґа, председатель КУД „Карпати". Привитал присутних и пожадал успишну роботу.

На самим початку Гелена Сабадош и Чизмар одшпивали писню „Поточе, поточе" и „Мисяц на нєбе". Александра Лендєр одбавела виривок зоз представи „Ясна", а членица КУД „Карпати" одрецитовала писню „Ридна стриха". После уводних словох предложени шлїдуюци дньови шор:

1. Вибор роботного председательства, записнїчара и оверйовачох записнїка;
2. Святочна часц;
3. Вступне слово академика Юлияна Тамаш и Владимира Кочиша;
4. Слово маю госци;
5. Звит о роботи у 2004. року;
6. Звит о роботи секцийох и младежскей секциї;
7. Сотруднїцтво з Дружтвом „Україна швет" зоз Києва;
8. Финансийни звит;
9. План роботи и финансийни план за 2005. рок;
10. Дискусия;
11. Заключеня;
12. Рижне.

Дньови шор прилапени зоз вименку, односно предкладаньом ище єдней точки о предкладаню Катедри за український язик у Беоґрадзе.

1. До роботного председательства вибрани Владимир Кочиш, Мария Сакач, Симеон Сакач, София Мученски и Боґдан Вислявски. За записнїчарох вибрани Свитлана Строцка и Александра Дудаш. Оверйоваче записнїка Дюра Жилник и Янко Киш.

2. Святочна часц спомнута на предку.

3. Академик Тамаш витал Мирослава Алексича и шицких присутних и гварел же у тей хвильки позиция СРУ чежка и потреба же би прежил оправдана. Вон наглашел же нас ше Україна нє одрекла и же идзе ґу Европи. Тиж гварел же кед єст пенєжи, вец шицко у порядку и людзе оставаю ту, а кед нє, вец у наших институцийох будзе озбильних почежкосцох. Кочиш наглашел же у маю преславяме 15. рочнїцу и же ше Союз вше намагал буц иншаки, почитовац шицких, док велї за нас нє мали порозуменя. Наглашел же члени Союзу перши прешли границу у кризних часох и пошли на фестивал „Златни лєв" у Києве. Под час иснованя Националного совиту Руснацох лєм раз пришло до стретнуца и на тот сход пришол лєм Рафаил Русковски и нїч о чим ше радзело нє витворене. Нови Национални совит ше анї раз нє стретнул зоз членами Союзу. Тиж наглашел же помоц України щиро подзелєна шицким нашим институцийом и же Союз нє жада нови язики, граници и держави.

4. Лисенко привитал присутних и пречитал писмо українского амбасадора Демченка. Вон уручел Орден заслугох держави України Симеонови Сакачови.

Иван Лаба подзековал на поволанки и наглашел же му мило же може буц часц роботи СРУ. Вон гварел же нас нїч нє роздзелює, алє напроцив спая, а поготов ансамбли хтори госцую у Словацкей и Сербиї. Вон тиж Симеонови Сакачови за 75. рочнїцу додзелєл почесну плакету Словацкей и словнїк.

Ґабор Такач привитал присутних у мено Союзу Руснацох и Українцох Горватскей. Вон гварел же од 1968. року асимилация у Горватскей була велька и од 13 КУД-ох тераз єст лєм 3.

Мирослав Алексич назначел же то медзидержавни сход, винчовал Симеонови Сакачови ювилей у мено домашнього города и наглашел же сотруднїцтво медзи Сербами, Руснацами и Українцами у тим городу барз добре и же будзе ище змоцнєнше док почнє виходзиц часопис за културу „Шлїд".

Звонко Сабо привитал присутних у мено Националного совиту и гварел же ше Руснаци и Українци опредзелєли за исту драгу, та и КУД „Карпати" роби на тим принципу. Вон наглашел же Совит помогнє Союзу кельо може.

5. Владимир Кочиш пречитал звит о роботи у 2004. року.

6. Владимир Кочиш поднєсол звит Новосадскей секциї и гварел же тота секция була у Мукачеву на фестивалу „Етнїчни театер" и на „Дзвонох Лемкивщини" дзе участвовал хор зоз Жаблю. София Мученски поднєсла звит Вербаскей секциї и гварела же вони вєдно зоз КУД „Карпати" робя у спортскей секциї, бизнис клубу, на драми „Ясна" и посилаю дзеци до Лєтнєй школи. Професор Иван Пап поднєсол звит Керестурскей секциї и гварел же за роботу треба лєм добра дзека, бо ше у Керестуре робота секциї зводзи на 2 до 3 особи. Без огляду на то секция бере учасц у шицких манифестацийох у Керестуре, а найзначнєйша подія була поставянє Памятней плочи на друкарню. Александра Дудаш дала звит о роботи младежскей секциї и о проєкту Семинар за младих.

Петрик, директор ТВ Ужгороду привитал присутних и наглашел же Телевизия Ужгород треба

же би подписала контракт зоз РТВ Нови Сад на руским и українским язику, и же рихтаю програму о Руснацох, хтори ту зоз журналистичней школи и же сцу поволац на стажиранє новинарох зоз Нового Саду.

Мария Сакач дала звит о сотруднїцтве зоз Дружтвом „Україна швет" зоз Києва и презентовала план за сотруднїцтво зоз тим Дружтвом. Гварела же нашо дзеци ишли на Фестивал „Українски дзеци швета" у Києве. Тиж гварела же отворени конкурс за дзеци на тему „Моя Україна" и же дзеци хтори заинтересовани треба же би придали свойо писнї лєбо малюнки.

8. Финансийни звит дал Жилник и гварел же приход за 2004. рок бул 45.000 динари од Покраїни и 23.387 динари од Националного совиту. 64.000 остало од прешлого року. Цо ше дотика финансийного плану за 2005. рок, семинар за младих би коштал 320.000 динари, за означованє 15 рочнїци Союзу требало би коло 75.000 динари, як и за одход на Фестивал „Дзвони Лемкивщини" и 60.000 за роботу секцийох.

9. Планує ше витвориц посиланє студентох на студиї до Україні, сход привреднїкох, семинар зоз укаїнистики, означованє рочнїцох, одход на „Лемкивску ватру" означованє 15. рочнїци Союзу, семинар за младих и одход на фестивал „Дзвони Лемкивщини". Тиж плановане друкованє Довженковей книжки „Україна у пламеню", одход на схадзки ЕКУ и СФУЛО, як и подобова колония.

10. Янко Сабадош представел проєкт Катедри за українски язик у Београдзе. Програма би ше реализовала по наших местох, так же би студенти у сотруднїцтве зоз Союзом, Националнима совитами и Просвиту зазберали материяли и витворели сотруднїцтво по питаньох култури, историї, диялектох ... По каждей програми би отримали святочни програм.

11. Симеон Сакач у дискусиї визначел проблеми у роботи Националного совиту и у финансованю Союзу, прето же Союз нє достал пенєжи од Националного совиту прешлого року. Други проблем питанє вибору Совиту, прето же ше електоре вибераю на приватним уровню, як и зазберованє подписох. Михайло Биндас винчовал Сакачови на припознаню и огляднул ше на потерашню роботу. Вон гварел же дзелїдба нє добра и же лєм вєдно можеме обстац, а култура и церква нас вяжу. Пан Биндас думаня же кед би нє було Кочиша и Лєтнєй школи, Союз би анї нє обстал. Тиж визначел же треба посцерац членство тим хтори члени и Рускей матки. Пан Шанта гварел же треба направиц нову Платформу, бо коло Союзу позберани наймудрейши глави и идея Союзу го отримує. У Националним совиту нєт Союзових членох, та на ньго анї нє мож раховац. У Националним совиту постої и тенденция аматеризациї професийних установох, так же и його логика аматерска. Барз велька чкода же зме зоз державней институциї спадли на нєвладову орґанизацию, бо то мадярски проєкт и од того ше направела Орлеова фарма. У новей системи за Национални совит културни аматеризам лєм єден од сеґментох. Требало би формовац ґрупу людзох хтора будзе давац сообщеня до явносци и будзе контроловац нашо институциї. У КУД-ох проблем прицагнуц младих людзох и понукнуц им нови змисти, тиж так и помогнуц им превозисц комплекс меншини. Нє маме нови танци, а гонорари у „Руским слове" за кнїжки нє виплацени – гварел Микола Шанта. Велимир Паплацко привитал присутних и гварел же проблем лєжи у нас самих, же бизме ше требали доказовац лєм зоз роботу и похопиц озбильносц каждей нашей институциї. Проблем и же вибераме нєрепрезентативних людзох до Националного совиту. Вон наглашел сотруднїцтво РТВ Нови Сад и ТВ Ужгород. Опитал чи треба посилац младих на студиранє до Україні лєм пре очуванє тенденциї и традициї, бо ми нє сцеме прилапиц Україну як матичну жем, а кед млади нє буду шедзиц у Союзу, помали щезнєме. Тиж гварел же треба робиц на тим же би ше звалєл Национални совит.

12. Заключенє: Прилапени звит о роботи за 2004. рок, Звит о роботи секцийох и Младежскей секциї, Звит о сотруднїцтве зоз Дружтвом „Україна швет", Финансийни звит за 2004. рок и План роботи и Финансийни план за 2005.

13. Рижне: Король гварел же би Союз требал замодлїц ТВНС и Амбасаду же би урґирали же би емисия на руским язику на ТВ Вербас звекшала минутажу на 4 годзини мешачно.

Записнїкк водзела **Александра Дудаш**

Европейський Конґрес Українців

К О М У Н І К А Т

Лондон, 14 листопада 2005 р

Президія Европейського Конґресу Українців (ЕКУ) подає до загального відома членства ЕКУ й всього українського громадянства в Европі й в діяспорі, що в днях 11-13 листопада 2005 року в с. Зла та Ідка біля м. Кошиці, Словацька Республіка відбувся:

XI З'ЇЗД ЕВРОПЕЙСЬКОГО КОНҐРЕСУ УКРАЇНЦІВ

У Нараді взяли участь члени діючої Президії та Секретаріяту – Голова ЕКУ, мґр Левко Довгович (Словаччина); 1-ий заступник Голови ЕКУ, п-і Ярослава Хортяні (Угорщина), 2-ий заступник Голови ЕКУ, Мирон Кертичак (Польща), Голова Генерального Секретаріяту ЕКУ, д-р Любомир Мазур та умандатовані голови чи представники членів Европейського Конґресу Українців, делеґовані центральними українськими суспільно-громадськими установами з таких Европейських країн:

Бельгія – Головна Рада Українських Громадських Організацій у Бельгії (ГРУГОБ) – мґр Омелян Коваль;

Велика Британія – Союз Українців у Великій Британії (СУБ) – д-р Любомир Мазур;

Греція – Українсько-Грецька Думка (УГД) – Галина Маслюк-Какку, Інна Лісова;

Естонія – Конґрес Українців Естонії (КУЕ) – Віра Коник;

Польща – Об'єдання Українців у Польщі (ОУП) – Мирон Кертичак; Об'єднання Лемків у Польщі (ОЛП) – Олесь Маслей;

Сербія і Чорногорія – Товариство української мови, літератури й культури „Просвіта" (ТУМЛКП) – Мирослав Гочак і Петро Гелебан;

Словацька Республіка – Союз Русинів-Українців Словацької Республіки (СРУСР) – Іван Лаба, Павло Богдан, Петро Сокіл, Мирослав Ілюк, Мирослав Сополига, Йосиф Вархол, Ян Гладяник; Координаційна Рада Українців Словаччини (КРУС) – проф. Юрій Бача;

Угорщина – Товариство Української Культури в Угорщині (ТУКУ) – Ярослава Хортяні, Наталка Шойтош, Єлизавета Ладані, Марія Ігнац, Юрій Кравченко;

Хорватська Республіка – Союз Русинів і Українців Хорватської Республіки (СРУХР) – Славко Бурда, Гавриїл Такач;

Чеська Республіка – Українська Ініціятива у Чеській Республіці (УІЧР) – Віктор Райчинець;

Швеція – Українська Громада в Швеції (УГШ) – Наталія Кондратєва.

Переданими голосами були заступлені члени ЕКУ з таких країн та організацій-членів:

Боснія – Українська Асоціяція Творчої Інтелігенції – „Світ Культури";

Данія – Українсько-Датнське Товариство;

Латвія – Українське культурно-просвітнє товариство „Дніпро" (УКПТД);

Іспанія – Українська Асоціяція в Іспанії (УАІ).

Сербія і Чорногорія – Союз Русинів і Українців у Сербії та Чорногорії (СРУСЧ).

Присутні також на XI З'їзді були запрошені представники Федерації Українських Асоціяцій Іспанії (ФУАІ), яка являлася кандидатом у члени ЕКУ, Голова – Михайло Петруняк, Секретар – Іван Блясин і Володимир Мельник.

11 листопада в конференційній залі рекреаційного центру „Злата Ідка" мґр Левко Довгович привітав гостей та делеґатів організацій-членів ЕКУ відкривши XI З'їзд молитвою „Отче Наш". Опісля однохвилинним мовчанням вшановано пам'ять провідних українських суспільно-громадських діячів з країн представлених в системі ЕКУ, які відійшли у вічність від часу VII Наради голів ЕКУ в Празі – *бл. пам. д-р Святомир М. Фостун (довголітній Голова Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії (ОбВУ) і Голова*

Громадскього Суду ЕКУ), Маркіян Шептицький (Секрет ар ОбВУ й скарбник ЕКУ) Ст ефан Ткачук (довголітній Голова Союзу Українців Румунії).

Ділову Президію XI З'їзду ЕКУ обрано у такому складі, як слідує: Голова Робочої Президії – Ярослава Хортяні (Угорщина), заступник Голови – Мирон Кертичак (Польща), секретар д-р Любомир Мазур (Велика Британія). До Почесної Президії були запрошені – Генеральна консулка України в Пряшеві – Інна Огнівець, Голова Української Всесвітньої Координаційної Ради (Київ) – Михайло Горинь, Генеральний Секретар Світового Конґресу Українців (Канада) – Віктор Педенко і Іван Лаба Голова СРУСР, які були співорганізаторами XI З'їзду ЕКУ і уступаючий Голова ЕКУ мґр Левко Довгович.

Після формального затвердження денного порядку були запрошені до виголошення привітальних слів члени Почесної Президії: Генеральний консул України Інна Огнівець, яка в додатку до особистого вітання зачитала писемний привіт З'їздові від Міністра закордонних справ України Бориса Тарасюка; Голова УВКР Михайло Горинь, Генеральний секретар СКУ Віктор Педенко і Голова СРУСР Іван Лаба.

Після привітів делеґати обрали Робочі Комісії XI З'їзду в такому складіє: (а) Мандатно-верифікаційна комісія – Юрій Кравченко (Угорщина), Інна Лісова (Греція), Петро Гелебан (Сербія і Чорногорія); (б) Резолюційна комісія – Наталка Шойтош (Угорщина), Галина Маслюк (Греція), Мирослав Гочак (Сербія і Чорногорія), Олесь Маслей (Польща), Павло Богдан (Словаччина); Контрольно-ревізійна комісія – мґр Омелян Коваль (Бельгія), Єлизавета Ладані (Угорщина) і Віктор Райчинець (Чехія).

Про діяльність Президії й Секретаріяту ЕКУ за час від грудня 2003 р. по листопад 2005 р. звітували Голова ЕКУ, мґр Левко Довгович і Генеральний секретар д-р Любомир Мазур, який також звітував як в. о. скарбника ЕКУ внаслідок смерти бл. пам. Маркіяна Шептицького. За працю науково-виховної комісії звітував мґр Омелян Коваль, а за молодіжну комісію звітувала Ярослава Хортяні. Далі слідував звіт мандатно-верифікаційної комісії в якому Голова Юрій Кравченко ствердив, що на максимально можливих 30 організацій-членів ЕКУ з 20 країн Европи, які уповноважені бути делеґатами XI З'їзду, прибуло умандатованих делеґатів від 13 організацій-членів ЕКУ з 11 країн, які переданими голосами ще додатково представляли 4 організації-члени ЕКУ з 4 европейських країн. Отже, разом всіх на З'їзді було представлено 17 організацій-членів ЕКУ з 15 країн. Відповідно до параграфу 5.4. чинного Статуту ЕКУ, на З'їзді був представлений кворум, який дозволив делеґатам З'їзду закономірно й правосильно вирішувати всі справи денного порядку. Далі слідував звіт Голови контрольно-ревізійної комісії.

Грунтовно обговоривши все звітування і також додатково заслухавши й обговоривши зреферовану діяльність організацій-членів ЕКУ за період 2003-2005 рр. на внесок контрольно-ревізійної комісії XI З'їзд ЕКУ висловив довіру (уділив абсолюторію) уступаючим керівним і виконавчим органам ЕКУ за пророблену діяльність при тому підкресливши, що всі вив'язались з завдань, які були добровільно взяті на себе.

Для осучаснення і ефективнішої діяльності ЕКУ в майбутньому XI З'їзд прийняв і затвердив зміни Статуту ЕКУ, який був затверджений ще 16 листопада 2001 р. на X З'їзді ЕКУ в Будапешті, Угорщина.

XI З'їзд також прийняв і затвердив у дійсного члена ЕКУ – Федерацію Українських Асоціяцій Іспанії (ФУАІ), а в умовне членство прийняв – Спілку Українців Португалії (СУП) до часу сповнення ними всіх необхідних адміністративно-організаційних формальностей.

На чергову ділову каденцію 2005-2009 рр. XI З'їзд обрав Голову і Президію ЕКУ в складі: Голова - Ярослава Хортяні (ТУКУ – Угорщина), Мирон Кертичак (ОУП) – 1-ий заступник, Галина Маслюк-Какку (УГД – Греція) – 2-ий заступник, Генеральний секретар ЕКУ – д-р Любомир Мазур – (СУБ – Велика Британія), члени Президії: Славко Бурда (СРУХР – Хорватія), Іван Лаба (СРУСР – Словаць-ка Республіка) і Віктор Райчинець – (УІЧР – Чеська Республіка). Контрольно-ревізійна комісія ЕКУ обрана в складі: Мирослав Гочак (Сербія і Чорногорія), Ліза Ладані (Угорщина) і Славко Канюка (Велика Британія). Громадський (Мировий) Суд обраний в складі: Юрій Бача (Словацька Республіка), Гавриїл Такач (Хорватська Республіка) і Віра Коник (Естонія).

Перед закриттям XI Зїзду ЕКУ були прийняті й затверджені чергові постанови:

1. XI З'їзд ЕКУ доручає Голові ЕКУ розпочати роботу над:

– створенням прес-служби ЕКУ (кожній організації-членові ЕКУ призначити окрему людину, до обов'язків якої будуть входити систематичні контакти з прес-службою ЕКУ);

– виданням єдиного друкованого органу ЕКУ;

– актуалізації існуючої веб-сторінки ЕКУ.

2. XI З'їзд ЕКУ доручає Генеральному секретаріяту вивчити можливість реєстрації ЕКУ як міжнародної організації на території Великої Британії.

3. XI З'їзд ЕКУ доручає Товариству „Українсько-Грецька Думка" проробити підготовку до проведення Українського міжнародного молодіжного табору в Греції у 2006 р.

4. XI З'їзд ЕКУ доручає Товариству Української культури Угорщини провести в 2006 р. практичний курс для викладачів українських шкіл організацій-членів ЕКУ на базі Сеґедського наукового університету.

5. XI З'їзд ЕКУ доручає організаціям-членам ЕКУ продовжувати роботу щодо визнання урядами країн їх проживання Голодомору 1932-1933 рр. як акт геноциду проти українського народу.

6. XI З'їзд ЕКУ доручає Генеральному секретаріятові ЕКУ повідомити Уряд України про результати та постанови З"їзду ЕКУ.

7. XI З'їзд ЕКУ доручає Голові та членам Президії ЕКУ під час зустрічей з урядовими та адмінстративними структурами України, порушити такі важливі питання:

– надіслати офіційний лист від ЕКУ до Прем'єр міністра України в якому висловити підтримку всім тим демократичним реформам сучасного Уряду України, яких мета є затвердження демократичного розвитку України;

– придбати для потреб української діяспори сервер для об'єднання веб-сторінок українських організацій за кордоном з метою покращити обмін інформаціями між українськими громадами світу;

– звернути більшу увагу організації культурних та мистецьких заходів в Україні з участю творчих колективів української діяспори;

– продовжити наполегливу роботу щодо лібералізації режиму взаємних поїздок громадян з країнами, де проживає українська діяспора;

– звернути належну увагу на важливість проведення Днів української культури в країнах проживання української діяспори, як вагомого заходу представлення української держави на міжнародній арені;

– сприяти зближенню діяспорної молоді з молодіжними організаціями України через організацію таборів, зустрічей, змагань та інших спільних заходів;

– виділити стипендії для навчання української молоді діяспори з Европи у ВУЗах України;

– ініціювати видання спеціялізованої літератури для українських шкіл діяспори з врахуванням специфіки проблем та потреб діяспори і, в деяких випадках, специфіки окремих країн чи регіонів проживання;

– відзначити активних діячів мистецтва та промоторів української культури за кордоном;

– продовжувати справу визнання на міжнародному рівні Голодомору 1932-1933 рр. геноцидом українського народу.

– спростити поточну складну процедуру отримання статусу закордонного українця

– привернути увагу Міністерства транспорту України до неоднакового трактування водійських прав поза межами України. В Еспанії зокрема українці можуть користуватись своїми українським правами впродовж 6 місяців тоді можуть користуватись виключно еспанськими прававми яких в такому короткому часі складно здобути

8. XI З'їзд ЕКУ доручає Президії ЕКУ визначити до кінця лютого 2006 р. місце проведення чергової VIII Наради голів ЕКУ в 2006 р.

За Президію і Секретаріят Европейського Конґресу Українців

Голова ЕКУ
Ярослава Хортяні

Генеральний секретар ЕКУ
Любомир Мазур

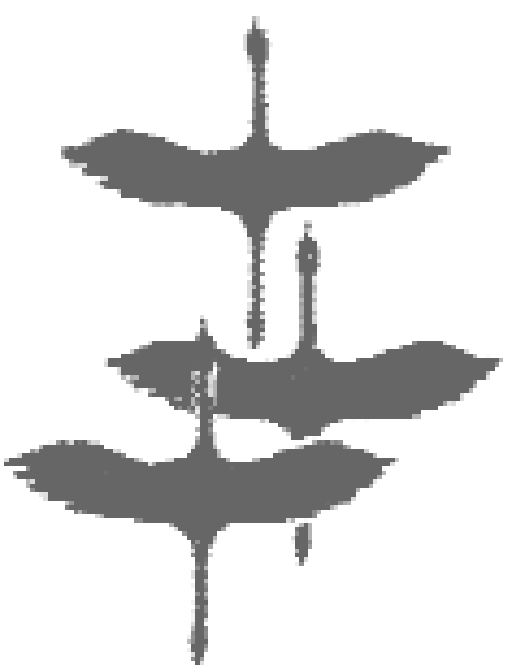

ХРОНЇКА СОЮЗУ
ХРОНІКА СОЮЗУ

ДЇЯЛНОСЦ СОЮЗУ У 1998 РОКУ

У Україні ше друкує Информатор о дияспори, та зме за тоту книжку послали 16.02.1998. року прейґ Амбасади України у СЧГ адреси наших КП дружтвох, парохийох, фирмох и визначних особох.

Шицким нашим КП дружтвом и секцийом Союзу послата поволанка же би по 20.03.1998. року дали свойо предкладаня за План роботи Сюзу у 1998. року и за План сотрудніцтва з Товариством „Україна“ Київ за 1998. рок.

Достали зме поволанку од Союзу Русинох-Українцох Словацкей Републики, же бизме по 15. април 1998. року информовали їх о тим чи приду представителє Союзу и єдно нашо КПД (40 членох) на Швето култури у Свиднїку од 19. по 21. юний 1998. року.

Дня 21. априла 1998. року писали зме Министерству просвити України и Амбасади України у Беоґрадзе, же би прияли на безплатне студиранє у 1998/1999.школским року: Мирослава Колєсара, Олесю Хома и Бранку Лучич з Нового Саду, Таню Бодянєц з Руского Керестура и Биляну Шипчич з Вербасу.

Глєдане од мр Павела Домонія покраїнского секретара за витворйованє правох националних меншинох, управу и предписаня, же би приял делеґацию Союзу: др Юлияна Тамаша, Федора Колєсара, Ивана Демковича и Симеона Сакача, пре догварку о плану роботи и финансованю у 1998. року, и отримованю округлого стола з другима рускима и українскима орґанизациями. Стретнуце ше одбуло 09.04.1998. року.

Прияли зме 10.04.1998. року винчованку за Вельку ноц од предсидателя Товариства „Україна“ з Києва Ивана Драча.

Од Фонду за отворене дружтво у Югославиї глєдане 20.000,00 динари за друкованє книжки „Хроніка Руского Керестура Гавриїла Костельника“ автора др Янка Рамача, як видаватель будзе Союз. Книжка друкована.

Подписани План о сотрудніцтве Союзу з Товариством „Україна“ Київ за 1998. рок. Поволани нашо учителє на лєтнї семинар, алє нє можу пойсц бо нє маю пенєжи заплациц драгу там и назад. Театер „Дядя“ ше рихта госцовац у Ужгороду и Львове.

У Новим Саду 23. мая 1998. року основана Секция Союзу. До Вивершней ради Секциї вибрани: инж Дюра Папуґа за предсидателя, инж Петро Хома, др Микола Новта, Боґдан Вислави и Мария Багрий зоз Сримских Карловцох.

Член Вивершней ради Союзу, адвокат Федор Колєсар, предложени за почесного конзула України зоз шедзиском у Новим Садзе.

Союз одпочал роботу коло отримованя лєтнєй школи за младих котри нє уча мацеринси язик. Школа би ше отримала у Руским Керестуре од 17. по 26. юлий 1998. року . Основна школа и Образовни центер „Петро Кумзяк“ у Руским Керестуре дали согласносц за отримованє школи у їх просторийох, интернат безплатно, за єдзенє 75,00 динари по особи. Глєдане од Републики Сербиї 52.500,00 динари, од 52.500,00 динари, достати 10.000,00 од Републики Сербиї. Плановане приходзенє 70 младих, понеже прияти средства нєдостаточни за плаценє трошкох, лєтня школа одказана, а пенєжи врацени Републики Сербиї.

Од Товариства „Україна“ Київ глєдане най нам пошлє книжки и приручніки за ученє українского язика. Книжки и приручніки достати прейґ Игора Сакача студента у Києве.

Дали зме потримовку Ненадови Боґдановичови, же би предлужел после дипломски студиї гармоники на Националней музичней Академиї „Петра Илїча Чайковского“ у Києве.

Поволали зме на Фестивал „Червена ружа“ у Руским Керестуре представительох Союзу Русинох-Українцох Републики Словацкей.

Дня 01.06.1998. року др Янко Рамач приложел програму за Сход младежи зоз предметох:

а) руски и украïнски язик
б) руска и украïнска литература
в) руска и украïнска история
ґ) журналистика
ґ) писнї и танци

У Войводянским оддзелєню Сербскей академиї наукох у Новим Садзе 10. 06. 1998. року аташе за културу Амбасади України у Беоґрадзе Маркиян Лубкивский уручел др Юлиянови Тамашови Повелю о менованю за академика иножемного члена Националней Академиї Наукох України.

Союз и Секция у Новим Садзе вєдно зоз Грекокатоліцку парохию и Руским културно-просвитним дружтвом орґанизовали святочне випровадзованє потерашнього амбасадора України у Югославиї котри одходзи на нову длужносц. Святочносц була 27. юния 1998. року у сали Руского КПД. Др Вадимови Примаченкови дати и пригодни дарунки, як и друковане Подзекованє з боку Союзу.

Представителє Союзу були поволани и участвовали на приманю у готелу Хаят у Беоґрадзе 24. юния 1998. року з нагоди одходзеня амбасадора України др Вадима Примаченка на нову длужносц.

Руске КПД Нови Сад участвовало 19-21. 06. 1998. року зоз програму на 44 Святу култури Русинох-Українцох у Свиднику, Република Словац-

ка. У мено Союзу на Святу участвовал и представял Союз, секретар Симеон Сакач.

Союз дал потримовку Марії Деберний родзеней Комбиль з Вербасу, же би єй Министерство охрани здравя України оможліївело безплатне предлуженє стажированя як апатикарки у науково-роботней апатики Фармацевтного факултету медицинского Универзитету у Львове.

Представителє Союзу участвовали на приманю у готелу „Хаят" 20.08.1998. року з нагоди националного швета – Дня нєзависносци України котре отримал окончователь роботох амбасадора України у Беоґрадзе професор др Олег Павлюченко зоз супругу.

Министарство просвити України нас информовало же у школским року 1998/1999, прияти на безплатне студийованє Хома Олеся – декоративне-ужиткове мистецтво, Бранка Лучич – ґрафика, Биляна Шипчич – медзинародни одношеня, шицки три на одвитующих факултетох у Львове.

З нагоди националного швета України – Дня нєзависносци, Союз у особи члена Вивершней ради адвоката Федора Колєсара, и Спортско-дїловни центер „Войводина" у Новим Садзе орґанизовали виставу фотоґрафийох познатого українского уметнїцкого фотоґрафа Василя Пилипюка зоз Львова. Вистава була отворена од 24.08. по 03.09. року и мала по тераз найвекше число нащивительох на таких виставох у Новим Садзе.

У Львове од 17. по 20. септембер 1998. року була 4. схадзка Шветового конґресу українских правнїкох, на котрей участвовали и представяли Секцию правнїкох Союзу адвокати Федор Колєсар и Симеон Сакач. На схадзки пречитане и привитне писмо председателя Адвокатских коморох Югославиї Слободана Белянского. Вони участвовали и у роботи орґанох Конґресу, а Симеон Сакач вибрани за националного члена Руководзацей ради з Югославиї.

З нагоди 40-рочнїци окончованя священїцкей длужносци и 30-рочнїци дїялносци у Новим Садзе, Союз предложел о. Романа Миза за доставанє октоберскей награди городу Нового Саду.

Союзни Секретарият за правосудство и управу у Беоґрадзе повидомени же Секция правнїкох Союзу прията у Львове 18. септембра 1998. року за ровноправного колективного члена Шветового конґресу українских правнїкох.

Секция Союзу у Вербаше, на чолє зоз председательку Секциї Амалию Бордаш орґанизовала святочну академию пошвецену 90-рочнїци народзеня покойного о. Онуфрия Тимка, нашого визначного пароха, етномузиколоґа, композитора, фолкористу и историчара. Академия була 7. новембра 1998. року у Центру за физичну културу у Вербаше. Участвовали церковни хори зоз Руского Керестура, Коцура, Вербасу и Дюрдьова, солисти и орхестра з Вербасу. О його дїялносцох бешедовали: академик Юлиян Тамаш, др Янко Рамач, о. Роман Миз, Дюра Латяк, и Михайло Ковач. Медзи велїма госцами замерковани и Никола Чирович, помоцнїк покрайнского секретара за витворйованє правох националних меншинох, управу и предписаня АП Войводини, як и аташе за културу Амбасади України у СР Югославиї, Беоґрад, пан Маркиян Лубкивский.

Дня 14. новембра 1998. року у Шидзе святочно означена 180-рочнїца рускей школи у Шидзе. О єй значеню и историї бешедовал учитель Василь Мудри. У програми участвовали члени КПД „Дюра Киш" зоз Шидзе и госци зоз Руского Керестура, школяре котри уча факултативно руски язик у Шиду, Беркасове и Бикич Долу. Означованє орґанизовали: Дружтво за руски язик, литературу и културу-подружнїца у Шидзе, КПД „Дюра Киш" Шид, Основни школи „Сримски фронт" и „Йован Веселинов – Жарко" и Општина Шид. У мено Союзу були присутни Федор Колєсар, Симеон Сакач и Михайло Биндас.

Од Покрайнского секретарията за витворйованє правох националних меншинох управу и предписаня АПВ у Новим Садзе, глєдане 3.000,00 динари за пририхтованє и друкованє другого числа „Гласу Союзу".

Министрови Иванови Седлакови, секретарови мр Павлови Домонїйови и предсидательови Вивершней ради АП Войводини доручени протест, же нїхто зоз членох Союзу нє вибрани до Совиту народносцох АПВ и його орґанох. Достати одвит же до Совиту вибрани лєм по єден представитель з каждей народносци.

Мирко Ґаднянски, котрого послал Союз на студиранє до Києва – Україна, закончел телевизийну режию и дипломовал зоз документарним филмом о шлєпих „Фарби у цмоти", котри приказани на обидвох програмох ТВ Беоґрад, и 18. новембра 1998. року у Културним центре у Новим Садзе.

Послата поволанка шицким КП дружтвом и Секцийом Союзу, же би по 05.12.1998. року послали свойо потреби, предкладаня и жаданя, цо най войдзе до Плану Союзу за 1999. рок и Плану о сотруднїцтве з Товариством „Україна" Києв, и предкладанє кандидатох за студиранє у України у 1998/1999. року.

Звolана схадзка Главней ради Союзу за 12. децембер 1998. року на 10 годзин у Вербаше у сали КПД „Карпати" Вербас.

Подзековане Державному комитету за роботи з националносцами и миґрацию у України у Києве, же нам посилаю и предплацую новини „Урядовий кур'єр", „Молодь України" и „Демократична Україна". Замодлєли зме их, же би за 1999. рок предплацели и посилали тижньово новини „Український форум", або други по їх вибору, за нашо 4 Секциї и до Шиду.

По тераз у 1998. року отримани 7 (седем) схадзки Вивершней ради Союзу на котрих розпатрани и ришовани шицки спомнути питаня и робота Союзу.

Симеон Сакач

ЗВИТ О РОБОТИ СОЮЗУ У 1999 РОКУ

ВИВЕРШНА РАДА отримала 8 схадзки на котрих розпатрани питаня и приношени ришеня з обласци дїялносци Союзу.

Наукова робота у култури и образованю

Дня 15. януара 1999. року друкована друга книжка у виданю Союза, фототипне виданє писньох за дзеци „Пупче" Янка Фейси. За обявйованє технїчно пририхтал Дюра Варґа, а спонзорох за тото виданє обезпечели Секциї Союзу зоз Коцура и Нового Саду. Тираж 600 прикладнїки, друковала друкарня „Футура публикациї" Нови Сад.

Секция Союзу у Новим Садзе орґанизовала 26. януара 1999. року промоцию книжки „Пупче" о котрей бешедовал новинар и писатель Штефан Гудак, а преподаванє о визначному українскому гетманови Богданови Хмельнїцкому отримал др Янко Рамач.

Книжка подзелєна наставнїком котри викладаю руски язик у шицких наших местох, а на тот способ означена и 70-рочнїца першого виданя книжки „Пупче (Пипинє)„ котру видало Руске Народне Просвитне Дружтво у Руским Керестуре 1929. року.

Дня 23. фебруара1999. року Секция Союзу у Новим Садзе вєдно зоз РКПД, орґанизовали шветочну академию з нагоди 185-рочнїци народзеня найвизначнєйшого українского поети и маляра Тараса Шевченка. На академиї участвовали академик Юлиян Тамаш, професор др Витомир Вулетич, писатель и новинар Дюра Латяк и Мария Багрий и фамилия Воротняк зоз Кули.

Союз дал инициятиву и написал предкладанє Општини и Дому култури Вербас, же би ше у Вербаше отримовал Мемориял братох Тимкових „Наша писня", як смотра хорох котри пестую духовну музику. Дня 25. фебруара 1999. року достали зме одвит Дому култури вербас, же потримую предкладанє за снованє Мемориялу, з тим най водитель будуцого Мемориjала будзе Културно-просвитна заєднїца у Вербаше, котрей шицки поможеме. На жаль, пре воєни обставини, и прето же нашо хори нє мали можлївосц порихтац програму за тот мемориял у 1999. року иницияти ва нє реализована.

Секция Союзу у Новим Садзе, вєдно зоз РКПД, дня 23. марца 1999. року орґанизовали промоцию книжки поезиї Владимира Кочиша „Нєдзельови полудзенок". О книжки и авторови бешедовали: поетеса и новинарка Ирина Гарди-Ковачевич, професор Владимир Бесерминї, поета и новинар Микола Шанта и поета Яким Чапко.

З нагоди 80-рочнїци снованя Руского Народного Просвитного Дружтва, котре основане 2. юлия 1919. року у Новим Садзе, Союз орґанизовал святочну академию на исти дзень 2. юлия 1999. року у Новим Садзе у истей святочней сали Магистрату-Општини Нови Сад, на котрей участвовал хор Церкви Покрова Пресвятей Богородици з Вербасу и режисер РНТ „Дядя" Владимир Надь з рециталом. Вступне слово и наявйованє мал мр Роман Миз, а бешеду о значеню дїялносци РНПД за Руснацох и Українцох у тедишнєй Югославиї отримал председатель Союзу академик Юлиян Тамаш. Привитне слово мали госци: проф. др Олег Павлюченко, у мено амбасади Україны у СР Югославиї, мр Павел Домонї, покраїнски секретар за витворйованє правох националних меншинох, управу и предписаня, Ирина Папуґа, у мено Културно-просвитней заєднїци Войводини и Дружтва за руски язик, литературу и културу, Борис Небесни у мено Дружтва за українски язик, литературу и културу Войводини, прадставитель Матици Словацкей, Лука Хайдукович у мено Сербско-Українского дружтва, писатель Михайло Ковач, як єдини живи член и секретар РНПД, председателька РКУД „Др Гавриїл Костельник" у Кули поетеса Гелена Афич-Стойков, представитель Општини Нови Сад Александар Петрович, Дюра Варґа и др Яков Кишюгас, а писани привит послала и Мария Афич новинарка „Дзвонох"..

З тей нагоди пририхтана и отворена вистава о 80-рочнїци РНПД у музею Войводини. На вистави виложени портрети сновательох з одвитуюцима текстами, оригинални документи и документацийни материяли у вязи снованя и дїялносци, шицки календари и други виданя РНПД, новини „Руски новини" и друге. Виставу отворел з пригодну бешеду писатель и новинар Дюра Латяк, а пририхтали виставу Дюра Варґа, котри дал ориґинални материяли, Дюра Латяк, Любица Отич, кустос и Сузана Милованович, кустос Музею Войводини, автор вистави Дюра Латяк. Часц тей вистави була виложена у Руским Керестуре, у школи „Петро Кузмяк" и под час фестивалу „Червена ружа", у Кули дзе виставу орґанизовало РКУД „др Гавриїл Костельник", у Коцуре у школи „Братство и єдинство", у Вербаше у орґанизациї КУД „Карпати". Догварене же будзе виложена и у Шиду и Дюрдьове.

По отвераню вистави у сали Музею Войводини одбула ше Наукова конференция пошвецена 80-рочнїци РНПД. З Наукову конференцию руководзел и слово давал академик Юлиян Тамаш, а мал и реферат на тему: Литературни живот у рамикох РНПД. Реферати мали и др Янко Рамач: РНПД у културним, просвитним и националним живоце Руснацох и Українцох Югославиї; о. мр Роман Миз: Руски новини орґан РНПД; др Яков Кишюгас: Просвитна дїялносц РНПД; мр Стеван Константинович: Литература под час дїялносци РНПД; Дюра Латяк: Музично-сценска дїялносц РНПД; о. мр Михайло Малацко: Владика

Дионизий Няради и РНПД; др Янко Сабадош: Медзинародни вязи РНПД; Дюра Гарди: о. Йован Хранилович и РНПД; Штефан Гудак: Дїялносц РНПД у Миклошевцох; Микола Цап: Дїялносц РНПД у Коцуре.

Истого дня вечар на концерту, пред преполну салу Театра младих у Новим Садзе виступели зоз своїма барз успишнима програмами КПД „Тарас Шевченко” зоз Дюрдьова и Руске КПД з Нового Саду, и на тот способ коруновали торжествене преславйованє 80-рочнїци од снованя Руского Народного Просвитного Дружтва.

Секция Союзу у Новим Садзе, вєдно зоз РКПД Нови Сад, дня 5. октобра 1999. року орґанизовали литературно-театрално-музични вечар з нагоди 50-рочнїци народзеня писателя Владимира Кочиша з Нового Саду. Вечар водзел Михайло Биндас. О литературней творчосци В. Кочиша бешедовал академик Юлиян Тамаш, а у програми участвовала дзивоцка шпивацка ґрупа РКПД и сам ювилар виведол свою ориґиналну монодраму.

Дня 26. октобра 1999. року Секция Союзу и РКПД Нови Сад пририхтали литературно-музични вечар на чесц писателя Михайла Ковача з нагоди 90-рочнїци його народзеня. Вечар водзел Штефан Гудак, а одбул ше у сали РКПД. Академик Юлиян Тамаш бешедовал о литературней творчосци Михайла Ковача, а у програми участвовали ґлумци РНТ „Дядя“ Владимир Кочиш и Мария Тот як и дзецинска ґрупа, и музична секция РКПД Нови Сад. На вечару присуствовал Маркиян Лубкивский у мено амбасади Украіни у Югославиї, Душанка Манич у мено Покраїнского Секретарията за витворйованє правох националних меншинох, управу и предписаня, як и велї госци з Нового Саду и других наших местох.

Союз предложел Културно-просвитней заєднїци Сербиї же би додзелєл Вукову награду за 1999. рок нашому визначному писательови и публицистови Михайлови Ковачови з нагоди його 90-рочнїци народзеня за 70-рочну дїялносц на просвитним, културним и литературним полю, котра ше додзелює у мешацу децембру.

Союз глєдал и достал потримовку за тото предкладанє од 19 институцийох и то:

1. Катедри за руски язик и литературу Филозофского факултета Нови Сад;
2. Културно-просвитней заєднїци Войводини;
3. Скупштини Автономней Покраїни Войводини;
4. Покраїнского секретарията за културу, образованє и науку, Нови Сад
5. Покраїнского секретарията за витворйованє правох националних меншинох, управу и предписаня, Нови Сад;
6. Дружтва писательох Войводини;
7. Дружтва за руски язик, литературу и културу Войводини Нови Сад
8. Рускей матки, Руски Керестур;
9. Дому културы Руски Керестур;
10. Руского народного театра „Дядя”, Руски Керестур;
11. Основней школи и ґимназиї „Петро Кузмяк”, Руски Керестур;
12. Културно-образовного центра Шид;
13. Културно-просвитного дружтва „Дюра Киш” и Подружнїца Друшзва за руски язик, литературу и културу, Шид;
14. Народней библиотеки „Данило Киш” Вербас и Библиотеки и читальнї у Коцуре;
15. Културно-уметнїцкого дружтва „Жатва”, Коцур;
16. Информативней програми на руским язику РТС-ТВ Нови Сад;
17. Редакциї програми на руским язику РТС – Радио Нови Сад;
18. Актива наставнїкох руского язика Основней школи „Братство-єдинство” Коцур;
19. Дружтва за украінски язик, литературу и културу Войводини Нови Сад.

Союз глєдал потримовку за тото предкладанє и од Новинско Видавательней Установи „Руске слово”, алє место потримовки, директорка Наталия Дудаш и НВУ „Руске слово” предложели свою орґанизацию за Вукову награду.

При приношеню одлуки о додзельованю награди Жири КПЗ Сербиї, у такей ситуациї нє додзелєл награду анї Михайлови Ковачови, анї НВУ „Руске слово” Нови Сад.

Союз дал потримовку и препоручел компетентним орґаном у Украіни, же би помогли и прияли на после дипломски студиї Владимира Надя, театралного режисера котри закончел студиї у Києве, и уж даскельо роки успишно режира театрални фалати по наших местох.

СОТРУДНЇЦТВО З ДЕРЖАВНИМА ОРҐАНАМИ

Союз, и його секциї, шицки свойо потреби и финансованє витворює у сотрудніцтве зоз Покраїнским секретариятом за витворйованє правох националних меншинох, управу и предписаня Автономней Покраїни Войводини у Новим Садзе, котри нам по своїх можлївосцох обезпечує найнужнєйши средства.

Кед почало бомбардованє Югославиї 24. марца 1999. року, Союз зоз свойого боку ше оглашел два раз, и то: 26.03.1999. року и 01.04. 1999. року. У сообщеньох зме осудзели злодійске бомбардованє и виявели же Югославия нашо отечество котре нам обезпечує шицки права, и же у тих чежких часох дзелїме судьбу шицких з котрима вєдно жиємe Сербами, Мадярами, Словаками, Румунами и другима жителями нашей жеми. Союз прейґ Амбасади дзековал Украіни за миротворчу акцию помоци Югославиї же би престало бомбардованє.

Городска рада Львова 25.03.1999. року виявела сочуствиє гражданом Югославиї и Нового Саду за жертви котри постраадали од бомбардованя.

СОТРУДНЇЦТВО З ИНОЖЕМСТВОМ

Союз сотрудзує з Україну и нашима орґанизациями у Словацкей, Польскей, Горватскей и другима з Европи, Канади и Америки.

Союз член Шветового Конґресу Українцох (СКУ) з шедзиском у Торонту, Канада и Европского Конґресу Українцох (ЕКУ) з шедзиском у Лондону, Англия.

Найвецей сотрудзуєме з Україну, а окреме з Товариством „Україна-світ" котрим подписуєме каждого року План о сотрудніцтве. Тиж так и з министерствами просвити и науки України коло приманя на безплатне студиранє наших студентох на України. Секция правнїкох член Шветового Конґресу Українских Правнїкох (СКУЮ) з шедзиском у Києве, Україна. У сотрудніцтве з Україну помага нам Амбасада України у СР Югославиї Беоґрад, прейґ котрей реализуєме плановани акциї.

Державни Комитет України за роботи з националносцами и миґрацию нам предплацує трої новини: „Урядовий кур'єр", „Демократична Україна" и „Молодь України". Тиж так нам и нашим секцийом посила Товариство „Українасвіт" свойо новини „Український форум".

Представителє Союзу участвовали на приманьох з нагоди Дня нєзависносци України и дня Армиї України.

Союз сотрудзує и зоз Союзом Русинох-Українцох Словацкей. На Святу култури у Свиднику у юнию госцовало и виступало РКПД з Нового Саду.

Дня 7. 01. 1999. року Союз приял винчованку за нови рок од Шветовей Федерациї Українских Лемкивских Обєдинєньох (СФУЛО) з шедзиском у Львове.

На иницияиву Союзу у Новим Садзе 30, 31. 01. и 1. 02. 1999. року була делеґация города Львова як госц города Нови Сад. З тей нагоди подписани Протокол о намирох, з цильом же би тоти два городи цеснєйше сотрудзовали, окреме привреда, а же би на далєй пришло до їх братименя. У делеґациї городу Нови Сад у Львове були: у юнию Федор Колєсар и о. мр Роман Миз, а у септембру Федор Колєсар.

Дня 9. 02. 1999. року у Новим Садзе одбуло ше стретнуце нового амбасадора України у Югославиї др Володимира Фуркала з членами преширеней Вивершней ради Союзу. На стретнуцу попри взаїмного упознаваня було бешеди о взаїмним информованю и сотрудніцтве.

Дня 13. априла 1999. року Городоначальнїк города Львова видал розказ о помоци Новому Саду, на тот способ же приму 50-60 жени и дзеци на 2-3 мешаци. Амбасада України у Югославиї 16. 04. 1999. р. повидомела Вивершну раду Скупштини АП Войводини и Скупштину городу Нови Сад, же з єй боку овласцени пан Федор Колєсар же би координовал коло реализованя тей помоци, як и з тима орґанизациями прецизовал потреби гуманитарней помоци котру Львовска область порихтана дац. У реализованю тей помо-ци член Вивершней ради Союзу адвокат Федор Колєсар орґанизовал и послал до Львовскей области коло 60 мацери з дзецми дзе були 6 тижнї.

Од 23. по 25. юлий 1999. року, на поволанку Об'єднаня Лемкох з места Ґорлице у Польскей, на 17. Швету лемковскей култури „Лемковска ватра" у валалє Ждиня, був секретар Союзу Симеон Сакач з ансамблом РКПД Нови Сад котри там виступел з вельким успихом.

Дня 04. 08. 1999. року Союз, з помоцу Амбасади України у Югославиї, послал предкладанє компетентним орґаном України, же би з нагоди 90-рочнїци од народзеня нашого визначного писателя и публицисти Михайла Ковача, був му додзелєни орден княза Ярослава Мудрого, як найвекше припознанє у України з тей области.

Союз, тиж так прейґ Амбасади України у Югославиї, предложел же би з нагоди 70-рочнїци од народзеня секретара Союзу Симеона Сакача, достал одвитуюце припознанє од компетентних орґанох України, за длугорочну и нєвистату роботу на широким полю руско-українского националного живота у Югославиї и сотрудніцтва з Україну.

Дня 18.08.1999. року Союз подзековал городоначальнїку города Львова на указаней помоци, од пошлїдкох бомбардованя, гражданом Нового Саду и других местох.

На поволанку Союзу Русинох и Українцох Горватскей дня 11. и 12. 1999. року, у Вуковаре и Миклошевцох, з нагоди 150-рочнїци приселєньа Русинох до Миклошевцох, була делеґация Союзу: Федор Колєсар, о. мр Роман Миз, Велимир Паплацко и Симеон Сакач. У науковей часци сходу виступел и о.мр. Роман Миз з рефератом.

Дня 15. октобра 1999. року у Беоґрадзе, на поволанку амбасадора України др Володимира Фуркала, була делеґация Союзу на товаришским стре-тнуцу роботнїкох Амбасади з представнїками українских и русинских орґанизацийох Югославиї.

Дня 18. 11. 1999. року, прейґ Амбасади України у Югославиї, Союз послал винчованку Леонидови Кучмови з тей нагоди же є знова вибрани за председателя України.

У Новим Садзе од 13. по 15. децембер 1999. року була делеґация Львовскей области, на поволанку Покраїнскей Вивершней ради АПВ, пре привредне сотрудніцтво и одстраньованє пошлїдкох бомбардованя. З тей нагоди, у Вивершней ради АПВ, було стретнуце делеґациї з представнїками руско-українскей дияспори. З стретнуцом руководзел секретар мр Павел Домонї. Секретар Союзу Симеон Сакач повидомел членох делеґа-

ції о наших орґанизацийох и їх дїялносцох, витворйованю правох у обласци образованя, култури и информованя. Член делеґациї з Львова, писатель Роман Лубкивский, повинчовал 90-рочнїцу од народзеня нашому писательови Михайлови Ковачовому и придал му членску карту Союзу писательох України, до котрого є прияти 8. 09. 1992. року.

У Ужгороду, видавнїцтва „Ґражда" и „Карпати" друковали книжку приповедкох Михайла Ковача „Цихи води", котру на украïнски язик преложели Иван и Михайло Чендейово. Друкованє помогли Товариство „Україна-Світ", УВКР и Фонд култури України. Дня 17. децембра 1999. року була презентация тей книжки у Ужгороду. На поволанку Ужгородского державного универзитета, Союз орґанизовал нащиву и участованє на тей презентациї, на котрей були: автор особнє Михайло Ковач, о. мр Роман Миз и секретар Союзу Симеон Сакач. Презентация була у сали УДУ, на котрей з квицом и дарунками винчовали авторови 90-рочнїцу од народзеня и друкованє тей першей його книжки на України. О самей книжки и прекладу бешедовали коло 20 присутни професоре, писателє и критичаре, як и госци. Окреме визначени високи уровень приповедкох, котри поровновани з творами познатих українских, окреме закарпатских писательох. Вельо бешедоване о самим прекладаню, котре оценєне як барз успишне, у першим шоре прето же затримани велї нашо тутейши слова, котри блїзки и розумлїви читачови у України, а з тим читач дожиє и тот наш бачванско-сримски амбиєнт и дух описаних особох, природи и обставинох. Велї бешеднїки подцагли, же шицко тото цо Михайло Ковач написал о нас, барз блїзке характеру людзох на Закарпатю, так як да ше шицко описане збува на Закарпатю.

На презентациї бул присутни и член-коресподент НАН України др Олекса Мишанич, з Києва, котри сам бешедовал о творчосци Михайла Ковача, його книжки и прекладу лєм цо нє цалу годзину. З тей нагоди придал ювиларови писану винчованку у мено Националней Академиї Наукох України, Института литератури котри ноши мено Тараса Шевченка, а винчованку подписали Директор М. Г. Жулински и Олекса Мишанич. Тиж так доручел ювиларови и винчованку Союзу писательох України, котру подписали дзевец члени Предсидательства. Олександр Шокало, котри вельо помогол же би ше обезпечели пенєжи за друкованє тей книжки, у мено Украïнскей Швецовей Координацийней Ради (УВКР) и Товариства „Україна-світ" Київ, доручел ювиларови Диплому тих орґанизацийох. З тей нагоди, у мено Закарпатскей Обласней Ради, пан Габорец В. С., начальнїк управи култури, придал ювиларови Почесну Грамоту, а бешедовал и о културних вязох Закарпатя з Русинами и Українцами Югославиї.

ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ СОЮЗУ ЗА 2000 РІК

Діяльність органів Союзу

РІЧНІ ЗБОРИ СОЮЗУ відбулися в Новому Саді 22. 01. 2000 року.

ВИКОНАВЧА РАДА СОЮЗУ (13 членів) проведено 8 засідань в 2000 році.

СЕКЦІЇ СОЮЗУ: Поряд з існуючими секціями у Руському Керестурі, Коцурі, Вербасі, Новому Саді, Молодіжної секції та Секції юристів, дня 16. 06. 2000 року засновано секцію Союзу в Шиді. Головою обрано Штефана Щурка, заступником голови – Василя Мудрого, а секретарем – Саню Тиркайло.

На Річних Зборах Союзу до Головної Ради (35 членів) обрано др. Марію Сакач та інженера Звонка Гнатка. Головою Союзу обрано др. Марію Сакач, заступником голови – інженера Дюру Папугу, членом Виконавчої Ради Союзу обрано академіка др. Юліяна Тамаша.

На протязі 2000 року до Союзу прийнято 15 нових членів.

На засіданні Молодіжної секції, проведеному дня 22. 08. 2000 року, головою обрано дипломованого журналіста Бориса Варгу, заступником голови – студентку Олександру Дудаш, а секретарем – студентку Анну-Марію Рамач.

Діяльність в галузі культури

У 2000 році надруковано другий номер „Голосу Союзу", друкування якого фінансували Секретаріат по здійсненню прав національних меншин, управління та регламентів ВР АОВ у сумі 6.000,00 динарів та адвокати Сімеон Сакач і Федір Колесар по 50,00 ДЕМ.

Надруковано й третій номер „Голосу Союзу", для фінансування якого забезпечив спонсорів др. Володимир Лікар з Нового Саду.

Вербаська секція видала „КУХАРКУ" Ганни Тимко друге доповнене видання з 1938 року. Спонсорами були: фабрика олії „Вітал" з Вербасу та СК „Перше травня", хладокомбінат „АБЦ" з Руського Керестуру.

Дня 14. травня 2000 року в Новому Саді відбулася урочиста академія з приводу 10-річчя заснування Союзу, де з доповідями виступили др. Марія Сакач, акадедемік др. Юліян Тамаш та о. Роман Мизь, а з вітаннями – мр. Средоє Лаліч, голова Сербсько-Українського Товариства. Сценарій академії розробив та вірш, присвячений ювілею Союзу, написав та прочитав Михайло Біндас. В музичній частині програми виступили ансаблі „Роса" та „Бата – бенд", виступ яких фінансували Михайло Біндас та о.Роман Мизь.

Секція Союзу та КМТ „Дюра Кіш" з Шиду організували 16.12.2000 року літературний вечір, присвячений письменнику Михайлові Ковачу з приводу його 90-ліття. В програми брали участь:

особисто ювіляр, поетеса Ірина Гарді-Ковачевич, письменник Володимир Кочиш, секретар Союзу Сімеон Сакач та члени КМТ „Дюра Кіш" з Шиду.

30. травня 2000 року секція Союзу та РКПТ з Нового Саду організували урочисте відзначення 75-річчя з дня народження Дюри Варги та 60-річчя його плідної праці для добробуту свого народу. Про ювіляра та його діяльність говорили Ірина Папуга, Дюра Латяк та Сімеон Сакач. В музичній частині програми виступили члени РКПД з Нового Саду.

Діяльність в галузі освіти

Від 14 лютого до 12 червня 2000 року на Філософському факультеті в Новому Саді Союз організував курс по вивченню української мови. Викладачем була др. Людмила Попович, професор філологічного факультету в Белграді. Курс відвідувало 30 чоловік, які після закінчення курсу одержали дипломи. Курс фінансовано Покраїнським секретаріатом по здійсненню прав національних меншин, управління та регламентів ВР АОВ.

В Києві (Україна) з 20 по 25 квітня 2000 року було проведено Семінар для вчителів української мови з діаспори. При допомозі Союзу в Семінарі брали участь Мариця Лещишин з Кули та Володимир Рахман з Вербасу, які в тих місцевостях викладають українську мову. Проїзд до Києва і в зворотньому напрямку оплачено Покраїнським секретаріатом по здійсненню прав національних меншин, управління та регламентів ВР АОВ.

На вимогу Союзу при допомозі Державного Комітету України у справах національностей та міграції уможливлено Володимиру Надю дипломованому театральному режисеру з Руського Керестура продовження навчання в аспірантурі та стажування у Київському державному інституті театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка – Карого.

У навчальному 2000/2001 році за допомогою Союзу на безплатне навчання до Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського на композиторський факультет направлено Міодраґа Єліча з Нового Саду.

На продовження навчання в аспірантурі на звання доктор філософії архітектури при допомозі Союзу направлено Мірославу Аміджич з Руми, яка відмінно закінчила навчання у Київському національному університеті будівництва і архітектури на архітектурному факультеті. На цей самий факультет на безплатне навчання прийнято Федора Ференца із Сремської Митровиці.

Продовжувати навчання у Львові на факультеті журналістики направлено Бориса Варгу з Руського Керестура, який відмінно закінчив навчання у Львівському національному університеті ім. Івана Франка. За допомогою Союзу йому уможливлено безплатне продовження навчання.

В Новому Саді засновано Академічне Товариство Русинів Українців, засновницькі збори якого пройшли 27 травня 2000 року. Заснуванню АТРУ сприяли і допомагали члени Союзу, які беруть участь у його діяльності.

З першого по четверте листопада 2000 року у Києві відбулася науково-практична конференція на тему: „Просвіта в українському закордонні: досвід, полеження і перспектива", участь в якій сприяв Союз др. Людмилі Попович з Белграду. Вона виступила з рефератом на тему: „Положення та перспектива розвитку українських студій у Сербії".

Участь у розмовах щодо прав меншин

На запрошення „Відкритих перспектив" з Суботиці на Першому форумі югославських меншин НВО, з 8 по 10 вересня 2000 року від імені Союзу брали участь академік др. Юліан Тамаш та журналіст Борис Варга.

Делегація Союзу у складі: Федір Колесар, Микола Шанта, Сімеон Сакач та Велимір Паплацко брала участь 17 і 18 листопада в Суботиці в Семінарі по питаннях національних меншин, організованого Федеральною унією європейських меншин та Демократичним Союзом Хорватів у Воєводині на тему: „Національні меншини у Воєводині, теперішнє положення та перспекриви". На Семінарі виступили: заступник Союзного міністра націнальних і етнічних об'єднань Єлена Маркович, заступник голови Скупштини Воєводини Миролюб Лешняк, Покраїнський секретар Тамаш Корхец та голова Комітету по питаннях меншин в Скупштині Воєводини Кальман Кунтич,а гостей вітав господар Бела Тонкович.

Співпраця з державними органами

7 жовтня 2000 року Союз надіслав вітання Воїславу Коштуниці з приводу його обрання президентом СР Югославії.

Заступник Союзного міністра національних та етнічних об'єднань Єлена Маркович 16. 11. 2000 року прийняла в Бєлграді делегацію Союзу у складі: др. Марія Сакач, Федір Колесар, Микола Шанта та Велимір Паплацко, які ознайомили її з діяльністю та планами Союзу.

7. 12. 2000 року на прийомі у Покраїнського секретаря по здійсненню прав національних меншин, управління та регламенти Тамаша Корхеца була делегація Союзу у складі: др. Марія Сакач, Федір Колесар, Микола Шанта, Велимір Паплацко та Йоаким Грубеня. Під час розмови про діяльність Союзу його було ознайомлено з проблемами, які мав дотепер Союз.

Дотеперішня влада та її представники не дуже підтримували Союз в його діяльності, толеруючи його, але не підтримуючи.

Міністр без портфеля при владі Сербії Іван Седлак та Покраїнський секретар по здійснєнню прав національних меншин, управління та регламенти мр. Павел Домонї обіцяли скликати круглий стіл представників всіх русинських та українських організацій з метою обговорення накопичених проблем, але його так і не скликано.

22. 02. 2000 року Союз виступив з пропозицією до Покраїнського секретаря мр. П. Домонї скликати спільне засідання зацікавлених сторін з метою домовлення щодо організації та фінансового забезпечення літньої школи в Руському Керестурі для русинських та українських дітей, які не вивчають факультативно рідну мову, що проживають у різних місцевостях Воєводині. Але спільне засідання так і не відбулося, як і літня школа для русинських дітей, тільки для українських дітей була влаштована у Бачкому Петровцу.

У 1998 році було засновано Раду національностей АОВ, до якої було обрано членів тільки Русинської матиці та Товариства української мови, літератури та культури, але нікого від Союзу Русинів і Українців Югославії. На наш протест міністрові Івану Седлаку та мр. П. Домонї, з його заступником Ніколою Чировичем було домовлено, що й Союз запропонує своїх членів до комісій Ради. Пропозиція в письмовій формі була передана 21. 12. 1998 року, але запропоновані члени Союзу так ніколи не були покликані ані на засідання комісій, ані Ради.

Співпраця з закордоном

На початку року було підписано План про культурну співпрацю між Союзом та Товариством „Україна-світ" з Києва. З об'єктивних причин не було багато здійснено з запланованого.

З 19-20 травня 2000 року голову Союзу було запрошено на Збори Української Всесвітньої Координаційної Ради, що проходили у Києві. Але через обов'язкі на факультеті та короткий час, вона не змогла брати участь у Зборах. Союз русинів і українців Хорватії запросив делегацію Союзу взяти участь у маніфестації „Петровський дзвін", що проходив 9,10 та 11. 06. 2000 року. Але через зайнятість членів ніхто з Союзу не був на маніфестації, а тільки було надіслано факс – вітання.

Союз було запрошено на урочистість „100--річчя українців Хорватії", що відбулася 15-17 вересня 2000 року в Славонському Броді. Делегація Союзу у складі: др. Марія Сакач, Микола Кіндір та о.Роман Мизь мала важливи зустрічі та розмови з господарями та іноземними гостями з України, Словаччини, Англії та Угорщини, й повернулася з найкращими враженнями.

19. 08. 2000 року на урочистостях з нагоди 110-річчя переселення українців до Боснії та 100--річчя від заснування греко-католицької парафії у Прняворі побувала делегація Союзу у складі: др. Марія Сакач, о. Роман Мизь, Федір Колесар та Сімеон Сакач.

12. 07. 2000 року на засіданні Керуючої Ради Світового Конгресу Українських Юристів, що проходило у Києві, брав участь її член та голова Секції юристів Союзу Сімеон Сакач.

З 9-10 листопада 2000 року як делегати Секції юристів Союзу Сімеон Сакач і Федір Колесар брали участь у П'ятих зборах СКУЮ, що проходили у Ірпіні поблизу Києва. На Зборах Сімеона Сакача обрано членом Керівної Ради з Югославії а Федора Колесара – головою Ревізійної комісії. Під час перебування у Києві вони мали розмови в Товаристви „Україна-світ" щодо Плану культурної співпраці на 2001 рік, а також зустріч з головою УВКР про дальшу співпрацю. При тій нагоді пана Федора Колесара прийняв міністр закордонних справ України пан Анатолій Зленко з приводу надання гуманітарної допомоги від України югославській діаспорі.

Союз плідно співпрацює з Посольством України у СР Югославії в Бєлграді, представники якого відвідують збори та заходи Союзу. Члені Союзу були запрошені на прийомі, організовані Посольством: 28. 04. 2000 року з приводу Пасхальних свят; 14. 07. 2000 року з приводу свята державного суверенітета України; 24. 08. 2000 року з приводу Дня незалежності України; 11. 12. 2000 року з приводу Дня збройних сил України та 8. 12. 2000 року заради домовленостей про співпрацю та відзначення значних подій.

Решта заходів

3 жовтня 2000 року директор РТВ Новий Сад заборонив транслювання програм всіх редакцій ТВ Новий Сад. Союз направив протест міністрові інформування в уряді Республіки Сербії та міністрові без портфеля Івану Седлаку, а також Покраїнським секретарям по інформуванню та по здійсненню прав національних меншин, управління та регламенти з вимогою негайно анулювати заборону та дозволити дальшу роботу русинської редакції ТВ Новий Сад. Завдяки відомим подіям 5 жовтня 2000 року редакції ТВ Новий Сад продовжили роботу.

14. 10. 2000 року Союз виступив з пропозіцією ТВ Новий Сад ввести в програму передачі українською мовою, що й було ухвалено.

26. 10. 2000 року Союз повторно як і минулого року запропонував КОС Сербії відзначити Вуковою нагородою найвідомішого нашого письменника Михайла Ковача. На жаль ані цьогорічна пропозиція не ухвалена.

В газеті „Кулська комуна" від 14. 12. 2000 року Союз звинувачено: „в можливому адміністративному переведенні русинів до українців". Союз написав вимогу Општині Кула прийняти заходи проти відповідальних осіб та, щоб в подальшому ця газета не служила трибуною для наклепів проти Союзу, у противному Союз буде змушений порушити судову справу згідно із Законом про явне інформування.

22. 12. 2000 року Союзне міністерство національних та етнічних об'єднань в Бєлграді вислало факсом анкету з даними про організації та національності. 28. 12. 2000 року ми відповіли факсом на 11 пунктів анкети.

30. 11. 2000 року Союз надіслав листа пані Ніни Карпачевої, відповідальної за права людини в Парламенті України (ОМБУДСМАН), з приводу перепису населення України 2001 року та становища русинів.

Від Покраїнського секретаря по здійсненню прав національних меншин, управ- ління та регламенти Союз просив 17.000 динарів для скликання та проведення засідання Головної Ради Союзу та друкування четвертого номеру „Голосу Союзу". Відразу наступного дня на рахунок Союзу було оплачено 5.000 динарів.

Не здійснено за минулорічним планом

Встановлення меморіальної дошки владикові Діонізію Няраді в Руському Керестурі.

Не була ані фінансована, ані проведена літня школа для русинських дітей.

Не був проведений меморіал „Братів Тимко" у Вербасі.

Не були виділені кошти на друкування книжок Михайла Ковача, Онуфрія Тимка та Історії українців в Югославії.

Секретар
Сімеон Сакач

ПРИЛОГИ НАШИХ СОТРУДНЇКОХ

ВНЕСКИ НАШИХ СПІВРОБІТНИКІВ

Роман Мизь

ВАЖКО У ДІАСПОРІ МАТИ ДОБРУ ПРЕСУ

Інформованість одна з важливіших ділянок діаспори. За різницю від матірних країн, у діаспорі інформованість потрапляє на специфічні труднощі: малий тираж, сповільнена динаміка випуску, мовна бар'єра, обмеженість співпраці і найважливіше – орієнтація на дві країни – проживання і матірної. Засоби масової інформації діаспори реєструють й інформують про своє життя, але й про події у материку. Вони є трансмісією і сполученням діаспори з країною походження, бо діаспора зацікавлена подіями у материку. Цей інформативний зв'язок зберігає ідентичність діаспори, витворює почуття органічної тотожності, не згадуючи вже саму інформованість. Інформативний зв'язок у такому випадку й емотивний стимул.

Для людей у діаспорі, які зокрема зацікавлені поодинокими ділянками – наукою, культурою, літературою та іншим, інформованість про події у країні походження має окреме значення. Не можна успішно розгортати діяльність у діаспорі на даній площині, а не знати що діється в рамках цієї ділянки у матірній країні.

Одним із видань, яке могло б бути взірцем такого не тільки двонапрямного, але і більшенапрямного інформування, а навіть і більше від самого інформування, є місячний журнал „Український журнал", якого видають у Празі (Чеська Республіка).

Цей огляд написаний на підставі кількох випусків журналу з 2005 та перших двох з 2006 року, що зовсім старчить ознайомитись з ним.

„Український журнал" інформує і дає коментарі на події в житті українців не тільки у Чехії, звідки, властиво, і найменше вісток (може мають окреме видання для цього), не тільки з України, але й з інших країн де живе українська діаспора. Серед дописувачів і такі ймена як академік Микола Мушинка з Пряшева, Петро Мідянка з Широкого Лугу, Марія Чміль з Києва, Дмитро Горазд з Львова, Давід Свобода з Праги, Віктор Чернишук з Вільнюса, Олександр Гаврош у Ужгороду, Віталій Портников з Москви, Ростислав

Крамар з Варшави, Олег Коцарев з Харкова, Наталя Підкович з Запоріжжя, Микола Чабан з Дніпропетровська та багато інших.

Широкий діапазон тем, про яких в „Українському журналі" згадані і незгадані автори пишуть. Крім політики і бізнесу тут, наприклад, інформація про українські медіа в Словаччині та про т. зв. русинське питання, про образи України в польських засобах масової інформації, про літературну творчість в Україні, про культурно-мистецьку спадшину, про цікаві історичні події, про етно-рок і взагалі про музику, про театр, про балет, про дерев'яні церкви, про археологічні відкриття, про туризм, про пташинний грип, про корупцію і хабарництво, про українську еміграцію в Канаді, про український фільм, окремо фільм „Парох Майденека", що для нас дуже цікаве, бо герой фільму отець Омелян Ковч, колись парох у Козарці в Боснії, а зараз блажений Церкви.

І ще щось корисного знайдемо в цьому журналі. То огляди і рецензії книжок виданих в Україні або в якійсь іншій країні. Так, наприклад, у Польщі вийшли книги „Wiosna Ukrainy" (Весна України) про помаранчеву революцію та Богуміли Бердиховської „Jerzy Giedroyc – emigracja ukraińska, Listy 1950-1982" (Єжи Ґедройц – еміграція українська, Листи 1950-1982). Ця сама авторка видала і книгу „Простір Слободи: Україна на шпальтах паризької Культури" („Культура" - польський еміграційний журнал в Парижі, який коректно ставився до української проблематики). В Польщі вийшла і книга Ізи Хруслінської та Піотра Тими під назвою „Wiele twarzy Ukrajiny" (Багато облич України). У Празі вийшла книга Івана Попа „Подкарпатска Рус". Книжка відкрито на антиукраїнскьких позиціях, нехтує найосновніші історичні факти і тому зазнала гострої критики Миколи Мушинки. З місцями видання Нью-Йорк-Прага, 2005 року вийшла книга Оксани Пеленської – „Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині". Ще дві книги, які мають відношення до українців і України, 2005 року вийшли в Польщі То „Służby bezpeczenstwa Polski i Czechoslowacji wobec Ukraincow (1945-1989)" (Служби безпеки Польщі та Чехословаччини проти українців /1945-1989/) та – Івона Москалик-Тимо: „Співаник. Пісні українців Польщі". Під кінець згадати б і книгу Любомира Госейка, що вийшла в Києві 2005 року. То – „Історія українського кінематографа".

Про такий журнал як „Український журнал" може мріяти кожна українська діаспора, а не повстидалабся ним ні Україна. Хто має можливість, хай собі його замовить. Не пожаліє!

Яким Грубеня

Фестивал „МАКОВИЦКА СТРУНА" 2ОО5

У Бардейове, варошу у Карпатох, Словацка, место котре постої уж виками и єдно є зоз благох, котре сце зачувац УНЕСКО, 3. 12. 2ОО5 року у орґанизациї Союзу Руснацох – Українцох Словацкей Републики, отримани 33. фестивал народних писньох „Маковицка струна" концерт побиднїкох реґионалних змаганьох. Фестивал официално почал пияток, кед делеґация, составена од представнїкох орґанизаторох и учашнїкох и госцох фестивалу, була прията у святочней сали городоначальнїка Бардейова, дзе ше шицки члени делеґациї уписали до Хронїки варошу. Спомнуту делеґацию предводзел Иван Лаба, председатель Союзу Руснацох – Українцох Словацкей, а у делеґациї був и Йоаким Грубеня, представитель Союзу Руснацох и Українцох Сербиї и Чарней Гори.

Фестивал отримани у Палати спортох „Мир" дзе виведзени 44 писнї котри одшпивали понад 7О шпиваче змагателє. Шпивачох провадзел оркестер фолклорного ансамбла „Шаришан" зоз Пряшова. Зоз оркестром руководзели Андрий Кандрач, Любомир Шимчик и Винсент Федор, котри виступали и 2ОО3. року на нашей „Ружовей заградки". Шпивало ше о родней жеми и родичох, огваряцки и любовни писнї котри були подзелєни на три сеґменти. Шпиванки украшовали танци танєчней пари опрез бини. Виступели и госци зоз иножемства, а окремни емоциї и аплаузи виволали писнї „Лемковина" хтору одшпивала Юлия Дошна зоз Польскей и писня „Верховино мати моя" хтору одшпивал Петро Матї, народни уметнїк України. На концу фестивала преглашени побиднїки и уручени награди, а публики ше найвецей пачела писня „Гнївам ше на мнє дзивки" хтору одшпивала Марияна Железна зоз Хмельовей, як цо и писня „На долїни" хтору одшпивал трио Маґурових, оцец и його дзивки зоз Гуменого.

Медзи вецей як 2ООО патрачами були и Петро Худик, председатель парламента Пряшовского самоуправного краю, Мария Арваї, директор култури истого краю як цо и Михал Бартко городоначальнїк Свиднїка и домашнї городоначальнїк др Борис Ганущак, вецей посланїки парламента Словацкей, Инна Огнївец, ґенерални конзул України у Словацкей, як и председатель Обєднаня Лемкох Польскей, и Союзу Руснацох и Українцох СЧГ. З тей нагоди делегация Союзу Руснацох и Українцох СЧГ, мала заєднїцке стретнуце зоз Штефаном Гладиком и Иваном Лабом як и другима чолнима представителями Обєднаня Лемкох у Польскей и Союзом Руснацох – Українцох Словацкей Републики, а догваряло ше о реализациї заєднїцких планох у рамикох СФУЛО. З тей нагоди, под час нащиви Републики Словацкей предлужени и контакти з инґ. Миколом Бобульским, директором „ Агрокарпати" як цо и зоз руководзацима людзми телевизиї, архиву, музейох и купельох у Бардейове.

Богдан Вислављски

ВШЕ АКТИВНЄЙШЕ МЕДЗИНАРОДНЕ СОТРУДНЇЦТВО

З нагоди 90-рочнїци велькей битки у Першей шветовей войни, котра ше збула при Горлицох у Польскей, на святочносц поволана и делегация Союзу Русинох и Українцох Сербиї и Чарней Гори. Преслава отримана од 28. 04 до 4. 05 2005. р. У делеґациї були Йоаким Грубеня, Богдан Васлављски и предсидатель општини Сримски Карловци Миленко Филипович. Делеґацию приял предсидатель Горлицкого округу Витолд Кохан и городоначальнїк Горлицох.

Делеґация мала стретнуце з представителями Обєднаня Лемкох на чолє зоз предсидательом Штефаном Гладиком.

Нащивени места дзе ше одвивали битки, дзе поховани вояки обидвох бокох а медзи нїма и велї з нашого краю. Медзи погинутима ше находза велї войводянски презвиска, як цо и презвиска наших Русинох.

На поволанку предсидателя општини Сримски Карловци Миленка Филиповича, а под час „Карловацкей оберачки грозна", як госци були присутни и предсидатель Горлицкого округу у Польскей пан Витолд Кохан. Вон зоз собу приведол панї Наталию Гладик, младу малярку з Обєднаня Лемкох Польскей, котрей була орґанизована вистава у Сримских Карловцох под назву „Лемковски Єрусалим".

Богдан Вислављски

ФЕСТИВАЛ „ЛЕМКОВСКА ВАТРА"

Традицийни 23. фестивал Русинох – Українцох / Лемкох у Польскей „Лемковска ватра" отримани и того року у Ждинї од 22. по 24. юлий 2005. го року. На фестивалу виступели ґрупи зоз Польскей, Україны, Словацкей, Австриї и Сербиї и Чарней Гори. Зоз Сербиї и Чарней Гори представнїки були и виступели КПД „Карпати" зоз Вербасу и КУД „ Бранково коло" зоз Сримских Карловцох и то на „Ґала концерту" и „Родней бешеди". КПД „Карпати" виступели зоз соло шпиваками и зоз народну орхестру под руководительством Миколи Чизмара – Колета. Пронек Филип одшпивал писнї „Там за лїсом" и „Чорна хмара", Молнар Марияна писнї „Там под лєсом" и „Кед би чарни очка" а Мали Гелена одшпивала писнї „А я така чарна" и „Чорна хмара" а Колошняї Ярмила писнї „Ей млїнару" и „За Дунайом".

КУД „Бранково коло" виведло „Влашки танци", „Сербски танци з Косова" „Сербски танци з Банату" и „Танци з околини Лесковца". Ґрупу порихтал и танци поставел хореоґраф Душан Милосављєвич, а „Сербски танци з Косова" хореоґраф Славко Квасневски. Орхестру порихтал Звонко Тадич. Публика сердечно привитала наступ зоз Сербиї и Чарней Гори.

На програми було присутно коло 15000 патрачох а були присутни и велї представителє найвисших польских и українских державних орґанох, дипоматского кору и церковних велькодостойнїкох.

Внєдзелю 24. юлия отримани Служби Божи у грекокатолїцкей каплїчки и у православней церкви у Ждинї. Вербащанє нащивели першу, а Карловчанє другу Службу котри отримани у истим чаше. Нашо ґрупи прицагли окремну увагу бо були пооблєкани у народним облєчиве.

Богдан Вислављски

КУД „ПЕТРО КУЗМЯК" З НОВОГО ОРАХОВА НАЩИВЕЛ ЗАКАРПАТСКУ ОБЛАСЦ УКРАЇНИ

На поволанку городоначальнїка Перечина пана Ивана Погориляка а у сотрудничтве зоз паном Богданом Вислављским, на фестивалє „Ужанска ватра збера товаришох" участвовали члени КУД „Петро Кузмяк" з Нового Орахова. Фестивал отримани 20. авґуста у Перечину. У програми участвовали фолклорни колектив з городу Волинь, женски трио з валалу Туря Ремета, Перечински фолклорни ансамбл „Нївроку", дзецински колектив перечинскей ґимназиї як и госци зоз Нового Орахова. Присутни були и делеґациї зоз Снїни у Словацкей, з валалу Турки у Львовскей обласци и з Велького Березного.

Женска шпивацка ґрупа КУД „Петро Кузмяк" виведла даскельо писнї. Владо и Славка Маґочово шпивали у дуету, як и Емейди Славица и Владо Маґоч, а представел ше и трио Славка Маґоч, Славица Емейди и Владо Маґоч. Орхестру Дружтва пририхтал за госцованє Золтан Дудаш а шпивачох Борис Маґоч. На концу фестивала городоначальнїк Перечина запалєл огень, символ фестивала. Догварене и медзисобне сотрудничтво помедзи Перечином и Новим Ораховом. Госци нащивели и место Червеньово, одкаль походзи и єдна часц наших предкох. Од домашнїх зме дознали жє ше жителє Червеньова селєли нє лєм до Бачкей алє и до Босни. Пре етнїчни зраженя виселєнци до Босни ше врацели назад, ту вибудовали нови хижи а улїца дзе ше находза вола ше Босанска улїца.

Внєдзелю Ораховчанє були на Служби Божей у перечинскей грекокатолїцкей церкви дзе пооблєкани до бачванского нашого народного облєчива, окреме були привитани од пароха дзе и после служби зоз домашнїма у самей церковней порти предлужене медзисобне упознаванє и друженє.

Владимри Кочиш

II МЕДЗИНАРОДНИ ФЕСТИВАЛ УКРАЇНСКОГО ГУМОРУ „КАРПАТСКИ СЛОВОБЛУД”

По другираз у Ужгородзе у карчми „Деца у нотаря” власнїка Павла Чучки отримани медзинародни фестивал українского гумору. Окрем з України госци були на фестивалу зоз Румунії, Польскей, Словацкей и Сербії. На поволанку котру достал СРУ СЧГ одволали ше и нашо представителє. Фестивал отримани 9 – 10. юния а на фестивалу були Боґдан Вислављски, Микола М. Цап, Йовґен Мудри и Владимир Кочиш. Перши дзень на фестивалу наступел Владимир Кочиш котри у костиме панонского морнара през пантомиму представел „Йоґурт – Помаранчецову революцию” як цо и виривки зоз записох Володимира Гнатюка о бачванско сримских Руснацох. Другого дня пан Богдан Вислављски, наступел зоз презентацию афоризмох зоз Сербії у вибору и за тоту нагоду авторизовал Владимир Кочиш. Виступи на обидвох дньох фестивала були добре прияти од вельочисленей публики.

Професор Микола М. Цап през рижни вияви и интервию приповедал о литературним часопису „Шветлосц” и о медзинародним сотруднїцтве у обласци литератури. Пан Йовґен Мудри спред КУД „Тарас Шевченко” з Дюрдьова представял роботу истого дружтва, як цо и ванаходзенє можлївосцох о сотруднїцтве зоз українскима подобнима дружтвами.

Боґдан Вислављски

СТРЕТНУЦЕ З НАШУ ПРАОЦОВЩИНУ

З нагоди ювилею, 15-рочнїци од снованя, Союз Руснацох и Українцох Сербії и Чарней Гори орґанизовал екскурзию до Закарпатскей обласци України. До краю з хторого ше до Бачкей и Сриму преселєла єдна часц наших предкох, приявели ше 34 особи, а на драгу ше рушело 4. авґуста, а база екскурзиї була у Ужгородзе у готелу „Закарпатє”. Першого дня нащивене Мукачово, дзе обидзени Мукачовски замок и манастир, а потим и сам город. Истого дня нащивени и Середнянски замок, а потим и санаториюм Ченадиєво.

Другого дня нащивени Хуст и грекокатолїцка церква, и нова церква котра ше мала пошвециц, як и почесна табла Авґустина Волошина у центру Хуста. У чаше Гортийовей аґресиї вон емиґровал до Югославиї и єден час пребувал у Шидзе. Нащивене и место дзе на початку Другей шветовей войни жил наш владика др Дионизий Няради. Нєдалєко од Хуста ше находзи и валал Стебліївка, одкадз походза фамелиї Сабадошових, Оросових и Лукачових, та ше нащивел и тот живописни валал.

Трецого дня учашнїки екскурзиї були госци о. Мирослава Жироша, хтори походзи зоз Нового Саду а тераз є парох у валалє при Ужгородзе. Як домашнї своїх госцох одведол до Червеньова, у Мукачовскей обласци, места одкаль тиж походза нашо предки. Там ше стретли зоз фамилиями Тимкових, Микитових, Кирдових, Молнарових и др. Вечарами, дружењ ше звичайно зоз добру музику и закарпатску писню оркестра „Гудацка торба” предлужовало у карчми „Деца у новтаруша” власнїка Павла Чучки младшого. Екскурзия з боку учашнїкох оценєна як успишна та ше подобна будзе плановац и у тим року.

Владимир Кочош

ЗАТРИМАНА ПРОГРАМСКА АКТИВНОСЦ СЕКЦИЇ

Новосадска секция Союзу и у прешлим 2ОО5. року з велькей часци витворела плановану активносц на полю култури и образованя. Вовторково стретнуца у просторийох РКПД-а почали 1. февруара зоз тамбурову орхестру Нестора Пушкаша зоз Дюрдьова. Нестор Пушкаш отримал цаловечарши концерт зоз свою орхестру дзе ище раз потвердзел високи уровень у интерпретованю и очуваню наших старих писньох, як цо и прави способ граня и вешелєня у карчмох.

15. фебруара, КПД „КАРПАТИ” зоз Вербасу були госци секциї з нагоди означованя 15-рочнїци Дружтва. У цаловечаршей програми наступели ґлумци, дзецинска рецитаторска ґрупа, оркестра Дружтва, дуети и соло шпиваче и шпивачки. Председатель Дружтва Владимир Папуґа представел прейдзени период од снованя истого та по нєшка. Зоз богатим репертоаром руских и українских писньох вешелє предлужене и после законченей програми.

29. марца отримана здравствена трибина на тему: рак дойки. О вчасним одкриваню хороти як цо и самим лїченю и оперованю приповедали примариюс др Мирослав Михаль-хирурґ-онколоґ и др Микола Новта.

29. новембра отримана промоция кнїжки любовних писньох писателя Владимира Кочиша „Ранша споведз”. О кнїжки приповедали главни и одвичателни редактор видавательней дїялносци „Руского слова” Микола Шанта, потим Ирина Гарди Ковачевич, Мирон Канюх, Михайло Биндас котри читал и вибор писньох, Владимир Кочиш и други.

13. децембра госц трибини був Иван Давосир, познати державни спортиста, котри приповедал на тему: Бициґла, здравє и спорт. Иван визначел значносц хаснованя бициґли, през здрави способ живота, приповедал о своїх спортских досцигнуцох як цо и о самим бизнису, предаваню бициґлох дзе през свойо предавальнї и пласира вельо розлични бициґли виробени зоз сучасних материялох и нових дизайнох.

Члени новосадскей секциї з велькей часци вжали учасц у пририхтованю святочней академиї и програми з нагоди означованя 15-рочнїци СРиУ СЧГ отриманей у юнию мешацу, потим були госци през рижни делеґациї у Вербаше, Инджиї, Миклошевцох, Петровцох и индзей.

Програми през цали рок провадзели понад 3ОО нащивителє. У сотруднїцтве зоз РКПД програми орґанизовал и водзел Владимир Кочиш.

Владимир Кочиш

ИЩЕ ЄДНА НОВА СЕКЦИЯ

У ювилейним року до членства Союзу прияти и нови члени зоз велїх наших местох дзе жию Руснаци и Українци. Так понад трицец особи подписали приступнїци и постали ровноправни члени тей нашей орґанизациї. Понад дзешец особи як Руснаци так и Українци зоз Беоґраду вошли до членства и виполнєли условиє за формованє секциї. Секция формована у маю мешацу нєпоштредно пред означованьом 15-рочнїци СРУ СЧГ у Новим Садзе. За председателя секциї вибрани Янко Тиркайла а за секретара Вирка Петрович. Секция ше будзе намагац у орґанизованю рижних програмских активносцох, як сама так и зоз беоґрадским дружтвом „Беодур” як цо и зоз Сербско – українским дружтвом. Секция през рижни способи треба же би поступнє зазберовала коло себе и ище єдно вельке число Руснацох и Українцох цо жию у Беоґрадзе, як цо и жительох України котри ту на дочасовей роботи. Тиж так Секция поможе у представяню як поєдинцох так и цалих наших културно-просвитних дружтвох зоз Бачкей и Сриму. Вшелїяк же за таки активносци потребни и одредзени пририхтующи час, як цо и адекватни просториї за рижни виступи. Сама секция ма можлївосц нєпоштредно сотрудзовац и през рижни културни програми котри предклада и орґанизує и сама Українска амбасада у Беоґрадзе, як цо и у заєднїцтве зоз другима подобнима културнима орґанизациями на подручу того нашого найвекшого городу у Сербиї и Чарней Гори.

НОВИ КНЇЖКИ
НОВІ КНИЖКИ

Штефан Гудак

ОЛЕГ БЕЛЕЙ: „ЧУЄШ, БРАТЕ МІЙ!”

(Видава: Союз Руснацох и Українцох Сербиї и Чаней Гори, Нови Сад, 2005)

Таки, лєбо таки даяки приручнїк українского язика зоз основами ґраматики и правопису требал буц написани и обявени вельо, вельо скорей. Зоз тоту констатацию нє сцем анї з єдним словом знєважиц значенє подняца Союзу Русинох и Українцох, котри вжал на себе реализацию того проєкта и роботу автора Олега Белея.

Гоч ми нєшка ту на Балканє нє богзна як тримаме до того же хто нам брат, а хто сват и блїзша и дальша родзина, алє у нас панує правило же хто баржей сциска, тот векши авторитет, а цо Олег Белей зна, заш лєм вон свой приручнїк наволал „Чуєш, брате мой”, цо указує же вон з нами нє дзелї нашо блуканя и нашо дилеми. Вон зна хто ми, и дзе нам место.

У уводним слове Приручнїка дате толкованє же яке нєшка значенє ма українски язик и хто ше шицко з нїм у прешлосци служел. Од шицкого наведзеного мнє найблїзша и од шицких привишкох очисцена констатация же українски язик нєшка официйни язик єдней европскей держави котра ма прейґ пейдзешат милиони жительох котри нам браца.

Кажди приручнїк, пораднїк, лєбо учебнїк, муши мац цильну ґрупу. Любомир Белей, у вязи з тим написал у вступним слове: „... приручнїк українского язика наменєни як студентом-русинистом и студентом-українистом, так и шицким заинтересованим за виучованє українского литературного язика самостойно.”

Тото толкованє би було нєподполне кед би у уводним слове нє шлїдзели слова: „Щиро ше наздаваме же тот Приручнїк допринєше цеснєйшим контактом України зоз єй найдавнєйшу дияспору, же будзе перша ластовка у тей потребней ствари розширйованя нє лєм українского литературного язика медзи Русинами Бачкей и Сриму, алє же понукнє и на пропаґованє руского язика на України.”

Тота друга констатация висловює припознанє рускому народу, котри ше нашол на подручу Балкана, преживюючи вецей селєня зоз простора стреднєй Европи на терашнє свойо пребивалїще, дзе нє шедзел зоз зложенима руками, алє ше дал до роботи як на злєпшаню свойого материялнога стану, так и на розвиваню своєй духовней култури. И попри шицких насилствох, яки на драги сивер-юг спознал, вихасновал кажди вигодни витрик же би зачувал свой дух и свою културу. Руску бешеду, з яку комуниковал, розвил до язика контролованей и унапрямованей линґвистичней системи — комуникативного язика єдного народу, язика преси, радия, телевизиї, литератури... То могол зробиц лєм народ, котри мал у себе глїбоко у подсвидомосци самоспознанє о своєй припадносци, и о потреби зачувац свою самобутносц за часи кед вона година присц до полного вираженя. Руска бешеда, зоз котрей витворени руски язик, нє престала еґзистовац и розвивац ше и у найчежших условийох, а праве тот факт доказ и о животносци и плодотворносци українского язика.

Олег Белей мал вельки проблем до 25 лекцийох збиц литературни українски язик, його ґраматику и правопис. Очиглядне же слово о позарядовому фаховцови, котри добре позна и литературни українски язик, а тиж так и литературни и бешедни руски язик. Вон виберал українску лексику же би з нєй оформел односну лекцию на способ же вона вецей як 50% идентична рускей лексики.

Добре же на самим початку обробена ортоепия — правилне висловйованє словох и ортоепоґрафия — правилне писанє и висловйованє словох, а тиж так и акцентолоґия — наглашки.

Думам же ше Олегови Белейови поспишело у 25 лекцийох понукнуц добру основу за початок роботи на усовершованю українского бешедного язика людзох котри ю нє знаю лєбо нєдостаточно знаю. Тот приручнїк могол би представяц програмну основу за єден мешачнуи курс українского язика, по два годзини дньово, трираз до тижня − вкупно 25 годзини, котри би допомогнул роботи на усовершованю українского язика гевтим особом котрим є нєобходни як и гевтим котри то жадаю.

ПОВІДОМЛЕНЯ ПРО КНИЖКУ

ОЛЕГ БЕЛЕЙ:
ЧУЄШ БРАТЕ МІЙ

Нам дуже приємно повідомити Вас, що в січні 2006 року, після багаторічної підготовки забезпечивши фінансові засоби Союзом русинів і українців Сербії й Чорногорії уможливлено друкування Посібника по вивченню сучасної української літературної мови автора Олега Белея „Чуєш, брате мій”!

Посібник української мови призначений як для студентів з русинською і українською мовами навчання, а також всім зацікавленим вивчати українську мову самостійно. В 25 лекціях структура і зміст Посібника прилагоджені до його практичної спрямованості. Сам автор поставив собі за мету навчити студентів вільно читати, розуміти українські літературні тексти, а також оволодіти усною українською вимовою й писати на українській літературній мові. Окремо Посібник написаний так, що кожному особисто надає можливість самостійно навчитись користувати українську говірку.

Маючи на увазі дотеперішній досвід користування української говірки і необхідність її вдосконалення й практичне використання студентами, які мову вивчають тут у нас, і решта молоді, які їдуть на студії в Україну, відтак використання її при вивченні на літніх школах і семінарах, на таборуваннях молоді й для всіх тих, хто теж можуть практично нею користуватись в своїй приватній підприємницькій дїяльності, а також всіх, хто через мистецтво, музику, пісню, театр і літературу потребують правильне користування говірки українського народу.

Посібник в своїй більшій частині, де була необхідність, перекладено на русинську говірку, зроблено й невелкий словник на приблизно 400 слів, що уможливлює всім, хто бажає навчитись практично використовувати русинську говірку при вивченні української. Таким чином й самі українці, як і русини в Україні, вперше мають можливість практично вивчити і русинську бачванcько-сремську мову. Посібник в такий спосіб наближує всіх нас до спільної розумової комунікації і таким чоном зближує через вивчену говірку нашу потребу за єднанням. В Посібнику використані приклади з літератури наших приятелів, визначних українських письменників як то Шевченка, Довженка тощо, а також українські пісні, казки, уривки з драматичних творів й сам Гімн України. Відтак через різні приклади з визначенням русинських місцевостей як то Руський Керестур, Коцур тощо. В Посібнику наголошена значність і практичність у вивченні мови як у нас, так і в Україні.

Частина тиражу надрукованого Посібника передбачена для вивчення русинської мови в Україні на Закарпатті, а також для використання і вивчення української мови в Хорватії, де живуть русини та українці, й для наших просвітних установ та в самому Белграді, де вивчається українська мова, відтак й усім нашим організаціям, товариствам, окремим особам. Посібник можна придбати по вигідній ціні 250 динарів (в Хорватії 25 кун) згідно Ваших потреб та практичних користаннях,а також може бути цінним дарунком своїм найближчим друзям, дітям і тим, хто живе в закордонні, буде корисним і як окрема несподіванка в уможливленні якнайкращого та практичного способу комунікації у всіх сферах наших спільних інтересів для збереження нашої ідентичності, а також ідентичності в нашому оточенні.

Голова Союзу **Сімеон Сакач**

Новий Сад 10.02.2006 року

Адреса, на яку можна замовити Посібник:

ЯНКО КИШ, 21000 Новий Сад,
вул. Ченейська 19. Тел. 416-537

IN MEMORIAM

МУЧЕНИК ЗА ВІРУ І РОДОЛЮБ МАР'ЯН ПОТАШ (1918-2006)

Батько – русин, мати – словачка, а він – українець. Такою була національна генеалогія найвизначнішого українського священика Пряшівщини другої половини 20-го і початку 21-го століття д-р о. Мар'яна Поташа, ЧСВВ – соратника і безпосереднього продовжувача справи блаженних єпископів Петра Павла Ґойдича (1888-1960) і Василя Гопка (1904-1976).

Мар'ян Поташ народився у Пряшеві 2 березня 1918 р. в ремісничій родині. Розмовною мовою в сім'ї була східнословацька шариська говірка.

В 1927 р. М. Поташ поступив до Руської греко-католицької горожанської школи в Пряшеві.

Після закінчення горожанської школи він вирішив стати військовим музикантом і навіть був прийнятий у військову музичну академію в м. Брно, однак замість Брно він у 1932 р. поїхав у Мукачівський монастир на Чернечій горі. Після шістьох місяців кандидатури він постригся в монахи, прийнявши ім'я Мар'ян, а після року поступив на гімназіальні студії при монастирі („схоласикат"), які закінчив 1937 р. і поступив у Руську греко-католицьку духовну семінарію в Ужгороді. Після Віденського арбітражу в листопаді 1938 р. він змушений був разом з іншими своїми земляками повернутися в Словаччину. Оскільки в той час у Словаччині василіянських монастирів не було, єпископ П. Ґойдич примістив їх в Монастирі оо. Редемитористів у Михалівцях, а після півроку дав у їхнє розпорядження опущену парохію в Меджилабірцях, призначивши ігуменом новозасновано-го монастиря о. Севастіяна Сабола.

Мар'яна Поташа було направлено продовжувати навчання теології у богословській семінарії в Оломоуці, однак і там він довго не затримався, бо після окупації Чехії німецькими військами і скасування чеських високих шкіл, він змушений був повернутися назад у Словаччину. В монастирі Василіянів у Меджилабірцях його освітою зайнялися отці Сабол, Гучко, Кретт, Сучка та інші. Під їх керівництвом він заочно склав іспити у Пряшівській богословській семінарії. 30 січня 1943 року єпископ Павло у Меджилабірцях висвятив його в священики.

Після короткої душпастирської діяльності в с. Ториски єпископ П. Ґойдич покликав його до Пряшева і призначив на пост капеляна, катехета та вихователя (префекта) інтернату Пряшівської учительської семінарії, який після визволення Пряшева Радянською армією було перетворено у військовий лазарет. В лазареті лікувалися, в основному, солдати Першого армійського корпусу генерала Людвіка Свободи, головним чином, із Закарпатської України та Пряшівщини. М. Поташ, за дорученням владики П. Ґойдича вступив у Корпус і став його військовим капеляном, опікуном ранених червоноармійців.

Коли військовий лазарет із Пряшева було переміщено в м. Ліптовський св. Мікулаш, о. Мар'ян залишився в Пряшеві і як вихователь, пізніше директор гуртожитку Учительської семінарії, відновлював навчання в школі, перерване військовими подіями. В 1947-50 роках став директором новозасно-ваної Центральної Харити для грекокатоликів Чехословаччини. Одночасно він організував у Пряшеві монаше життя; був правою рукою єпископа П. Ґойдича і неофіційно вів його канцелярію.

Активність о. Мар'яна після Другої світової війни була гідна подиву. Він зразково вів адміністративні справи єпархії (державне і церковне право він і без диплома знав досконало), їздив з єпископом на візитації, разом із священиком Лявинцем редагував єпархіальний часопис „Благовісник" і його додаток для молоді „Заря", спричинився до завершення побудови Василіянського монастиря в Пряшеві тощо. Надзвичайно активною була його співпраця з молоддю, яка горнулася до нього. Єпископ вже в 1945 році дав під монастир василіанів діецезний дім по вул. Духновича, в якому о. Мар'ян заснував тзв. „дитячу парохію" з дуже гарною каплицею. Її відвідували учні пряшівських шкіл, зокрема Руської гімназії.

Після ув'язнення Львівського архієпископа Йосифа Сліпого, брутального вбивства Ужгородського єпископа Федора Ремжі та ліквідації Греко-католицької церкви в Україні 1946-47 роках, єпископ П. Ґойдич очікував подібних репресій і у Пряшівській єпархії. Тому в 1947 році висвятив свого заступника Василя Гопка на помічного єпископа, а о. Мар'яна іменував секретарем єпархії. З того часу співпраця о. М. Поташа з Преосвященним Владикою стала ще більш інтенсивною.

Та більш інтенсивною стала й увага органів комуністичної державної безпеки (StB) до особи М. Поташа, які 6 липня 1948 р. зробили ґрунтовний обшук в його монастирській келії. Хоч нічого не знайшли, тут же арештували його, обвинувативши у співпраці з бандерівцями. З Пряшева відвезли його до Праги – до найсуворішої тюрми „На Панкраці", де протягом трьох місяців допитували його. Не добившись жодних позитивних результатів, знов відправили його до пряшівської тюрми, де інтенсивні допити продовжувались дальших три місяців, а після півроку випустили на волю як невинного.

Органи безпеки, ніби за порадою радянського амбасадора Зоріна розробили план ліквідації Монастиря отців Василіанів, який полягав у тому, що на горіщі монастиря буде намонтовано

радіопередатчик, що його ті ж органи „виявлять" і обвинуватять монахів у шпіонажу в користь Ватикану та інших західних країн. На щастя, один із працівників безпеки (і там були „свої" люди) під суворим секретом виявив о. Поташу цей ганебний план і він закінчився фіаском. Незважаючи на це, чотирнадцять монахів на чолі з о. Маріяном та шість монашок арештували і знов піддали 6-місячному слідству. Слідство і на цей раз не дало жодних результатів і всіх затриманих було звільнено з-під арешту. Оскільки і чоловічий і жіночий монастирі між часом були скасовані, а монастирські будинки „націоналізовані", звільнених з-під арешту монахів і монашок було відвезено „на перевиховання" у „виправно-виховний" табір Новаки: чоловіків – між кримінальних злочинців, жінок – між проституток.

Втретє о. М. Поташа було арештовано вже після ліквідації Греко-католицької церкви в 1950 році, разом з понад сотнею греко-католицьких священиків, які відмовилися прийняти православ'я. На цей раз Крайовий суд в Братиславі засудив його на десять років тюрми, втрату маєтку і десять тисяч крон штрафу ніби то за „змову проти республіки", „шпіонаж на користь Ватикану" та „участь в бандерівщині".

Після відбуття половини строку покарання о. М. Поташа в 1954 р. умовно звільнили з тюрми, однак суворо заборонили повертатися до рідних у Словаччину. Та й під цим „пильним оком" йому вдалося створити 34-членну групу дорослих дівчат і хлопців, які під його керівництвом вступили в таємне монаше братство і сестерство. Отець Мар'ян вів з ними таємні вправи і навчання, готуючи їх до таємного пострижения. Організацію в 1958 році розкрили, а її керівника засудили (вже вчетверте) на чотири роки, долучивши до них ще чотири „умовні" роки – разом на вісім років тюрми. Оскільки і за гратами він продовжував вести „релігійну пропаганду", його переселяли в різні в'язниці, не даючи довго побути на одному місці. Зверху була вказівка ізолювати його від інших політичних в'язнів, внаслідок якої він три з половиною року провів у камері-одиночці. Та оскільки в 50-60 роках тюрми були переповнені політичними в'язнями, цю вказівку важко було дотримати.

Сьогодні мало хто знає, що о. Мар'ян Поташ був ініціатором відновлення Греко-католицької церкви в Чехо-Словаччини навесні 1968 року. В цій справі він їздив до найвищого представника комуністичної влади у колишній Чехословаччини Ґустава Гусака (з яким у 50-их роках два і пів місяця сидів у спільній камері Леопольдовської в'язниці) і добився від нього постанови уряду ч. 71, якою Греко-католицьку церкву у Чехословаччині було відновлено.

На леопольдовському в'язничному цвинтарі о. Мар'ян розшукав безіменну могилу єпископа Петра Павла Ґойдича (який у тюрмі віддав душу Богові в день своїх уродин 17 липня 1960 р.), на хвилях „Празької весни" добився дозволу на ексгумацію його тлінних останків, які 29 жовтня 1968 року перевіз у Кафедральний храм св. Івана Хрестителя у Пряшеві. З боку о. Мар'яна це був героїчний вчинок.

Отець Мар'ян Поташ намагався, щоб нововідновлена Греко-католицька церква в північно-східній Словаччині мала колишній національний характер, щоб вона і надалі була „руською" (за пізнішою термінологією – „українською") церквою. В цьому відношенні він мав повну підтримку помічного єпископа-святителя Василя Гопка, свого колишнього співв'язня, але не Ватикану та ним іменованого ординарія (пізніше єпископа) Яна Гірки і його оточення в керівництві єпархії, які обрали курс на словакізацію відновленої Греко-католицької церкви.

Отця Мар'яна після короткого перебування на пості священика кафедрального храму в Пряшеві (1969-70), незважаючи на його незаперечні заслуги перед Церквою, було відправлено мабуть на найгіршу парафію у Пряшівській єпархії – Вишній Орлик, де йому 25 років (1970-1994) довелось жити в старому парохіальному домі разом з православним священиком і його сім'єю. Там йому була виділена одна комірчина без водопроводу, туалету та інших „удобств". Приходський дім (фара) і храм належали православній церкви і він довго не мав права робити в ньому жодні зміни.

Та і в цих умовах він провадив неймовірно активну діяльність. В 1974 р. він відновив Монастир Чину Василя Великого в Пряшеві і до 1994 р. був його протоігуменом.

Після реабілітації Греко-католицької церкви в 1989 р. він повернувся в Пряшів і зайнявся розбудовою монастирів отців Василіанів. В центрі Пряшева на вулиці Ваянського він в 1991 р. купив великий будинок, який переробив на модерний монастир з просторою каплицею, їдальною, кімнатами для монахів, редакцією і видавництвом. Багато сил і енергії він доклав до відновлення Краснобрідського монастиря – найдавнішого і найславнішого на Пряшівщині, що його було зруйновано ще в Першій світовій війні. Його було посвячено і уведено в життя влітку 2002 року. В ньому є новіціат з місійною станцією та редакція щомісячника „Благовісник".

І на цей раз він зустрічався з непорозумінням церковної та світської влади, головним чином, за снагу надати новозаснованим установам український характер. В 1995 р. його було призначено парохом в селі Лиманова, в 1997-1998 – в с. Чирч. В 1998 році він був пенсіонований і повернувся до свого Василіанського монастиря в Пряшеві. На відміну від інших священиків, він брав активну участь не лише в релігійному, але й громадському житті русинів-українців Словаччині. Часто виступав на різних зборах, конференціях, в українських газетах, журналах, по радіо та телебаченні. Тісні контакти утримував з українцями Закарпаття, Польщі та русинами Сербії та Чорногорії, зокрема з єпископом Дюром Джуджаром. Лейтмотивом його виступів у засобах масової інформації

були заклики до єдності, утримування національних та релігійних традицій та респектування поглядів кожної людини. Неперевершеним зразком для нього був Гавриїл Костельник, який зберіг національний ідентитет русинів Войводини, однак широку славу досяг посередництвом творів, публікованих українською літературною мовою.

Чимало уваги о. Мар'ян присвятив справі реабілітації єпископів-мучеників П. Ґойдича та В. Гопка. Про першого він ще в 70-х роках XX ст. написав двотомну монографію українською мовою „Життя віддане Богові", з підзаголовком „Життєпис Преосвященного Павла Ґойдича". На жаль, отці василіани у Пряшеві не мали коштів для видання такої об'ємної книжки, а Пряшівська єпархія відмовилася фінансувати її видання. Врешті-решт за її видання взялося Видавництво отців Василіан „Місіонер" у Львові, яке випустило її у світ 1994, 1995 рр. з фінансовою підтримкою єпископа Мирона Пацюка, ЧСВВ з Канади. Серед читачів України книжка користалася величезним успіхом. Вийшла в трьох виданнях тиражем 90 тисяч примірників. На жаль, у Словаччині вона була майже невідомою.

Отець Мар'ян Поташ першим у Словаччині розпочав справу беатифікації владики Павла Ґойдича. Цю справу він порушував навіть в розмові з Папою Римським Іваном Павлом II під час його відвідин Пряшева 2 липня 1995 року. Прощаючись з Папою 2 липня 1995 р. він у присутності владики Яна Гірки сказав: „До побачення, Святіший Отче, приїдьте до Пряшева знов – проголосити єпископа Павла Ґойдича святим". Через шість років 4 листопада 2001 р. найвищий представник католицької церкви Іван Павло II і справді проголосив єпископа-мученика Павла Ґойдича блаженним, правда, не у Пряшеві, а в Римі. Отець Маріан брав особисту участь в беатифікації.

В середині лютого в о. Мар'яна виник інсульт. Його повезли в лікарню, де наперекір стараням лікарів він 23 лютого 2006 р. віддав душу Богові. В неділю 26 лютого в Каплиці Сестер Василіянок у Пряшеві, з ним попрощалися сестри-монахині і брати-монахи, а в понеділок 27 лютого в Кафедральному храмі св. Івана Хрестителя – найвищі представники Греко-католицької церкви Словаччини та інших країн, духовенство єпархії та майже тисяча віруючих. Хоронили його шість єпископів із Словаччини та з-за кордону: пряшівський владика Ян Баб'як – єзуїт, кошицький екзарх Мілан Хаутур – редемпторист, вроцлавсько-ґданський владика Володимир Ющак – василіянин, апостольський екзарх Сербії та Чорної Гори Дюра Джуджар, помічний єпископ Празького апостольського екзархата Євгеній Кочиш та еметритний пряшівський єпископ Ян Гірка. В похороні брало участь понад сто священиків та монахів. Отці Василіяни його тлінні останки поховали на василіанській ділянці Міського цвинтаря у Пряшеві.

Отець Мар'ян Поташ був мабуть останнім священиком Пряшівської Греко-католицької єпархії з ясною українською орієнтацією, тою орієнтацією, яку в останні періоди життя прийняли і його славні наставники та співв'язні блажені Павло Ґойдич та Василь Гопко. Прогалину, яка настала його відходом у вічність не лише в релігійному, але й культурно-громадському житті русинів-українців Словаччини, важко буде надолужити.

Нехай буде йому легкою рідна пряшівська земля!

Микола Мушинка

PS.: На кінець я хотів би сказати кілька слів про свої особисті взаємини з о. Мар'яном. Я його знав від раннього дитинства, точніше – від 1947 року, коли я став учнем Руської гімназії в Пряшеві та членом його „дитячої парафії" в Монастирі отців василіан. Потім наші шляхи розійшлися. Знов ми зустрілися в 1968 році, коли він боровся за реабілітацію Греко-католицької церкви і брав активну участь в культурно-громадському житті русинів-українців Словаччини. Та і це наше знайомство не тривало довго, бо обидва ми стали жертвами політичних репресій початку 70-х років м. ст. Час від часу я заїжджав до його парохії у Вишньому Орлику, а він навідав мене в пастушій колибі сільськогосподарської артілі села Курів, пізніше – на котельні у Пряшеві, але і на моїй приватній квартирі. Головним предметом наших взаємин було запозичування літератури із моєї приватної бібліотеки, яку він потребував для своїх таємних студентів.

Регулярно ми зустрічалися після „ніжної революції" 1989 року, коли нас обох офіційно реабілітували. Цікаво, що двічі (!) ми зовсім випадково (без попередньої домовленості) зустрілися на Площі св. Петра в Римі. Я часто відвідував його в Монастирі сестер Василіянок і братів Василіанів. Востаннє – напередодні Святвечора в грудні 2005 року. Він ніколи не забув привітати мене з Новим роком, Різдвом, Великоднем та днем мого народження. Я вітав його не так часто, зате його круглі ювілеї відзначив статтями у газеті „Нове життя" (1993, ч. 22; 2003, ч. 3-4), журналах „Дружно вперед" (1992. ч. 7), „Патріархат" (1993, ч. 3) та інде. В пресі я прорецензував його книжки „Життя віддане Богові" („Благовісник" 1995, ч. 4; „Християнський голос" 1995, ч. 10) та „Петро Павло Ґойдич – пряшівський єпископ-мученик" („Патріархат", 2005, ч. 3). Інтерв'ю з ним я залучив до своєї книги „Розмови з однодумцями" (Пряшів 2004, с. 67-82).

М. М.

ЗМИСТ / ЗМІСТ

МИХАЙЛО КОВАЧ 1909 – 2005

Академик Юлиян Тамаш: ПАН ДУХА ... 3
Владимир Бесерминї: ПОЧИТОВАНИ УЧИТЕЛЮ, МИЛИ КРАЯНУ ... 3
Михал Рамач: СЛОВО ОДПИТОВАНЯ ... 4
Штефан Гудак: ЖИВОТ И ДЇЛО ВЕЛИКАНА НАШЕЙ КУЛТУРИ ... 5
Микола Мушинка: РУСНАК З УКРАЇНСЬКИМ СЕРЦЕМ ... 8
Дюра Гарди: ПЕРШИ И ОСТАТНЇ ПРИХОД МИХАЙЛА КОВАЧА ДО КЕРЕСТУРА ... 15
Мирон Жирош: МОЙО СОТРУДНЇЦТВО И ПРИЯТЕЛЬСТВО З МИХАЙЛОМ КОВАЧОМ ... 16
Владимир Кочиш: УЧИТЕЛЬОВА РУСКА ЛАДА ... 21
Михайло Ковач: БАРАНИ ... 22

ПОДЇЇ У 2005. РОКУ / ПОДІЇ У 2005 РОЦІ

СВЯТОЧНО ОЗНАЧЕНА ПЕТНАЦРОЧНЇЦА СОЮЗУ РУСНАЦОХ И УКРАНЇЦОХ СЕРБИЇ И ЧАРНЕЙ ГОРИ ... 24
ЗНАЧНЄЙШИ ПОДЇЇ ПРЕЗ 15 РОКИ ... 25
А. Дудаш: АКТИВНОСЦИ СОЮЗУ РУСНАЦОХ И УКРАЇНЦОХ СЧГ У ПРЕДХОДНИМ ПЕРИОДЗЕ ... 28
О. Дудаш: АКТИВНОСТІ СОЮЗУ РУСИНІВ І УКРАЇНЦІВ СіЧГ У МИНУЛОМУ ПЕРІОДІ ... 30
А. Дудаш: ПОШВЕЦЕНА ПАМЯТНА ТАБЛЇЧКА О. СТЕФАНОВИ ПИТКОВИ ... 32
ЗАПИСНЇК СКУПШТИНИ СОЮЗУ РУСНАЦОХ И УКРАЇНЦОХ СЧГ ... 32
Европейський Конґрес Українців ... 35

ХРОНЇКА СОЮЗУ / ХРОНІКА СОЮЗУ

ДЇЯЛНОСЦ СОЮЗУ У 1998 РОКУ ... 38
ЗВИТ О РОБОТИ СОЮЗУ У 1999 РОКУ ... 40
ЗВІТ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ СОЮЗУ ЗА 2000 РІК ... 43

ПРИЛОГИ НАШИХ СОТРУДНЇКОХ / ВНЕСКИ НАШИХ СПІВРОБІТНИКІВ

Роман Мизь: ВАЖКО У ДІАСПОРІ МАТИ ДОБРУ ПРЕСУ ... 46
Яким Грубеня: Фестивал „МАКОВИЦКА СТРУНА” 2ОО5 ... 47
Богдан Вислявски: ВШЕ АКТИВНЄЙШЕ МЕДЗИНАРОДНЕ СОТРУДНЇЦТВО ... 48
Богдан Вислявски: ФЕСТИВАЛ „ЛЕМКОВСКА ВАТРА” ... 48
Богдан Вислявски: КУД „ПЕТРО КУЗМЯК” З НОВОГО ОРАХОВА НАЩИВЕЛ ЗАКАРПАТСКУ ОБЛАСЦ УКРАЇНИ ... 48
Владимри Кочиш: ІІ МЕДЗИНАРОДНИ ФЕСТИВАЛ УКРАЇНСКОГО ГУМОРУ „КАРПАТСКИ СЛОВОБЛУД” ... 49
Богдан Вислявски: СТРЕТНУЦЕ З НАШУ ПРАОЦОВЩИНУ ... 49
Владимир Кочиш: ЗАТРИМАНА ПРОГРАМСКА АКТИВНОСЦ СЕКЦИЇ ... 49
Владимир Кочиш: ИЩЕ ЄДНА НОВА СЕКЦИЯ ... 50

НОВИ КНЇЖКИ / НОВІ КНИЖКИ

Штефан Гудак: ОЛЕГ БЕЛЕЙ: „ЧУЄШ, БРАТЕ МІЙ!” ... 50
ОЛЕГ БЕЛЕЙ: ЧУЄШ БРАТЕ МІЙ ... 51

IN MEMORIAM

МУЧЕНИК ЗА ВІРУ І РОДОЛЮБ МАР’ЯН ПОТАШ (1918-2006) ... 52

CIP – Каталогизација у публикацији
Библотека Матице српске, Нови Сад

061(497.1 = 83)

ГЛАС Сојузу = Голос Сојузу / Савез Русина и Украјинаца Југославије ; главни и одговорни уредник Јулијан Тамаш. - 1998, число 1 - . - Нови Сад : Савез Русина и Украјинаца Југославије, 1998 -. - 30 cm

Годишње
ISSN 1820 – 0559

COBISS.SR-ID 193473031